2

Angeb.)

FRANCISCVS CABALLVS DE NVMERO PARTIVM AC LIBRORVM PHYSICAE DOCTRINAE ARISTOTELIS IOANNI AVRELIO EIVS FILIO

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

LANDES-
UND STADT-
BIBLIOTHEK
DÜSSELDORF

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

¶ Ad Ioanné aureliũ eius filium.a. Franciſco caballo brixienſi: de numero & ordine partiũ ac librorũ phyſi-
cæ doctrinæ ariſtotelis liber incipit uenetiis editus duo hadens uolumina. Primũ uolumen de ꝑfato ordie uni
uerſali & particulari primi uoluminis.prima ſectio de ſufficienti numero ꝑtiũ & liberoꝝ phyſicæ doctrinæ.Ca
put primum. de utilitate huius libri.Et de eius intentione & inſcriptione & ordine. Et eſt prologus.

CVm ego ſæpenumero fili mi Ioánes aureli libros Ariſtotelis de doctría phyſica ſtu
dioſe legeré:agnoſceréqꝫ quo ad eruditioné noſtrã illorũ ordinem in ꝗplũribus am
biguum:ad ea primo ꝗ ſuis in cõmentationibus ſcripſerant latini:licet ícaute me
deuolui.Cæterum cum in illis nõ dixero abiguitates:uerũ ꝗplurimors í ordine hoc
maxime & numero cõſpiceré errores:ſæpe ac ſæpius ad me cõuerſus:quiſnam mo-
dus quæ uia foret quibus dicti ordinis ueritas inueniri poſſet:mecũmet cognitabã
Ego itaqꝫ ambiguitate hac nõ parũ uexatus:Ariſtotelis libros ſeniorũqꝫ ꝑcipuorũ
ꝑypatheticoꝝ documenta qui præ cæteris philoſophi archana docueredenuo ꝑtra
ctare cepi.eo uſqꝫ quo multis laboribus ac uigiliis clara mihi ut puto de hac re ue-
ritas tádem ſe obtulit.Quare ueritaté hác iam pluribus ánis plurimiſqꝫ philoſophis
ignotá:a me uero pluries inqſitam:ac demũ apud latinos ut arbitror primo inuen-
tam:tibi fili mi Ioánes aureli:cæteriſqꝫ abſqꝫ liuoꝛ abſqꝫ maliuolentia eam legere uo
lentibus:ſcribere propoſui.Nec putes hanc rem a philoſophis ueteribus fuiſſe pui-
penſam.fuere.n.ꝗplurimi inter quos fuit Adraſtus græcus ꝗ de ordine libroꝝ Ariſtotelis cõſcripſere.In oí enim
cõtéplandi genere uti in prío de ꝑtibus aíalium ab Ariſtotele docemur:duo ſunt doctrinæ modi. alter quo res
ipſæ de qbus agitur diſputanť.Alter quonã mõ quaqꝫ uia ac ordine res ipſæ quæqꝫ tractari debeát. cuius rei ſi-
ue ordinis ac uiæ & modi peritiã ſtudioſum naturalé philoſophũ ignorare nõ licet.Quare ſi ueteres ſi Ariſtote
lis ꝑcepta ſequor: noſtrũ ꝑcor qſqs es ꝗ mea legis nõ puifacias ingeniolũ.erit.n.hoc opus noſtrũ naturalé uolé-
tibus diſcere ſcientiã & eã adiſcétibus dux optius & fidelis comes ac uiaticus iis uero ꝗ eã iã plene didicerit méo
riæ ſuffragiũ.& ſenectutis ergaſtulũ:cũ partiũ numerus & ordo í unoqꝫ ope memoriã foueát & obſtent obliuio
ni.Tu igiť fili mi Ioánes aureli cui mea hæc licet ætate ímaturo dedicaueri:ſi tibi matura ætas cõceſſa fuerit ſtu
dioſe: legito ac monita paterna uti phas ſuſcipito.Vos aũt cæteri qbus forte fortuna meahæc licet incõpte ſcri
pta datumeſt atigiſſe:ea ꝑcor nõ liuore nõ maliuolentia:ſed uti gratũ ab amico munuſculũ legentes:& ſi qd for
te non recte dictum fuerit corrigentes:de beneſcriptis uero nõ mihi ſed ueritatis principio gratias agentes beni
uola méte ſuſcipite.Nõ.n.uobiſcũ nõ cũ quouis alio pugnare cõtendo neqꝫ laudis aut honoris gratia hæc tibi fi
li uobiſqꝫ cæteris in hoc inſudaui.ſed ꝓ ueritate ſola ꝗ ſæpe uti comicus dixit odiũ parere ſolet: philoſophorũ
ſemꝑ amica mea hæc monumenta edili.Hunç aũt meũ libellũ de numero & ordine partiũ ac libroꝝ doctrinæ
phyſicæ Ariſto.ꝗ duo ꝑ cæteris curaui:í duo diuiſũ uolumía:nũcupari dignũ eé putaui.In prío cuius uolumíe
numerũ ꝑtiũ phicæ doctríæ Ariſ. & librorũ:ſimiliter át & illoꝝ ordiné uľem & ꝑticularé determíabo. In ſcdo
uero uolumíe ꝯtra quorũdã errores circa ꝑdictũ ordiné quoad potero diſputabo.Parcát auté mihi Eggregii illi
philoſophi Contra quos hæc ipſe ſcripſi.Parcant publica tꝑis noſtri philoſophoꝝ ꝑipata ego enim uti dixi nõ
ut cæteros oppugnem nec ut noua ſectari uideat: ſed ut ueritatem iam plurimus temporibus elapſis abſcõſam
ac latitantem facile quiſqꝫ adiſcere poſſit:mea hæc ſcripta edidi Cõceſſum.n.fuit & í naturis puſilla quandoqꝫ
aíalia quéadmodũ ariſtoteles nos in aíalium hiſtoriis docuit pro loco ac tempore maiora poſſe uexare. Liceat
igitur & uiꝝ in philoſophia ac medicina puſillum per noſtri temporis publicas philoſophorum academias: me
dicorũqꝫ ſtipatas cateruas minime uerſantem: cæteros tam & ſi in reliquis ꝑitiſſimos de iure in aliquibus nõ
bene dictis poſſe corripere.quandoqꝫ enim bonus dormitauit Homerus.Si enim contra medicos de aíali theria
cam paſtilloſqꝫ theriacales conficiente latinos omnes: errantes diſputaui:ſi etiam hoc in libello contra na-
turales omnes latinos cum ueritate comite diſceptaui:non hoc iuſtum eſt proſumptioni aſcibas.ab hiis enim
qui uera dicunt & pro ueritate diſputant ueritas ipſa oís ꝓſumptionis delet notam.Non enim in ordine ſolo:
ſed in exponédis Ariſtotelis uerbis:ii noſtri latini Auerois quoqꝫ arabs qď mirabilius aliquibus uideť nõ pau
cis:ſed plurimis merétur correptionibus:qď in poſteꝝ ſi uita nobis & otium dabiť palam fiet legiſtis latinoꝝ
ſcripta ab hoc ordine deuia:legiſtis inſuper Ariſtotelis.Theofraſti.Alexandri.Themiſtii. Simplicii.Ioannis ale-
xãdrini pachimeris. græcoꝝ.Auerois arabis docmẽta. legite quæſo parũper mea licet incompte condita. ueri
iudices abſqꝫ liuore abſqꝫ odio eſtote:& ea quæ uobis de numero & ordine partium ac libroꝝ phiſicæ doctri-
næ Ariſtotelis ſcripſero:recte iudicate.

Numerus ſufficiens partium & libroꝝ phyſicæ doctrinæ Caput. II.

Artium ac libroꝝ naturalis phyloſophiæ Ariſtotelis numerus ſufficiens ſubiectæ materiæ partione
P ſumitur: ſiue igiť:ens ſiue ſubſtantia ſiue natura corpus.mobile.uel ſenſibile.uel naturale. ſubiectũ di-
catur: nihil interſit. Ei tantum accedo quod in Principio de cœlo & mundo ſcribitur. De natura
ſcientia fereplurima circa corpora & magnitudines & horum exiſtit paſſiones & motus adhuc circa princi-
pia quæcũqꝫ talis ſubſtatíæ ſunt)Quare naturalis ſcientia de corporibus agit:paſſionibus eorum:& motibus:&
eorum principiis.Scientia.n.paſſiones de ſbctis ex ſuis probat principiis: Ergo pars una iuxta ueteꝝ pypatethi-
coꝝ ſententiam fit de principiis.erit altera de ortis ab eis.Principia uero paſſiones & motus alia ſunt comunia:
alia propria:Comunibus pars una debetur unicum hũs librũ in octo diuiſum uolumina:qui de phyſica auditio
ne a ueterbus nuncupabatur:tametſi ab aliquibus duo dicanť libri de principiis alter:alter de motu.iuxta illud
in principio metheoroꝝ quo colligendo diciť(De primis qdem igitur cauſis naturæ)hoc quantũ ad unũ librũ

quí eſt de primis cáis(Et de oíum motu naturali)hoc quoad alterú qui eſt de motu: Orta a principiis duplicia
hæc quidem ſimplicia:de quibus eſt ſecúda naturalis philoſophiæ pars:hæc mixta:de ſimplicibus.ſ.cœlo & ele-
mentis q̃tuor corporalibus:in eo agitur libro q de cœlo & mundo inſcribit̃:in quatuor diuiſo uolumina: ꝓut
illud circulari motu: hæc uero recto ſurſum deorſumue mouent̃: in qua parte ea ẽt repõitur porciuncula: quæ
tractatum.de quatuor elementis in eo qui de cœlo & mundo iam inceptú ſub alia quippe ratione perficit ſcili-
cet inq̃tú ipſa eleméta & cætera oía caduca generabilia & corruptibilia ſunt:& ad formá tráſmutát̃: & dr̃ liber
de generatione & corruptiõe:duo habés uolúia.Mixta ſút duo inaíata & aíata.Inanimata duplicia q̃dá íperfecte
mixta ſicuti grádo Cometæ & talia huiuſmodi:q̃dá plene mixta:uidelicet lapides & metalla:q oía ſub terra:in
aere:& altiori loco:ab uno prícipio materiali.ſ.exalatione fiút:humida uidelicet:& ſica:q̃re merito in eodem ab
Ariſt.in uniuerſali ſalté docet̃ libro: q ſcía a ueteribus dicta é metheorologica:qđ nomé de ſublimibus cõtépla
tioné ſignificat:& licet eo qđ debet̃ ſtrictius ſit:Verũtamé Ariſ.de noíbus minime curás ueteꝝ ceſſit auctorita
ti.loq̃ndú.n.é ut plurs loquút̃ ſed é ſentiédú ut pauciores & ſapiétes:& de iis é tertia philoſophiæ nãlis ps Aía-
ta quoq; duplicia ſút hæc ſolá uegetatiuá hñtia aíam.ſ.ipæ plátæ hæc uero ſenſitiuá ẽt:uidelicet aíalia.Aíalia át
uel ſola cognitiõe:ꝙ ſút adiſcút̃:& hoc i li.hiſtoriaꝝ fit:in noué ptito uolúina:licet ſcđm alios i .x.uel cognitio
ne pp qđ talia ſint qđ i tredecí fit libris mox enumerádis.Hac aút duplici uia de aíalibus tria docemur.Vnú eſt
aíaliú ſubſtátia ſiue eſſentia naturalis cú ſuis opationibꝫ ꝓpriis ſeu ꝓpinquis.Secúdú é generatio . Tertiú uita
& mors:cú ſibi cognatis . Subſtátia aíaliú q̃ p cás adiſcit̃:ptí cognoſcit̃ p materiá:& de hac é liber de ptibꝫ aía-
liú i q̃tuor ptes diuiſus:& liber de ꝓgreſſu uel ꝓceſſu ſeu inceſſu aíaliú:qui ẽt de ptibus ad motú aíaliú utilibꝫ
dr̃:in iis.n.duobus rõnes & cauſæ ptiú aíaliú adiſcunt̃ ptim cognoſcit̃ & magis p formá q̃ é aía : & de hac quæ
nõ mõ aíaliú ſed uegetabiliú quoq; é forma in libro de aía in tria diuiſo uolumina fit cõtéplatio.Opationes ue
ro aíali ꝓpriæ & ꝓpiquæ ſunt ſenſus & motus:inquátú.n.aíal ſenſitiuú eſt:ipſum cõſequunt̃:ſenſus.n.ꝓut ab
exterioribus ſenſibilibꝫ tali ac tali natura formatis p ſua inſtruméta talibꝫ elemétis deputata mouent̃ : in libro
de ſenſu & ſenſibili ptractant̃.Prout uero p̃teritoꝝ formæ alias ſenſibus pceptoꝝ denuo reuocant̃ i actu in li-
bro de memoria & reminiſcétia agit̃.Cæteꝝ q̃tenus ſenſus ipſi nõnũq̃ in effectú tráſeút aliquádo ſopiút̃ de eis
in eo q de ſomno & uigilia fit ſpeculatio.Operatio aút aíalis q̃ eſt motus:aíali quoq; ꝓpinqua:é quádoq̃dé mo-
tu de loco ad locú oía fere aíalia uel cõſtrictionis ſaltem dilatationiſue motu moueant̃ : nõ ſine ſenſu ꝓfecto:
cú aíal omne rem ſibi placidá ſenſu pceptam uel forte infeſtá apetitu íperáte ſequat̃ uel fugiat:Et de hoc motu
in eo q de cá motus aíalium in coí tradita eſt doctrina ſecúdú qđ de aíalibus ab Ariſto.docetur eſt generatio.
cuius cás in libro de generatione aíalium in q̃nq; diuiſo uolumina nos docuit: licet eius diffinitio i libro de ui
ta & morte ex prius ptractatis cõcludat̃.Tertiú de aíalibꝫ é uita & mors:iiſq; cognata:cognata át ſunt uitæ lõgi
tudo & breuitas:đ quaꝝ cáis é liber de cáis lõgitudis ac breuitatis uitæ:Status ẽt iuuentutis & ſenectutis: íſpi-
ratio quoq; & expiratio:q̃bus aíal uiuit ac morit̃ de q̃bus eſt liber de iuuentute & ſenectute & liber de inſpira-
tione.De uita aút & morte oíum ultima in eo fit qui de uita & morte dr̃:in quo pauca de uita cú in libro de cá
longitudinis uitæ pluria pertractauerit:& plurima de morte pertractat.Poſtq̃ hæc oía de aíalibus a ſola natu-
ra condita ab ariſtotele pfecta fuere mox a puro iam naturæ opere quaſi ſaliés ad ea q̃ non ſola natura ſed arte
quoq; ſubminiſtráte fieri poſſunt ſcilicet ad ſanitatem & langorem:tanq̃ medium cõterminum utriuſq; phyſici
uidelicet ac medici accedens & ea pertractans non tamen naturales limites tranſgrediens : ſed principia ſanita-
tis & morbi prima prælibans ; omnia tandem quæ de natura ſunt animalium finitime claudit . Hoc tamen te
ſcire uolumus ꝙ prædicta tria ſcilicet ſubſtantia cum operationibus : generatio : & uita cum morte & ſibi co-
gnatis in tredecim per cauſas prædictis inquiſita libris:eadem hæc cognitione quia ſunt ab ipſomet Ariſtotele
in li.de hiſtoriis ptractata ſunt:q q̃dé oía animalibus attinentia in libris quatuordecí cõprehéſa:q̃rtá nãlis phi-
loſophiæ cõficiút pté.De plátis át q̃ ſola uegetatía uiuút aía de q̃bus é q̃nta philoſophiæ nãlis ps:nihil certi ab
Ari.ad nos puéit:ſed de eis a Theofraſto eius diſcipulo libri.xvi.decé uidelicet de hiſtoriis:licet de decío pauca
reperiantur:Reliqui de cauſis Ariſtotelis doctrinam de aíalibus tanq̃ exemplar ſequentes:ſcripti ſunt:qui a
Theodoro gaza natione græco:romana tamen eloquentia fecundo:nobis nuper e græca lingua in latinam de
nuo conuerſi ſunt:in quibus libris pari modo Theofraſtus Ariſtotelis de animalibus ueſtigia ſeqnens:ſubſtan-
tiam uegetabilium cum ſuis operatiõibus ;generationem:& uitam cum morte:& ſibi cognata:quoad fieri Po
tuit ſubtiliter diſputauit:de q̃bus ad p̃ſens nõ plura:De phyſica ení doctría ab Ariſtotele tradita p̃ſens é itétio
Partes itaq; & certus libroꝝ núerus doctríæ phyſicæ Ariſt.Ita ſe habét ſecúdú ueteꝝ perypatheticoꝝ ſnías q̃q̃
iuniores ſic eá diuiſerit dicétes materia phiſico ſubiectá uel ſit ens uel corpus mobile cõſiderari poſſe uel in ſe
& de hoc é li.de phiſico auditu uel ad materiam contractum: ſimplicem uel mixtam ſimplicem inq̃ ad ſitum
mobile & eſt liber de cœlo & múdo uel ad formá & eſt liber de generatione & corruptione. Si ad mixtam uel
ad id quod eſt in uia mixtionis & eſt liber metheoroꝝ uel plene mixtum íaíatum quod uocát míerale uel aía-
tum cuius prior pars eſt aía de qua & ſuis operatiõibus eſt liber de aía & alii de operationibus : poſterior pars
eſt corpus de quo eſt liber de aíalibus ex hiſtoriis partibus & generatione aíalium confectis de animalibus ab
iis nuncupatis.Quantá auté ueritatem horú iuniorum ſententiam in ſe continet in poſterum fiet manifeſtú

Sectio ſecunda & eſt ordo uniuerſalis quinq; partium doctrinæ phyſicæ. Caput primum de ordine uniuer-
ſali trium primarum partium.

h Abito numero partium ac librorum Phyſicæ doctrinæ Ariſtotelis ſufficiéti:nunc de ordine dicendú
eſt.eſt autem duplex ordo.hic comunior:partis ad partem:de quo in primis:particularis alter:uidelicet
particularum unius partis in ſe:de quo poſterius.Comunior ordo eſt quo quinq; inuicem maiores or-
dinantur partes.Prima quarum eſt de principiis primis cauſis & elementis naturæ:ac de comunibus naturalé

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

motū & naturalia conſequētibus & de motu.Secunda de ſimplicibus corporibus.ſ.cœlo & elementis quatuor: prout locali mouentur motu.huic parti annexa ea uia qua caduca inquatū talia cōſiderant̃.Tertia eſt de mixtis inanimatis.Quarta de de animalibus:Quinta de plantis.Harū quinqꝫ partium ordinem in principio tertiæ partis & merito expreſſit Ariſtoteles.Nam ibidem tanq̄ arbiter in medio ſuæ doctrinæ ſedens : mediaſqꝫ res inter ſimplicia & aprime compoſita pertractans:utraqꝫ extrema equaliter attingere potuit:& ea medio copulare.Collegit igitur ibidē ea quæ in duabus prioribus partibus expedita fuerant:tractanda uero in duabus reſiduis partibus propoſuit.Interim uero quæ in hac tertia & media tractari debuerant:patefecit.Dicimus igit̃ ꝙ prima ꝑs de iis quinqꝫ ea eſt quæ de principiis primis & elementis naturæ & de omnibus cōibus naturalem motum conſequentibus ſimiliter & de motu:in eo qui eſt de phyſica audicione primo agit:principia enim & maxime omnium prima præcognoſci debent niſi.n.ea in quibus multa tractanda in unum cōueniunt:ſeorſum primo pertractētur:iddem inutiliter ſæpe reiterare continget.hunc ordinem docet in huius libri principio dicens(neceſſarium & de natura temptandū prius determinare quæ circa principia ſunt)& parū poſt(Vnde ex uniuerſalibus in ſingularia oportet prouenire)Hæc eadem prima pars tanq̄ primo pertractata:in principio metheororū prio colligitur:cum dicitur (De primis igitur cauſis naturæ & de omnium motu naturali &c.)ubi Alexander aphrodiſeus ait (incipiens metheorologica primo nobis ad memoriam reducit dicta iam de iis quæ in naturali negotio ſimul autem & ordinem nobis ſcribit omnis naturalis theoriæ:& primo quidem recordat̃ de inſcripto naturali audi u:illo negocio exiſtente primo totins naturalis theoriæ:in illo enim dixit de primis principiis & cauſis naturæ & de omnibus comunibus conuenientibus ad naturalem motum: quorum primo hic recordat̃) Secunda pars ea eſt quæ eſt de ſimplicibus:annexa ei uia illa qua caduca inquātum generabilia & corruptibilia ſunt conſiderantur.Nam poſt principia principiatorum ſequi debent ſimpliciora.hæc autem ſuut Cœlum primo.& elementa qnatuor.pront ſimplici ſcilicet locali mouentur motu.cœlum circulariter:elemento:recte ſurſum deorſumue:cui ſimplicium contemplationi ea etiam annectitur portio qua elementorum caducorum iam in poſtremis libri de cœlo & mundo inceptorum cæterorumqꝫ generatio & corruptio docetur.eſt enim ſemita hæc quaſi principium quoddam generabilium & corruptibilium inquantum talia ſunt ut inquit Aueroys in princioio metheororum.Iis teſtis eſt Ariſtoteles in præfato loco mox poſt collectionem libri de phyſica audicione dicetis.(Adhuc āt & de ſecundū ſuperiorem lationem perornatis aſtris. & elementis corporalibus quot & quæ)Et hoc quantnm ad ipſa ſimplicia motu locali mota(& de ea quæ inuicem permutatione & de generatione & coruuptione omnium dictum eſt prius)hoc quantum ad librum de generatione & corruptione . hoc enim totum de ſecunda dictum eſt parte quæ a prima hic ab Ariſtotele diſtiguitur parte per illud aduerbium(adhuc)& eius partes per copulam(&)pluries reiteratam in unum uniūtur.Tertia pars ea eſt quæ de mixtis inanimatis agit.animalibus enim & plantis ſimpliciora ſunt. Quare prius doceri phas eſt.niſi enim compoſitiora ſimpliciorum in cognitione tanq̄ exemplar ſint : ſimpliciora prius doceri debent animalium autem cognitio plantarum eſt exemplar:ut inferiùs demonſtrabitnr.cæterum inanimata animatis collata non ſic ſe habent.Icirco prius doceri debent cum ſimpliciora ſint.Hæc inanimata omnia ſub una ſcilicet tertia locātur parte . qn quodammodo ſub uno libro qui metheorologica dicitùr.cum ab uno materiali principio omnia ortum habeant ſcilicet exaltatione. intera qdē : ab humida:flumina & metallata liquabilia .a ſicca:lapides & uſtilia quæqꝫ. In ſublimi uero:ab humida:nix grādo pluuia ros & pruina.a ſicca uero:Cometæ & talia plurima.Cæterum perfecte mixta uti lapides & metalla poſteriora ſunt & compoſitiora.& ideo poſterius tractari debēt. de quibus particulariter ab Ariſtotele nihil inuenimus. licet In genere de iis in fine tercii libri metheororū tractatum ſit.ſed a Theofraſto eius fideli diſcipulo ut Alexander in fine tercii metheororum inquit : particulariter pertractatū eſt.cuius Theofraſti librum uidimus & habemus nundum latinis interpretatum qui de lapidibus inſcribitur qui ſic incipit (eorum quæ in terra conſiſtunt : quædam ſunt aquæ : quædam terræ) ubi paulo infra dicit. De metallis igttur in aliis ſpeculatum eſt:de iis uero nunc dicamus)ſed quicquid ſit omnia hæc in una contiſent parte quæ metheorologia a ueteribus:eis conſenciente ēt in hoc nomine Ariſtotele nuncupata eſt.ſiue igintur unus ſit liber in quo tota metheorologia pertractetur ut fecit Ariſtoteles:licet in genere tantum de lapidibus & metallis in tertio libro ſiue plures : ſicuti Theofraſtus & Arabes plures & latini . qui præter comunia particularia etiam metallata : & lapides in alis libris a libro metheororum determinarunt : nihil interſit . potiſſime cum omnia ex uno comuni procedant material principio ſcilicet exalacione ratione cuius in eadem tractari debent parte.& in comuni tractatione in uno pertractari debent libro uti fecit Ariſtoteles . Huic ordini huius tertiæ partis teſtis eſt Ariſto. q poſt primæ ac ſecūdæ ꝑtis collectionē:tanq̄ in medio totius negocii ſedēs arbiter:ac in mediis exiſtens rebus:ſubdit (Reliqua autem pars huius methodi eſt adhuc conſideranda quam omnes priores metheorologiam uocabant) de qua Alexāder ibidem (Quarto autem ordinat præſens negociū quod & metheorologicū iſcribit quoniam ut ait omnes q ante ipſum uocabant ipſum metheorologiā)Dixit āt (Quarto)non quod ſit quarta pars ſed liber quartus.Et hæc de ordine trium partium,comuniori dicta ſufficiant.De quarta uero & quinta cum plurimam in ſe habeant difficultatem ſub alio capite diſcutiendum eſt.

Ordo uniuerſalis quartæ & quintæ partis: Caput II.

PVgnare ad inuicem aialia & plantæ de loco uidentur . Plantæ enim ſimpliciores ſunt quare præcedere poſtulant. Nos ſimpliciora cum dictis Concedimus prius tractari deberi. ni forte cōpoſitiora modus & exemplar ſint quo ſimpliciora a nobis cognoſcantur qual:a aialia ſunt,nā per cognita de aialibus quaſi per exemplar quoddam plantarum noticia a nobis aquirirur eo quippe modo ac tatione quo ſanguineorū magis compoſitorum cognitione:uti exemplari quodam:ad imperfectorum animalium & ſimpliciorum cognitio

nem manudicimur.Sic etiam partes hominis nobis magis notæ in cognitiõem partium cæterorum:q̃q̃ ſimpliciorum:deducere debent.Iis teſtimonium eſt id quod loco præfato ab Ariſtotele ſcriptum fuit (Cum pertráſiuerimus de his temptabimus ſi quid poſſumus ſecundum inductum modum aſſignare de animalibus & plantis) in fine etiam libri de cauſa longitudinis ac breuitatis uitæ ſcribitur (Sed de hoc quidem ſecundum ſe in his quæ de plantis determinabitur)Ecce ꝙ poſt animalia poſuit plantas. De hoc tamen plura in poſterioribus ſcribẽtur. Nunc autem ſatis ſit de eo ꝙ animalia præſciri debent:ut per ea tanq̃ per clariora & per exemplar in plantarum cognitionem manuduci debeamur. Quis igitur comunior ordo ſit dictarum quinqꝫ partium unius ad alteram:ex iis patet.Nũc autem ad quinqꝫ particulares ordines earũ quæ in dictis quinqꝫ partibus cõtinentur particularum:deſcendamus.

Sectio tertia & eſt ordo particularis trium primarum partium Caput primum de ordine particulari primæ partis & eſt liber de phyſica auditione.

p Rima pars agit de primis principiis ſcilicet materia forma . priuatione . de natura. de cauſis quatuor. & cauſarum modis . de caſu . ac fortuna . & communi motu. præter hæc de communibus agit.motum & naturalia fere omnia conſequentibus paſſionibus ſcilicet continuo . Infinito loco uacuo ſecundum aliquos ac tempore & aliis plurimis.Habet unicum librum hæc prima pars:in octo diuiſum uolumina. licet nonnulli libros priores ſeparatos fecerint.eos librũ de principiis uocátes.Reſiduum uero de motu uocant. Inſcribitur de phyſiea auſcultatione uel phyſico auditu.Cum enim in eo de communibus in natura agatur merito nomen ſuſcipit totius doctrinæ hoc aũt eſt.phyſica .principia enim & maxime prima pluribus communia uirtute maxima ſunt.Quid autem ſibi uelit quod de auſcultati one cũ dixerimus:ſic habeto. Exteriores enim ab Ariſtotele dicebantur hiſtoriæ ac rethoricæ conſtitutiones:tanq̃ amatoribus ſapientiæ alienæ:Cæterum reliquas eius conſcriptiones tanq̃ ab hominibus nobilitate ſua auſcultari ac mente coli debentes:auſcultatorias omnes nuncupabant peripathetici:Eæ enim cum hominis finém attingere faciant:auſcultatione digne ſunt. tantoqꝫ attentius cauſas auſcultare cogimur : quanto breuioribus obſcuriſſimiſqꝫ tanq̃ oraculis ;ea ſi Ariſtoteles dedita opera : non inuidia motus : ſed ut rudiora ingenia huius tam præclari conuiuii indigna procul arceret:uiros autem dignos diligenti ſtudio exerceret : nobis edidit . Hic igitur liber tanto magis cæteris auſcultatorius dicetur:quo ad ceterorum de natura cognitionem propoſitus eſt . Ordo autem huius partis ſeu libri eſt quoniam in primis prima tractat principia pluribus communia.poſt hoc de his quæ omnia fere conſequunrur naturalia de quo in principio ait (Neceſſariũ & de natura téptandũ prius determinare quæ circa prícipia ſunt)& poſt pauca inquit (Vnde ex uniuerſalibus in ſingularia oportet prouenire)De his autem cõmunibus paſſiõibus q̃ conſequunť ea ait in principio tercii(Quoniam autem natura eſt principiũ motus &c.) & parum poſt (opottet non ignorare quid ſit motus)Dehinc ſubdit(Cum aũt determinauimus de motu temptandum eſt eodem agredi modo & de his quæ conſequenter ſunt) conſequentia apellans Continuum. infinitum locum.uacuum ſecundum aliquos.Et tempus Et hæc ſatis ſint de ordine particulari primæ partis quæ in uno ſolo cadit libro de phyſica auditione qui incipit (Quoniam quidem cognoſcere & ſcire contingit &c.

Ordo p̃ticularis ſecundæ partis. ſ.libri de cœlo & mũdo & libri de generatione & corruptione. Caput. II.

p Ars ſecunda duos habet libros ſcilicet librum de cœlo & mũdo:& librum de generatione & corruptione.liber de cœlo & mũdo præcedit alterum.& in ipſo:e a pars quæ eſt de cælo:præcedit.dehinc ea ſequitur quæ eſt de elementis quattuor corpotalibus:prout hæc omnia motu mouentur locali.motus enim qui ad locum cum ſit omnium primus ac ſimpliciſſimus eum præcedit qui eſt ad formam.imo eius eſt cauſa. Quare librum de cœlo & mũdo ptæcedere ad eum phas eſt qui eſt de generatione & corruptione.qui incipit. (De generatione autem & corruptione).Inter ſimplicia uero:æterna & ea quæ aliorum cauſæ ſunt: præſciri & prædeterminari debent.hac de cauſá prius de cœlo & mundo pertractat in primo ac ſecũdo libro.poſt hæc in tertio & quarto de non æternis ſimplicibus & a cœlo cauſatis ſcilicet elementis quattuor.Et hoc ſenſit ſimplicius licet Themiſtii interpres Themiſtio non recte dedicauerit hæc:cum dixit(De ſimplicibus pertractat ſcientia quæ de Cœlo eſt ab Ariſtotele inſtituta.nam prioribus duobus uoluminibus de quinta ſubſtátia eius quod proprie Cœlum eſt:diſputatur . Superqꝫ per empnitas etiam illius oſtenditur. in reliquis;duobus libris de quatuor elementis agitur . quæ ſub lunæ orbe ſunt ;quatenus ſimplicia ſunt : & quatenus motus ſimplices habent). De ordine etiam libri de generatione & corruptione ad librum de Cœlo ait (Sed cum de gignendis caduciſqꝫ iam eſſet dicendum : primum duo uolunmina de generatione & corruptione conſcripſit. quibus naturæ rerum earum quæ gignuntut quatenus ſunt gignendæ : & ea quæ communiter corrupuntur quatenus huiuſmodi ſunt pleniſſime continentur:& iudicantur).Adde his ea quæ in principio tercii de Cœlo & mũdo ab Ariſtotele dicuntur (. De primo quidem igitur elementorum dictum eſt quale quid:ſecũdum naturam & quoniam incorruptibile & ingenitum)& hoc quantum ad primum & ſecundum librum(Reliquum aut de duobus dicere)ſcilicet graui & leui(Simul aũt accidit cũ diximus de his & de generatione & corruptione conſiderare)Hic enim liber huic ſecundæ parti annectandus eſt non ꝙ generatio aut corruptio ſit corpus unum de ſimplicibus.Sed quoniam eſt tanq̃ uia q̀ua natura a diuinis diſcedens corporibus ad corruptibilia gradatim procedit.Et eſt ab Ariſtotele additus quo corruptibilia inquantum talia:iam a uobis ſciri incipiunt. Et.n. generatio & corruptio & liber hic ſunt q̃ſi prícipiũ ad generabilia & corruptibilia ut íq̃t Aueroys prío methe. Hic aũt ordo nõ ab re ab ari.poſitus ẽ ĩ pricipio tertii li. de cœlo.ná ſi ĩ q̃rto de cœlo & mũdo aut prícipio de generatõe & corruptiõe hũc poſuiſſet ordiné:corruptibilia cũ ícorruptibilibꝰ ex una pte colligẽdo totũ de cœlo & mũdo ídecẽter collegiſſet.Accedũt ad hũc ordiné dcá Ari.í prícipio mettheo.ubi ſcđam colligés pté: prío

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ea q̇ de cœlo ſecũdo q̃ de generatiõe & corruptiõe reſumpſit:dicẽs(adhuc aũt & de ſecundũ ſuperiorẽ lationem
pornatis aſtris)Et hoc q̃ntũ ad primũ & ſecũdũ librũ de cœlo(& elemẽtis corporalibus quot & q̃)Hoc ad terti
um & quartũ referť(Et de ea q̇ inuicẽ pmutatiõe:& de generatiõe & corruptiõe oĩum dictũ ẽ prius) & hoc quo
ad librũ de generatiõe & corruptione.Et Alexãder litterã Ariſtotelis exponẽs ait Ariſtotelẽ in hoc principio ad
noſtrã reducere memoriã tractata de naturali negocio & ordinẽ ponere totius philoſophiæ naturalis & primo
recordari libri de naturali auditu:cũ primus ſit oĩum:& de primis agat cauſis & principiis.tãdẽ ſubdit(Quorũ)
ſcilicet attinentiũ ad librũ de phyſico auditu(Primo recordať.Scđo aũt de eo qđ de cœlo.in eo.n.dixit de aſtris
ſecundum ſuperiorẽ lationẽ ornate diſpoſitis & de elementis corporalibꝰ quot & qualia) & ulterius Alexander
(Tertio aũt de eo qđ de generatiõe & corruptiõe.in hoc.n.dixit de pmutatatiõe primoꝝ corpoꝝ adinuicẽ.cum
enim q̇ſiuiſſet de hoc ĩ tertio đ cœlo:ĩ iis qdem cõpleuit de hoc ſermonẽ . Sed & de cõi generatõe & corruptio
ne oſtendens qa ẽ & qd eſt & in quo ab oĩbꝰ pmutatiõibus differt)Ex qbus oĩbus clare mõſtratũ eſt eius q̇ eſt
ſecũda ps:priorẽ pticulã eſſe librũ de cœlo & mundo nũcupatũ.poſteriorem uero particulam eſſe librum q de
generatõe & corruptiõe diciť.ĩ quo ea q̇ iã in libro de cœlo & mũdo ĩcepta & q̃ſita fuerant in hoc de generatio
ne complet & plura alia tradit . Hæc ſufficiãt de ordine particulari ſecũdæ partis.

Ordo pticularis tertiæ ptis & eſt liber metheoroꝝ cum ſibi annexis. Caput. III.

Ertia ãt ps totius phyſici negocii ea eſt quã ueteres metheorologiã uocabãt: in ſe oĩa inaĩata compoſita
tã pfecte q̃ nõ plene mixta ſed ad mixta pfecta tẽdẽtia cõtinẽs.cũ.n.ab uno materiali principio cõmuni
ſcilicet ex alatiõe fiant:in una & eadem ẽt collocari debent parte. Ordo autem particularis huius tertiæ
partis eſt ordo totius libri in ſe qui de metheorologia uocatur ĩcipiẽtis(de primis qdẽ igiť cauſis naturæ &c.)
In quatuor uolumina diuiſi.ĩ quorũ prioribus ea doceť q ĩperfecte mixta ſunt.hæc aũt ſunt q̃ ſecundum plu
rimũ in ſublimi apparent.dehinc ea q̇ ex elementis quatuor inuicẽ refractis plene mixta ſunt:q̇ pro maiori pte
ĩ terra fiunt.ueluti lapides & metalla:de qbus ĩ genere qdem ab Ariſtotele ĩ fine tertii agiť libri: ĩ particulari ãt
a Theofraſto eius diſcipulo q de more ſuo tractata diffuſe ab Ariſtotele pceptore ſuo:breuibus ſemp ſuis ĩ ſcri
ptis expediuit.ptermiſſa a pceptore ſuo.uel breuiter decurſa:ea diffuſo ſermone diſputauit. Fuere ẽt q̃ plurimi
tã arabes q̃ latini qui de mineralibus tali ab eis noĩe nũcupatis:tam quo a natura ſola q̃ quo artificio: ſcilicet
elixiri naturæ tamẽ principiis cooperãtibus pficiunť:diffuſe ſatis & generatim & ſumatim de unoquoq; recte
ptractarũt:ſed quæcũq; talia ſint:& quouis mõ:& a qbus uis tractata fuerint:ĩ eadẽ tertia pte q̇ metheorologia
dicitur cõphendi debẽt.Cũ igiť dixero librũ de partibus aĩaliũ ſeq debere mox poſt hunc librũ metheoroꝝ
intellige poſt hunc ĩmediate ſeq:aliorum tamẽ libris de lapidibus & metallis in particula in hoc libro metheo
rorum cõphenſis uel eidem annexis.ſiue.n.ultimã tertiæ ptis particulã dixero eſſe đ lapidibus & metallis in ge
nere ſiue in ſpecie:nihil intereſt quoad ordinẽ & colligantiũ huius tertiæ ptis cũ ea q̇ eſt de aĩalibus quarta . Et
hæc breuiter de tertiæ ptis ordine dicta ſint.Nunc ad partem quartam & eius plures particulas quæ de animali
bus ſunt deueniendum eſt.

Sectio quarta:& eſt ordo particularis quartæ partis q̇ eſt de aĩalibus.Caput primum de duplici cognitione q̇
habetur de animalibus.ſ. quia eſt & pp quid eſt: & ꝙ in utraq; cognitione tria docentur.ſ.ſubſtantia.generatio.
& uita cum morte.& eodem fere ordine.

Rdo autẽ particularis huius quartæ partis quæ eſt de animalibus plurimas ĩ ſe habet difficultates.eo po
tiſſime cum plurimi philoſophorum licet in cæteris aprobatiſſimi in iis tamen non recto proceſſerint
calle.quæ quidem omnes diſſoluentur ſi quædam prius inſtruenda propoſuero.Dicemꝰ igitur ꝙ Ariſto
teles de naturalibus ſcribens res ipſas naturales quia ſunt aſſumpſit & ſuis locis debitis ipſarum cauſas inquiſi
uit & aſſignauit.non enim pura & nuda contentus eſt hiſtoria:ſed eorum etiam cauſas inquiſiuit.Hoc autẽ pa
tet ab Alexandro aphrodiſeo:qui in principio libri metheororum hanc Ariſtotelis exponens dictionem.(ſecun
dum inductum modum)dixit.(Secundum ſubinductum modum)dixit:quia non hiſtoriam quandam nudã tra
didit in pcedentibus.)ſcilicet libro de phyſica auditione de cœlo & mundo & de generatione & corruptione
(ſed cum inquiſitione & aſſignatione cauſarum uniuſcuiuſq; dictorũ & cũ demonſtratione uoluit facere de ip
ſis theoriam ſic ergo . Significat & de dicẽdis fieri ſermonem)ſcilicet animalibus & plantis:licet diuerſis ĩ locis.
Naturalium enim quædam ſunt quorum:ipſum quia eſt:manifeſtum eſt.nam Cometarum pluuiarum grandi
num metallorum lapidum ipſum quia fere omnibus notum eſt: quare nõ ſeiunctim de iis quia ſunt & propter
qd talia ſint: ſpeculari debent.Sed utraq; eodẽ in loco ac in eadẽ libri parte tradenda ſunt:in qua enim pte Ari
ſtoteles yridem eſſe circularis figuræ ſimiliter ſolis coronam & cætera talia narrauit:in eadẽ ac eodẽ libro cau
ſas inquiſiuit:ſcilicet in libro metheororum.Cæterũ cũ aĩalia ipſa ſimiliter plãtæ pluriæ ſint ; pteſq; ſuæ intrin
ſecæ extrinſecæq;:ipſorũ quoq; generationes: uitæ quoq; uictuſq; plurimi ſint ac diuerſi:plurimaſq; ĩter ſe hæc
omnia habeant proprietates ac diuerſas ut uix numero aliquo capi ualeant.Ex hoc coguntur ſapientiæ amato
res ĩ primis omnes ipſorum uires:ſuarũ quoq; partium:operationum:generationum:ac uitarum proprietates: ĩ
genere quodam & indiſtincte magis:recto ordine narrando ſolum : in unũ hiſtoriæ modo claudere ambitum:
quia talia ſunt cõſiderando.deinde cuiuſq; rei quia eſt iã cognitæ:illo fere eadem ordine : licet diſtincte magis:
ſingulatim p cauſas ſcientifice perſcrutati hoc modo orta fuit animalium ab Ariſtotele & uegetabilium a Theo
fraſto duplex cognitionis duplicis traditio:una qua res ipſæ pfatæ cognitione quia ſunt doceantur:& hæc hiſto
ria dicitur.altera qua pp qd ſunt inſtruantur.& hæc cauſarum theoria ſeu ſpeculatio uel cõtẽplatio dici debet
Dicimus igiť ꝙ aĩaliũ cognitio duplex ẽ.una qa ſunt.Altera pp qd talia ſunt.utraq; tñ eadẽ ac eodẽ fere ptra
ctãt ordĩe licet modis ac libris diuerſis. Nã de ipa qa ſunt ĩ hiſtoriaꝝ libro tradiť narrãdo potiuſq̃ cãs ĩgrẽdo

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

communi quadam & indiſtincta de animalibus doctrina. In reliqs autem tredecim libris: narratorum in hiſtoriis eodé fere ordine licet diſtincte: magis: nunc ſuá unicuiqȝ particulariter nunc plurium cumulatim in unum conuenientiú cám inquirit. de quo ſcemate. In primo de hiſtoriis cú ſub quadá cõpendioſa formula ea ꝑpoſuiſſet q̃ in poſterú ſubtilius diſcutienda eſſent in fine ſue formule ait. (Hæc ita í p̃ſentiarú formula expoſuiſſe quadam p̃guſtandi gratia placuit. uidelicet ut qbus de rebus tractandú & q̃tenus eſſet ꝑſequendú ítelligeret. poſt acuratius de iiſdé diſeremus. Vt primú differentias atqȝ accidentia q̃ iuncta cuiqȝ ſunt accipiamus. deinde ad eorum cõperiendas cauſas euitamur. Ita. n. effici põt ut uia rõneqȝ docédi utamur naturæ cõgrua, cú cõmentatio ſinguloꝝ antecedat. hinc. n. aperit́ qbus ná de rebus & ex qbus effici demonſtrationé oporteat.) In ſecundo etiá de partibus aíaliú ait (Ex qbus ná & quot mébris ſingula aíalia cõſtarent libris hiſtoriaꝝ q de iis ſcripti a nobis ſunt planius explorauimus: núc q̃s ob cauſas quæqȝ ad hunc modú ita ſe habent cõſideremus. ita ut oís ratio ſe iuncta ab iis q̃ ꝑ hiſtorias expoſuimus tractetur) q̃ igit́ in hiſtoriis de aíaliú cognitiõe qa ſunt íſtructa ſunt: hæc fere eadé & eodé fere ordine nõ ſolú de ꝑtibus dixero ſed & de reliqs aíalium ſcibilibꝰ í cæteris libris tredecim ꝑ cauſas cognitiõe ꝑꝑ qd ſeiunctim ab hiſtoriis inqrunt́ & inſtruunt́. Hoc ét palá fit ex epilogo generali poſito in fine libri de motu in cõi quo ſcribit́ (de ꝑtibus quidé igit́ uniuſcuiuſqȝ aíaliú & de aía adhunc aút & de ſenſu & memoria & ſomno & cõi motu diximus cauſas. Reliquú aút de generatione dicere) De quibus igit́ í hiſtoriis ſola fuerat ſine cauſarú inquiſitiõe facta hiſtoria: in iis aliis tredecim libris de eiſdem inquiſitæ & aſſignatæ fuere cauſæ. In libello ét de ꝑtibus ad motú aíalibus neceſſariis: qui de ꝓceſſu ab aliqbus aíaliú inſcribitur: poſt quorúdá narrationé í illo tractandoꝝ libro: quoná mõ de eis í hiſtoriis tractatú ſit: & qúo í hoc libello ſupſit de eis tractandú í principio exponit dicés (Quod qdé. n. ſic cõtigit manifeſtú eſt ex hiſtoria naturali. ꝑꝑ q̇d autem núc cõſiderandú. Quare tota de aíalibꝰ doctrina in hiſtoriis tradita é. tota quoqȝ in reliqs tredecim libris. Cæterum illic qa talia ſunt. & indiſtincte magis. uia quoqȝ cõiori. in reliquis tredecim diſtinctius rerum cauſas inqrendo. Capit́ hic hiſtoria ꝓprie nõ aút lato uocabulo. quá latitudiné tertio de cœlo & mundo ſumpſit cú dixit (Manifeſtú quia de natura hiſtoriæ plurimú accidit de corporibꝰ eſſe.) & prio libro đ aía (ꝑꝑ utraqȝ hæc aíæ hiſtoriá rõnabiliter utiqȝ in primis ponemus) lato. n. uocabulo ſcientia in libro de aía & í cæteris de natura libris cauſas inqrétibꝰ hiſtoria dr̃. cú í oíbus p̃ter aíaliú ac uegetabiliú hiſtorias rerú cauſæ inquirant́. qđ potius ſciæ q̃ hiſtoriæ ꝓpriú é. Tria aút ſunt q̃ de aíalibꝰ in hiſtoriis & theoria cauſarú tractát́ & eoꝝ fere ordine. ſubſtantia prio aíaliú ſiue eſſentia cú ſuis opatiõibꝰ ꝓpriis ſeu ꝓpinquioribꝰ. generatio ſcđo. Tertio uero uita & mors cú ſibi cognatis: eoꝝ q̃ aíalibus a ſola natura eueniút oíum ultía. iis tamen a ſola natura euenientibꝰ expeditis: ſi quo mõ ad ea q̃ nõ ſola natura: ſed arte quoqȝ admíſtrante ꝓcedút fiat tráſitus: nouú aliud par cõtrariorú nobis ſe offert. poſterioré adhuc magis tractationé poſtulás. uidelicet lágor & ſanitas. Tria igit́ ſupius dicta. ſ. ſubſtátia cú opatiõibꝰ ꝓpriis generatio: & uita cú morte & ſibi cognatis cú ſanitate & ægritudine ambobis artificium quoqȝmõ attingétibꝰ: de aíalibꝰ narrat hiſtoria (de eiſdé licet diſtincte magis & eodem fere ordine: cauſæ inquirunt́. In octauo. n. de hiſtoriis ſic ſcribit́ (Generatio & reliq̃ aíaliú natura ita ſe habet.) Hoc quátum ad epilogú ſubſtátiæ & generatiõis iá expeditarú.) Actiões át et uitæ ꝓ moribꝰ uictuqȝ differút. (Hoc quátú ad uitam quá tertio ꝓſequit́ loco. Theofraſtus ét ſui p̃ceptoris ſequés ueſtigia tria p̃fata docet in hiſtoriis de plátis: dicés in principio (plátarú differentias reliquáqȝ naturá ex ꝑtibus & affectionibus.) Hoc quátú ad eſſentiá plantarum: cuius ꝑs ſunt ipſæ plátarú ꝑtes & quátú ad earú paſſiões (generatiõibꝰ) hoc quátú ad ſecúdú qđ é generatio. (Vitaqȝ petere oportet) hoc de tertia tetigit ꝑte. Ex iis liquet tria p̃dcá. ſ. ſubſtátiá: generationé. & uitá cú p̃ſato illoꝝ ordie ab Ariſtotele in hiſtoriis aíaliú: & eadé tria in cauſarú theoria: tredecí libros ꝯtinéte: tradita fuiſſe. Cognoſcit́ ét hic ordo ex naturali rerú ꝓceſſu & ordine. Eſſentia. n. rerú natura prior é: poſt hæc generatio ipſa ꝓcedit dehinc uita. tandé mors oíum extrema. generatio. n. talis fit qualé ipſa aíalium eſſentia ꝑmittit: ad modulum. n. ſubſtátiæ reꝝ fit generatio. prior enim ſimpliciter eſt ipſa ſubſtantia generatione. dicente Ariſtotele í primo de partibꝰ aíalium: cõtra eos q ſolá in cá poſuere materiá. (Latere át ne illud quidé oportet an ita agendú quéadmodú priores auctores qui quõ res quæqȝ fieret q̃ quõ eſſet tractare maluerút. nõ. n. íter hæc parum intereſt: ſed. n. exordiendú qđ dictú iá eſt. ut primum res p̃ſequamur q̃ quoqȝ in genere p̃ſpectiores prõptioreſqȝ habent́: deide cauſas reddamus. & generationé) diſputanda. n. eſt prius ſubſtantia ſiue eſſentia q̃ generatio. quoniá ea prior eſt ſecundú naturá quod idé approbat in principio quinti de generatione aíalium cum dicit. (Etenim ut í initio diſputationis noſtræ dictum eſt nõ quia tale quid gignitur quoqȝ ideo tale quid eſt. ſ. in iis quæ ſtatuta diffinita & certa naturæ ſunt opera: ſed potius quia tale eſt: Iccirco tale & gignit́. ſubſtantiá enim generatio ſequitur & ſubſtantiæ gratia eſt: non ipſa generationem. (In hiſtoriis igitur & cauſarum theoria eadem tria & eodem fere ordine ꝑtractant́. ſ. ſubſtantia cum ſuis operationibus propinquis primo. generatio ſecúdo. Tertio uero loco uita cú morte omnium ultima. in his enim tribus conſimilia ſunt. ab hiſtoriis. n. tanq̃ a propoſito exemplari quodam reliquum totum de cauſis uti exemplum emanauit. congruunt enim inuicem ſic fere ſicuti ſi Cæſaris fuguram lineationibus de articulatis diſtinctiſſimam: figuræ Cæſaris indiſtinctæ magis ſupperpoſueris. ſic enim pars aliqua alicui parti licet indiſtinctæ & tota figura toti figuræ & eodem fere ordine correſpondent. diximus (fere) eo ꝙ in nonnullis licet paucis ſit ordo diuerſus quod in poſterum demonſtrandus eſt. Quod igitur cognitio quia eſt & cognitio propter quid de animalibus & plantis ſeiunctim doceri debeant: in cæteris uero naturalibus non ſeiuncti ſed eodem in loco ſimul: & ꝙ ii duo modi cognitionis ab Ariſtotele de animalibus agente traditi ſint ſcilicet quia eſt in hiſtoriis: & propter quid eſt in cæteris tredecim libris: & quod eadem tria & eodem fere ordine in utriſqȝ dicantur ſcilicet ſubſtantia primo: cum ſuis operationibus propriis. generatio ſecundo. tertio loco uita cum morte: ex iam diſputatis palam factum eſt. quibus præcognitis nunc ad ordinem ipſum quarte partis particulariter accedamus.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Quomodo liber hiſtoriarũ eſt primus & quomodo nõ. Caput. II.

Ritur q̃ſtio an liber de hiſtoriis aĩalium cætera de aĩalibus tradita p̃cedere debeat.potiſſime cũ cogni-
o tio qa eſt nobis primo ſe offerat:poſtquã ĩ naturalibus ea ſeq̃tur q̃ eſt pp quid . Hoc quoq; primo de hi-
ſtoriis ſic approbat̃ cũ ſcribit̃(Vt primũ dr̃ias atq; accidẽtia q̃ iuncta cuiq; ſunt accipiamus.deĩde ad eo
rũ cõperiendas cauſas enitamur)Secundo quoq; de p̃tibus aĩalium ſic ſcriptũ repeřit̃(ex q̃bus nã & quot nume
ro membris ſingula aĩalium cõſtarẽt:libris hiſtoriarũ q̃ de iis ſcripti a nobis ſunt planius explicauimus: nũc q̃s
ob cauſas quæq; ad hunc modũ ita ſe hñt cõſideremus)Ad hoc ẽt adduci debet illud q̃d ſuperius ſcriptũ ẽ:ſum
ptũ a principio libri:de aĩaliũ ꝓceſſu uel ꝓgreſſu(Quodq̃dẽ.n.ſic cõtingit manifeſtũ eſt ex hiſtoria naturali pp
q̃d aũt nũc cõſiderãdũ)Cæterũ Ariſtoteles circa finẽ eius q̃ demetheorologia dicit̃ p̃fatis cõtraria ſcripſiſſe uř.
Nã cũ docuiſſet q̃ ſuppoſita ſimiliũ corpoꝝ eẽt materia:qa elementa quatuor:& cuius nã elemẽti unũ quodq;
horũ eſſet magis:puta ꝙ aliq̃ eſſent de terra magis:aliq̃ de aqua:& cum ĩterſimilaria corpora caro os & cæteræ
aĩaliũ ſimiles p̃tes cõnumerent̃:ex q̃bus ut ex materia fiũt diſſimilares p̃tes:ex q̃bus tãdẽ aĩaliũ & plãtæ ĩmedia
te cõſtituunt̃:cũ inq̃ ut dictũ eſt q̃ nã eſſent p̃dcã ex p̃te ſuæ materiæ docuiſſet:lã de iis eiſdẽ inq̃t eſt agendum
ex parte formæ:q̃ forma utiq; magis cognoſcit̃ dũ ĩ diſſimilariũ uenerit cõpoſitionẽ:ex eoꝝ inquã operationi-
bus ac officiis.ſimili ẽt mõ agendũ de diſſimilaribus q̃ ex ſimilaribus fiunt p̃tibus:ex q̃bus tandẽ aĩalia fiunt &
plantæ.Quare poſt plura tandẽ concludit(Si igit̃ habemus cuius generis unũquodq; &c.)in fine quoq; uerboꝝ
cõcludit Alexander(Quare ex iis hunc librũ ſeq̃ uidenť ea q̃ de partibus aĩaliũ in ſecũdo.n. de p̃tibus aĩaliũ de
iis dixit de q̃bus dicebat oportere facere)Nam libro de generatiõe & metheoroꝝ quarto:ſimilariũ ſcita ac ſup
poſita materia.ſ.elementis:q̃ eoꝝ ſunt materia:neceſſe ẽ eoꝝ ſcire rationẽ:q̃bus complete ſcitis neceſſe eſt poſt
hoc p̃tes ſcire diſſimilares ex ſimilaribus cõfectas.hoc ãt factũ ẽ & certũ habuit exitũ ĩ li bro de p̃tibus aĩaliũ.
q̃buſdã.n.in primo libro de ordine ac mõ tractãdi ea q̃ aĩalibus p̃tinent expeditis:aſſumptis deinceps iis quorũ
cauſæ inquirendæ ſunt:mox ĩ principio ſecundi libri de ſimilaribus partibus ſanguine medulla carne neruis &
aliis talibus agere incepit poſt q̃s ſimilares p̃tes expeditas diſſimilares agredit̃ p̃tes : caput uidelicet nares aures
& ſimiles:iuxta eius ordinẽ quem in fine metheorologicoꝝ prius admonuerat.Ad hæc dicimus ꝙ ĩ cæteris na
turaliũ cõtemplationibus cognitio q̃a eſt nõ ſeiunctim ſed ſimul cũ ea q̃ ẽ pp q̃d p̃ter aĩalia & plãtas uti ſuperi-
us diximus.pp p̃fatas cauſas:aſſociat̃ in aĩalibus.n.cognitio q̃a eſt ſeorſum ab ea q̃ eſt pp q̃d ſimiliter in plantis
tradi debet.Quare liber de hiſtoriis in quo cognitio q̃a eſt docet̃ de aĩalibus totã de aĩalibus cauſarũ ĩquiſitio
nem p̃cedere debet: uti ſuperius ab Ariſtotele in principio ſecundi de partibus ſcriptum fuerat cum dixit(Ex
quibus nam & quot &c.)Hoc tamẽ nõ cõtradicit iis quæ ab Ariſtotele & ab Alexãdro in fine metheororũ ſcri
pta ſunt.dicentes.n.Ariſtoteles & Alexander librum de partibus animalium qui cauſas partium inquirit mox
ſequi ad librum metheororum:cauſas cauſis copulati ſunt.In ſcrutinio igitur cauſarum liber de partibus libro
metheororum copulandus eſt . ita ut ambo libri in hoc cognitionis genere proximi ſint . Verum id non pro-
hibet quin hiſtoriæ interponi poſſint:ſine quarum cognitione quia ſunt ſpeculatio per cauſas de partibus im-
perfecta foret.Cum enim aliqua duo in cauſarũ cognitione:ſicut lac:cometis.iis ãt pluuia:ros & ſimilia:loco ui-
cina & continua fuerint tametſi inter cauſas primi & ſecundi cauſas:cognitio quia eſt de ſecundo ſicuti fit in-
terpoſita fuerit : non ob hoc tollitur quin cognitio propter quid ſecundæ rei cognitionem propter quid pri-
mæ pertractatæ rei in cauſarum reditionis genere ĩmediata ſit.nihil enim mediat quod re alicuius reddat cau-
ſas:ſed ſolum quia eſt interpoſitum eſt ; pari ratione poſt cauſas mixtorum inanimatorum in tribus libris me
theororum traditas:poſt quartum quoq; librum metheororum:in quo per elementorum paſſiones cuius nam
ſit elementi unũquodq; ſimilare corpus & cuius magis cuiuſue minus oſtenſum eſt: quod eſt ipſorum ſimilari
um oſtendere & aſſignare materiam.puta ſanguinis carnis nerui mox in ſequenti libro ſcilicet de p̃tibus anima
lium:horum cauſæ ſecundum rationem: & diſſimilarium materia & ratio: nulla externarum rerum interpoſi-
tione quæ ad cauſarum reditionem attineat:aſſignatæ:ſunt ꝙ enim ĩter hæc duo liber de animalium hiſtoriis
intercidat:hoc non tollit quin recte dicatur librum de cauſis partium animalium ſequi mox debere ad librum
de cauſis mixtorũ inanimatorum in genere traditionis cauſarum & ex iis oĩs ceſſabit ambiguitas. At quoniam
uti diximus libri tredecim de cauſis animalium toti libro de hiſtoriis tam in rebus tribus dicendis ſcilicet ſub
ſtantia.generatione.& uita:q̃ in ordine conueniunt:nos librum de hiſtoriis ſeorſum a cæteris nõ ordinabimus
ſed paſſim de parte in partem procedendo ſecundum ſuarum partium ad librorum de theoria cauſarũ congruẽ
tiam:ſuo ordine diſputabimus:ſic enim utrorũq; uidelicet hiſtoriarum & theoriæ per cauſas ſibi inuicem con
gruentium uerus ac certus ordo & lucidior patefiet. Et hæc de hiſtoriarum aĩalium libri ordine quãtũ ad præ-
ſentia attinet ſic diſpoſita ſufficiant:qui de hiſtoriis liber ſic ĩcipit(Animalium partes aut ĩcompoſitæ ſunt &c.)
Nunc autem ad ulteriora accedamus.

Ordo libri qui eſt de partibus animalium. Caput. III.

Ria diximus fuiſſe ſcripta de aĩalibꝫ ab Ariſtotele.& eadẽ tria a theophraſto de plãtis ſubſtãtiã cũ op̃oni
t bus ꝓximis.generõnẽ & uitã cũ morte.ſubſtantia ãt:q̃ inter hæc tua natura prior eſt:ex materia & forma
conſiſtit. materia autem eſt corpus quod ex partibus diſſimilaribus conficitur heæ autem ex ſimilari-
bus: ſimilares ex elementis:.de materia uero ſimilarium quonam uidelicet modo ex eis ſcilicet elementis eue-
niant ſimilaria:& ex quo elemento unũquodq; fiat ſimilare:magiſq; ex uno q̃ ex alio conficiatur:ex qualitatum
paſſionibus:in quarto libro metheoroꝝ oſtenſum eſt.de iis ãt ſimilaribꝫ & diſſimilaribꝫ q̃dnã ſunt:& ſecũdum
materiam& propter quid ſint ſecundum rationem : in hoc libro de animalium partibus nuncupato cum ſibi
annexo libello περὶ τῆσ πορηασ.ideſt de proceſſu ſiue ſecundũ alios de progreſſu aut ĩceſſu aĩaliũ p̃tractat̃:q̃

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

liber de partibus in quatuor diuiſus uolumina incipit(In oī cōtēplandi genere & cætera)Harū autē ptiū & gene
rationū doctrina tametſi ea q̄ de pfectioribus ac diuinis ignobilior ſit nobis tamē amabilis eſt : quoniam de iis
plura & magis q̄ de illis adiſcimus cū nobis magis domeſtica ſint.,Ordo eius libri ē uti diximus: quoniam mox
ſeqtur ad eū q dicit̃ metheorog̃ in genere cognitionis cauſarū.Nā poſt mixta inaīata ī libro metheorog̃ p cau
ſas ptractata:ſeq debēt ipſa aīalia uti ſuperius probatū eſt.& īferius magis demōſtrabit̃.de aīalibus uero ſubſtā
tia prior eſt cæteris.De ipſa aūt ſubſtantia ſiue eſſentia materia aptius p̄doceri debet.forma.n. quæ eſt aīa cum
ſit phyſici corporis organici in potentia uitā habētis endelechia:in eius diffinitiōe p̄ciuiſſe corpus p̄ſupponit.ſi
militer ēt eius operatōes q̄ non eius ſolitus ſed totius ſunt cōiuncti.Ad hæc ſicut elementa q̄ ſimilariū ſunt ma
teria ante librū de ptibus ī quo ſimilariū forma docet̃ ptractata ſunt:ita aīaliū ptes ad eū q eſt de aīa cū partes
ipſe aīalium ſint materia aīa aūt forma:ptractari debēt.Nec obſtat illud qđ in ſecundo de ptibus ſcriptū dedu-
ximus(Ex qbus nā & quot & cætera).In eodem.n.cognitionis genere.ſ.cognitiōe pp qd liber hic de aīaliū parti
bus mox ſeqtur ad eū q de metheorologia dicit̃.p metheorologicū nō ſolū id qđ in ſublimi fit:uti nomen ſo-
nat/itelligendo Sed ēt oē id qđ inaīatū exiſtens uel īperfecte ſit uel plene mixtum ſicut lapides & metalla & me
dia:ab uno cōi materiali cōficit̃ principio uidelicet exalatione.de qbus oībus in tribus primis Ariſtoteles egit
libris.licet in ultima tertii parte de lapidibus & metallis in cōi tantum. At ſi in diuerſo cognitionis genere al-
terum alteri conferre uolueris.liquet hunc librum de partibus ſequi mox ad eum qui animalium hiſtoria dici
tur.Quorundā.n.eorū q̄ hiſtoria narrat ſcilicet partium:horū liber de ptibus cauſas & pp qd īducit. Huius ēt
ordinis teſtimoniū habeto ab Ariſtotele ī fine quarti metheorog̃ & Alexādo cū eo:uti parū ante mōſtratū eſt.
Ad hæc.iſte ordo ex iis ēt q̄ in primo de aīaliū ptibus ſcribuntur ſic cōprobatur.Nā poſtea q̄ ariſtoteles ibidem
modū quo naturalia demonſtrant̃ & uiā pleniorē ad proceſſum huius diſciplinæ demōſtraſſet:& diſcuſſa colli-
gēs & ptractanda ꝓponēs:dixit (Sed queādmodū ratio tractāde naturæ ꝓbari debeat:atq; de iis rebus uia apta:
facilimeq; cōtemplari docereq; poſſimus &c.dictū· iā eſt.q cū ita p̄finita explicataq; ſint:de iis quæ deinceps
ſequant̃ agamus:indeq; ordiamur.)iis dictis ipſe ariſtoteles res naturæ in duas partit̃ ptes dicens alias eſſe in-
generabiles & īcorruptibiles diuinas:eæ aūt ſunt diuiua corpora. alias corruptibiles de diuinis pauca & minus
cōtemplari nos poſſe dicit qui a nobis remotiora ſunt & noſtris ſenſibus.a.quibus noſtra pendet cognitio. De
corruptibilibus aūt ſicuti ſunt plāte & aīalia plura & magis.a.nobis cōtemplari poſſunt cū nobis magis fami-
liaria ſint q̄uis diuinog̃ cōtemplatio nobis ſit gratior:iis dictis dicta copulās dicendis tandē cōcludit. (Sed cū
iā ſatis de illis egerimus noſtrāq; explicarimus ſententiā reſtat ut de aīante natura diſeramus : nihil pro uiribus
obmittentes uel uilius uel nobilius.(Ex q bus uerbis clare ſuſcipere poſſumus in negotio de aīalibus hūc librū
de partibus in quo ordinē hunc p̄dicat eſſe primū dixit aūt uel nobilius.ꝓpter aīam q̄ eſt aīalium nobilior &
honerabilior pars.Dixit aūt.uel uilius ꝓpter cetera q̄ ſunt aīalium partes:generationes:& alia: Cum igitur poſt
ptractata proponat ſe iam de proximo de aīali natura tractaturum id autem quod de animali natura in hoc li-
bro pertractātur ſunt ipſe partes quæ: ſunt animalium natura cum ſint eorum materia:ſequitur hunc librum
qui de aīaliū ptibus agit in reditiōe cauſag̃ mox ſequi ad metherologicū negotiū.& primū eē in negotio.aīaliū.
Huic aūt libro de partibus cās partiū inqrenti:primus de hiſtoriis liber:ſecūdus ēt &:tertii poſterior pars:ſimul
cū priori parte q̄ de partibus ad generationē ſeruiētibus agit:correſpōdēt licet forte prior pars tertii libri q̄ eſt
de partibus ad generationē ſeruientibus rationabiliter ut inqt Ariſtoteles libro de aīaliū generatione correſpō
deat.in quo cauſas ptiū ad generationē inqrit.libri ēt quarti ps illuc uſq; ubi de partibus colligens proponit de
ſenſu dicens(ptes aīalium oīum interiores exterioreſq; generatim tū propriæ cū cōes ita ſe habent)eidem libro
de ptibꝫ pari mō correſpōdet.In hoc.n.de ptibus libro & ī illis de hiſtoriis p̄dictis uolumibꝫ: eadē res uidelicet
aīaliū ptes tractāt̃:ſed illic cognitōe qa talia ſunt narrādo:hic uero earū cās.iqrēdo. Et hæc ſatis dcā ſint đ eo q
ē de aīaliū ptibus libro.Sūt īſup nōnullæ ptes:q̄rū officiū eſt motus aīalium.de qbus ꝓut motui tali deſeruiunt
& tales ſunt libellum quendam compoſuit Ariſtotelis:de cuius ordine mox dicendum eſt.

Ordo libri de partibus ad motum utilibus qui de progreſſu animalium inſcribitur. Caput IIII.

P Ræter dicta nōnullæ ſunt ad motū aīalium utiles ptes.ſ.ꝓgreſſionē natationē uolatum & reptionemq;
cum plurimis Inſit in cōi q̄dā rraditiōetractari debent.ne forte cū naturæ cuiuſq; aīalis tractarent̃ : ſi ſin
gulati eas tractare uelemus:idem ſæpe iutiliter repetere cogeremur Huius libelli neceſſitatē in primo de
partibus libro expreſſit Ari.dicens (Sunt.n.fortaſſe quæ cū eandē ſortiant̃ appelationē diſcrimine diſtāt ſpetiei
ut animalium Inceſſus quippe q ſpetie unus eſſe minus uideat̃ diſcrepant.n.inter ſe uolatio.natatio .ingreſſio
reptio.quamborem quonammodo tractandum ſit latere non conuenit utrum īquam primum comuniter.per
generis cōplexionem:poſtea uero res ꝓprias conſiderare oporteat.an potius quæq; p̄ſequi ſingulati rectius eſt)
Et q̄ de ptibus unū fecerit librū q de īgreſſu dr̄ teſtis ē ēt ipemet Ariſtoteles quarto de ptibus libro dicēs. Cā
quāobrē id pedibus uacet).ſ.ſerpētum genus(redidimus cū de greſſu aīliū ageremus)poſt hoc eodē libro ab eo
ſic ſcribitur.(De inflexu curuarum partium conſideratū iam ē cū de coi aīalium greſſu ageremus(: Neq; p hoc
uerba ſumere debemus librū de progreſſu p̄cedere ante libros de ptibus.non.n.uerba hæc hoc in loco ordinis
cauſam appoſuit. Sæpe enī de aliqbus ſe ſcripſiſſe dicit cū tamen liber in quo de talibus egit ordine doctrinæ
poſtponi debeat.ſimiliter de aliqbus ſe tractatug̃ dicit q̄:tamē ordine doctrīæ p̄cedere debēt. nihil.n.talia uer-
ba in principio aut fine librog̃ aut in calce uel principio alicuius materiæ cū ptractādæ uel ptrctatæ ſcripta fue
rint ordinem certum non ſignificabunt ut inferius clarius patefiet. Hæc igitur uerba hic poſita huius libri p̄ſa
tum non tollūt ordinem.Incipit aūt hic liber περι ζετῶν χρησιμων μοριῶν τοῖσ ζωισ πόδσ την κινισιν
qđ ſic interpretat̃. (De ptibus aūt utilibus aīalibus ad motū &c. Hunc aūt librum & græce & latine interp̄tatū
& uidimus & hēmus. Ordo aūt eius eſt quoniā ad eū mox ſeqt̃ q de ptibus aīalium nūcupat̃.Eſt.n.ptiū cogni

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

tionis fere cõplemẽtũ cũ ĩ ipo nõnullæ aĩaliũ ptes ptractẽť.Seorſum aũt hæ ptes ad motũ utiles: ab aliis q̃ ĩ li
bro de ptibus diſptatæ ſunt:ĩ uno quodã cõi traditæ.ſunt libro:quoniã ea p ſe ĩ uno ſermõe cõi ptractari poſtu
lant:quæ ĩ uno ẽt cõi cõueniũt genere.Huius ordinis teſtimomoniũ hinc potius accipimus:quoniã ĩ fine huius
libri nõ mõ ea q̃ de ptibus ad motũ utilibus epilogãdo colligit uerũ cætera quoq; de ptibus ad librũ de ptibus
ſpectãtia ante eas q̃ ad motũ utiles ſũt reſũpſit dicẽs(Quæ qdẽ igiť de aliis ipſis ptibus:& earũ q̃ circa pgreſſum
aĩaliũ & circa oẽm ſcd̃m locũ mutationẽ hũc habẽt modũ iis ãt determinatis cõſeqns eſt ſpeculari de aĩa.)Illud
enim (Quæqdem de aliis ipſis ptibus)epilogus eſt libri de partibus.reſiduũ ãt eſt epilogus huius nunc inſtãtis
libelli ex qbus ſatis patet librũ hunc de ptibus ad motũ ad eũ mox ſeq librum qui de partibus dicitur. adhunc
autem de partibus ad motũ:ſtatim ſequi eũ qui eſt de aĩa:q̃ eſt altera aſſentiæ aĩalis pars:Quo circa ſermo ille
quo in fine de partibus ſcriptũ reperitur(Seqtur ut de generatiõe aĩaliũ diſeramus)uiciatus agnoſciť mutata
dictiõe illa πορειας.i.pogreſſu in illã γενέσεως.i.generatiõe ut uerus ſermo fuerit(Seqť ut de pgreſſu aĩaliũ di
ſeramus)De quoqdẽ errore.& erroris huius ſeu deceptiõis ac uicii cã:diffuſe ſatis ĩſerius diſputabiť. Huic aũt li
bro de ptibꝫ ad motũ nihil determĩati rñdet ĩ hiſtoriis:ſed pluria de ptibꝫ nũc ad greſſũ nunc ad uolatũ nõnũq̃
ad natationẽ reptionẽq; utilibꝫ ĩ hiſtoriis ptiũ paſſim d̃termĩata ſũt.de ordĩe igiť eiꝫ libri q d̃ pgreſſu ſeu pceſ
ſu uel iceſſu aĩaliũ ĩſcribiť hactẽus hæc dcã ſint ĩ quo mãle prĩcipiũ aĩaliũ exceptis ptibꝫ gñatõi d̃ ſeruiẽtibꝫ cõ
plemẽtũ ſuſcepit.poſt qd̃ forma ipa.i.aĩa tãq̃ altera eſſẽtiæ ps merito ſuccedere debet. Ordo libri de aĩa.Ca.V.

Ltera igitur animalium eſſentiæ pars ultra materiam ſeu partes quæ ignobiliores ſunt eſt aĩa q̃ eſt pars
a nobilior & aĩaliũ forma.huius.n.cognitio nobiliſſima ac utillima.nõ tãtũ dixero naturali ſcientiæ.uerũ
etiã ad cæteras ſcientias.eſt.n.aĩalium principiũ.neq; res p ſolam cognoſcitur materiam.phyſici.n. diffi
nitio ea eſt potiſſima q̃ ex materia ac forma & eo unde principium motus conficitur . ut dicitur libro primo
de aĩa.ſic.n.ſcimus unũquodq; qd eſt & pp qd eſt cũ materiã & rõnem hẽmus : maxime aũt cũ ambo & unde
principiũ motus & generatiõis & corruptõis.uti dixit ĩ fine libr metheororũ.Quare ad aĩalium uerã cognitio
nẽ nõ ſolũ ptes q̃ ſunt materia:ſed ẽt aĩa q̃ eſt forma:& magis aĩa q̃ ptes cognoſci debẽt : Vt in arte factis.ſi.n.
lectulus cognoſci debeat:nõ ſatis ẽ ſcire lignũ qd̃ eſt eius materia niſi uirtutẽ illã quoq; qua tale qd eſt lectulus
agnoſcamus.a ſimili in natura.ſi hõ uel hois ps ſciri aut cognoſci debeat:puta Caro aut ſanguis : nõ ſufficit eius
ſcire materiã.ſ.elemẽta uerũ ui q̃ tale qd ẽ cognoſcere oportet.hoc ãt ẽ ipſius forma & rõ.ſic d̃.cæteris fieri opor
tet.nõ igiť ſatis ẽ ptes pſciuiſſe corpis ſi aĩal cognoſcere curamus:niſi ẽt eius forma.ſ.aĩa cognoſcať. horũ fides
ab Ariſtotele ĩ prĩo libro de ptibꝫ ſic accipiť.(Quod hõ cæteraq; aĩalia mẽbraq; eorũ natura cõſtẽt dicẽdũ pfe
cto de carẽ & oſſe de ſãguĩe deniq; de oĩbꝫ tã ſimili q̃ diſſimili ſtrue cõpactis.ut de facie d̃ mãu de pede:q̃ qdq;
eorũ tale ſit:& q̃ ita cõſtẽt facultate ſiue uirtute.Nõ.n.ſatis ẽ catẽus tãtũ noſce qbꝫ rebꝫ cõpoſitũ ſit ut igne ter
raue:ſed pinde agẽdũ ut ſi d̃ lecto aut d̃ q uolibet alio generis eiuſdẽ agereť.formã.n. potiuſq̃ materiã declarať
tẽptaremꝫ)qbuſdã deniq; iterpoſitis rediẽs cõcludit(Cũ hæc inq̃ ſtatui ita diũt hois naturæ ſtudioſi ſane itereſt
de aĩa & diſcere & ſcire)& paulopoſt (Nã ob eã ẽt rẽ q de natura agit eo ãplius docere d̃ aĩa q̃ de mã debet . q̃
mã natura potius p aĩam q̃ e contra ẽ)Et hæc ſatis de neceſſitate traditiõis de aĩa de q̃ ĩ uno agiť libro ĩ tria di
uiſo uolumia. q Incipit(Bonorũ & honorabiliũ noticiã opinãtes &c.)Ordo ãt eius ẽ quoniã ad librũ d̃ ptibꝫ ad
motũ aĩaliũ utilibus ĩſcriptum:nullo interpoſito conſequitur.q de progreſſu ẽt aĩaliũ dicitur.Nam cum ĩ prĩo
de ptibu dicat nõ ſatis eſſe de lectulo ſcire materiã.ſi lectuli cognitio plena haberi debeat: ſed fore neceſſariũ
eius quoq; formã cognoſcere:p hoc nobis tacito indicat eloquio: q ante formam ipſam materia præcognoſci
debet.Horũ teſtimoniũ ut diximus eſt epilogus in fine libri de ptibus ad motũ utilibus poſitus:quo ſcriptũ eſt
(Quæ igiť de cæteris ipſis ptibus q̃ circa pgreſſũ aĩaliũ circa oẽm ſcd̃m locũ mutationẽ hũc hñt modũ: iis de
teriatis oĩs ẽ ſpeculari de aĩa.) Cognoſciť ẽt huius ordis ueritas eo quo ĩ fine de cã motus aĩaliũ in cõi ſic ſcri
ptum eſt.περι μεν ουν των μοριων εκαστου και ζωων: και περι ψυχης. ετι δε και περι αισθησεως και
μνημης, και υπνου και κοινης κινησεως ειρηκαμεν. Τας αιτιας :λοιπον δε περι γενεσεως ειπειν.Q d̃ ſic
ĩter ptať(De ptibꝫ qdẽ igiť uniuſcuiuſq; aĩaliũ & de aĩa:Adhuc ãt & de ſẽſu & mẽoria & ſõno & cũ motu dixĩus
cãs.Reliquũ ãt de gñone diceť)In hoc.n.cõi ac gñali ad eẽntiã & opatiões ppinqs epilogo:poſt aĩaliũ ptes:cũ pti
bus eas ẽt aphendẽdo q̃ ad motũ ſunt utiles:mox collegit ipſam aĩam.Hunc ẽt ordinẽ alexãder aphrodiſeus ĩ li
bro metheororũ uti ſupius dixĩus approbauit cũ dixit poſt metheorologica ſeq librũ de ptibꝫ aĩaliũ.Ipſe ẽt ſuo
de aĩa libro ſic ſcripſit.(Quare ſi ea q̃ comede & apte de aĩe ſubſtãtia pferuntur cõtraditiõibus ĩplicare nõ uolu
mus: primo loco ipſe poſſidẽtis aĩam corporis apparatus cõtẽplãdus ẽ:& internarũ iuicẽ externarũq; ptiũ cũ ip
ſo uenuſtatis & pulcritudinis cõcẽtu :lex & diſpoſitio conqrẽda. Simul.n.hæc ipa ſpeculati fuerimus : haud q̃q̃
ulterius admirabile & nr̃i opiniõe maius eẽ uidebiť ut ĩ corpe ſupra q̃ opiari poſſumus mirabiliter atq; ambi
tioſe diſpoſito aĩam tot in ſe motionũ prĩcipia poſſidẽs contineať.)Ac ſi diceret ſi ſuba aĩe & eius uires & opa
tiões ãte corpus corpiſq; ptes ptractẽť: ĩ ambiguis iuoluemur dificultatibus minime credẽdo q̃ de aĩa ptracta
bunť:credẽtes quæ ſunt de aĩa ſupra nr̃am opinionẽ exiſtere ſed ſi corpus corpiſq; ptes tã ĩteriors q̃ exteriores
eorũq; cõcẽtũ(qd̃ ĩ libris de ptibus ſit)pſiuerimus:nihil qd̃ poſtea tractabiť d̃ aĩa mirabile uidebiť:neq; ſup uirs
nr̃as:ſed corpis uẽuſtati & ptiũ cõcẽtui potius cõuenire: Hũc ẽt ordinẽ pachieris græcus ſũmas Ariſto.librorũ
ſcribẽs diligẽter obſeruauit:poſt ptes.n.aĩaliũ:de ptibꝫ ad motũ utilibꝫ ſcripſit.Poſt has uero d̃ aĩa ipa.Aueroys
etiã in paphraſi uel ſũma dicať libri metheororũ dixit.)Nã liber in quo loqť de mẽbris aĩaliũ & eorũ utilitati
bus pcedit librũ de aĩa)Errauerũt igiť q librũ de aĩa:cæteris q̃ ĩ tota methodo de aĩalibꝫ tradita ſũt:ĩſcie ppo
ſuere:ſed d̃ hoc planius ĩfra.Huic ãt li.de aĩa nihil determĩati rñdet ĩ hiſtoriis:ſed cognitio qa ẽ & pp qd de ipſa
aĩa:ĩ eodẽ tradiť li.aut forte illd̃ parũ qd̃ de ſẽſibꝫ ĩ hiſtoriis doceť Cũ.n.aĩa prĩcpiũ eẽt nõ aĩaliũ ſolũ ſed & uiuẽ
tiũ oĩum:ſatis fuit artifici ĩgẽioſo de aĩalibꝫ agẽti ſemel aĩaliũ limites exiř.Cũ.n.poſt aĩaliũ ptes expeditas q̃ ſũt

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

eoꝝ materia:de aīa aīaliū forma mox agere cogeret̃:īepta aūt eēt aīaliū doctrīa ſi de ſola aīaliū aīa ꝑtractaſſet: Iccirco poſt ꝑtes ꝑ̄dictas neceſſariū fuit ſimul cū aīa quæ eſt aīaliū forma:uegetabiliū quoqꝫ potētias ſimul per tractare.& ſic aīalium limites parūp exire.uegetatiua.n.aīalium & plantarū eandem habent naturam & ꝓprieta tes opōneſqꝫ cōes:ſic ēt ſēſitiua brutoꝝ cū ſēſitiua hoīs ī eiſdē fere cōueniūt naturis ac ꝓprietatibꝫ:q̄re ꝑ utriſqꝫ in eodē loco tractari licuit:aliter earū altera ſupflua fuiſſet tractatio.& inutilis repeticio.Rationabiliter itaqꝫ li cuit Ariſtoteli de animalibus agenti:& de aīalium aīa docenti:parūper & ſemel animalium limites pertranſire & uegetabilium terminos attingere:dū de theoria cauſaꝝ ſcrutaret̃.Vanū igit̃ ac ſupfluū fuiſſet:ſi dū hiſtorias tractaret pari quoqꝫ mō aīalium limites de uegetabilium ſimul & aīalium aīa idē ſupflue tractaſſet. Tanto ma gis cū ea q̄ de aīa docent̃:nō plurimo ſed pauco comp̄henſa ſunt numero: & ꝙ talia ſint oībus fere notum eſt. Quiſqꝫ.n. cognoſcit uegetabilia & aīalia nutriri:augeri:ac generari:q̄libet agnoſcit ꝙ aīal uidet:ꝙ audit: ꝙ gu ſtet: ꝙ odoret:ꝙ tāgat:ſenſatorūqꝫ imaginatiōes habeat.Quare hiſtoria in iis a cōtēplatiōe cauſarū ſepatī minie tractari debuit: & ſi fcā fuiſſet ſupuacanea foret.At ſi de uita uitæqꝫ cognatis q̄ uiuentibus oībus ſicut aīa cō munia ſunt bis in plantarū & aīalium doctrina ꝑtractatū ſit.ſ.in hiſtoriis & in cauſarū cōtemplatiōe. nō ꝑ hoc ad aliena de iis īutiliter trāſgreſſus eſt.de illis.n.in cauſarū reditione:& in hiſtoriis aīaliū prout aīalibus inſunt tractatū eſt.prout aūt uegetabiliū paſſiōes ſunt:cū rōnes ab aīalibus & cauſas ī multis alienas habeāt:alioꝝ erat ratio:alibi tradenda.ut inq̄t Ariſtoteles ī fine de cauſis longitudinis ac breuitatis uitæ.ubi cū de eis ꝓut aīalibꝫ ſpectāt tractauerat: de eiſdē ſe denuo ꝓut uegetabilibus attinent ꝑtractuꝝ pollicet̃:ſecus āt ab iis eſt traditio de aīa quoniā ea q̄ de uegetatiua aīalium tractantur: eadē & eiſdem rationibus de uegetabiliū aīa diſputari debēt Et hæc ſatis ſint de neceſſitate ac ordine libri de aīa:in quo totus cōpletur ordo libroꝝ:qui de animalium ſub ſtantia ſiue eſſentia agunt:nunc ad ulteriora procedendum eſt.

Quod neceſſe fuerit tractaſſe de quibuſdam operatōibus:& q̄ prius ante generationem.& quæ poſterius poſt animalium generationem tractari debuerant. Capur. VI.

e Xpedita aīalium eſſentia: nunc ipſarum operationum ordo dicendus eſt.Operationes aliæ ſunt ſingulis animalibus propriæ:de q̄bus in illis libris diffiniri debet:ī quibus ſinguloꝝ aīalium docent̃ naturæ.uel naturæ illæ ꝑtes eoꝝ ſint aīalium & de iis in libris de partibus:uel generationes & de iis in libris de ge neratione aīaliū. aliæ ſunt pluribus cōes:& heæ duplices.aliæ.n.ſolis cōueniūt aīalibus.heæ aūt ſunt.ſenſus:me moria:ſomnus & uigilia motus.Aliæ uiuentibus oībus:heæ āt ſunt.uitæ lōgitudo & breuitas. iuuentus & ſene ctus: mors & uita lāgor & ſanitas:de unaquaqꝫ harū cū pluribus cōmunes ſint:ī ſingulis libris agendū ē:ne idē inutiliter repeti cōtingat.Cæterū cū iſtæ operatiōes ſecūdū perypatheticos totius ſint cōiūcti:nō aūt ſolius aīæ nec ſolius corporis:ut in libro de aīa demōſtrat̃:& in principio libri de ſenſu & ſenſibili.Iccirco doctrinam aīæ & corporis ſeu ꝑtiū ſeq debēt.Doceri.n.debet uti diximus unaquæqꝫ ſeorſum ī ſingulis libris:ſiue earū naturæ numero ſolo differant.ſiue ſpecie.ne forte idē cōtingat inutiliter reiterari:uti in primo de ꝑtibus oſtenſum eſt: ſub iis uerbis(Sunt.n.complura q̄ eadē in multis generibus diuerſis inter ſe ſint Somnus .ſpiratio.auctio. Di minutio mors:ad hæc reliqui id genus affectus & diſpoſitiōes: nihil.n.adhuc certi exploratiqꝫ hētur q̄d de iis dicere poſſumus uidelicet an generaliter de unaquaqꝫ in ſingulis locis an ſingulatī in unoquoqꝫ:tractari debeāt & poſt pauca(Sed cū ſingulatī agimus:eadem ſæpe de multis referre neceſſe eſt) Vt igitur ab hac inutili cauere poſſimus repetitiōe:ꝑcepit ariſt.ut de ſingulis iis ſingula cōis tamē fiat cōtēplatio. Hoꝝ āt ordo ē quoniā heæ opatiōes aīali ꝓpinquæ eū q eſt de aīa librū mox cōſequunt̃:cōes āt oībus uiuētibus tractari debēt interpoſita aīaliū generatione:iis uerba libri de ſenſu & ſenſibili teſtimoniū ſunt quibus in principio ſic ſcriprū reperitur (Quoniā āt de aīa ſcđm ipſam determinatū ē prius:& de uirtute q̄libet ex ꝑte ipſius:cōſequēs ē facere cōſidera tionē de aīalibus & uitā habētibus oībus:q̄ ſunt ꝓpriæ & q̄ cōes opationes ipſoꝝ).i. poſt ſpeculationem de aīa ſecūdū ſe:& de unaq̄qꝫ potētia ex ꝑte ipſius aīæ:iam iā cōſiderare oportet:q̄ nā de ipſis aīalibus & cōiter uitā ha bētibus ſint opationes ꝓpriæ:& q̄ cōes ꝑ ꝓprias ītelligēdo eas q̄ ſolis cōueniūt aīalibus. nō aūt uni ſoli ſpetiei ſed pluribus :q̄ ſunt ſenſus memoria Somnus & motus: ab apetitu ꝓueniēs. ꝑ cōes uero eas q̄ nō ſolū aīalibꝫ Sed oībus uitā habētibus cōueniunt:ut uita cū morte & ſibi cognata.ſ.iuuentus & ſenectus.lāgor & ſanitas:Re cte poſita ē illa ꝑticula(de aīalibus)ꝑ hanc.n.nobis inſinuat id q̄đ de ꝓximo ꝓbaturus erat . & libro de aīa iam ꝓbauerat:uidelicet ꝙ p̄fatæ opatiōes:nō ſolius aīæ nō ſolius ſunt corpis.Sed potius totius cōiuncti ſunt paſſio nes.Sūt āt de hiis aliq̄ ſolis cōueniētes aīalibus .ſ.ſenſus mēoria ſōnus motus īſpiratio:ꝑꝑ q̄s dixit(de aīalibus) cū ſolis iſtæ aīalibus couueniant.Sūt & aliæ uiuentibus oībus cōes.ſ.mors. uita .iuuentus ſenectus.langor ſani tas:quaꝝ occaſione dixit(& uitā habentibus oībus)De primis āt q̄dā ſunt q̄ paucis uel ſaltim nō oībus cōueni unt.ſicuti eſt inſpiratio.licet ſolis animalibus conueniant . Corrigat autem uerba ſua nicoletus de thietis q de librorum phyſicæ doctrinæ ſcribens ordīe falſo credidit: uerba illa(de animalibus & uitam habentibus omni bus) Ariſtotelem uoluiſſe librum de plātis: & librum ex tribus confectum:quē comuniter uocant de aīalibus: credens hūc fuiſſe ariſtotelis ſenſum. ꝙ poſt librum de aīa interpoſitis operationibus:ſequat̃ liber aīaliū & plā tarum.nō enim hoꝝ uerboꝝ neqꝫ ariſtotelis talis fuit ſententia.ſenſit enim ariſtoteles ꝙ poſt tractationē de aīa cōſequens eſt facere cōſiderationem q̄ ſint propriæ & quæ cōes opationes eoꝝ aīalium & uitā habentiū omniū ac ſi diceret ex quo de toto negotio aīalium & uegetabiliū iam expedita eſt doctrina de aīa ultra ꝑtes ipſas:nūc de ipſis aīalibus & uitam habentibus oībus:decenti ordīe facere debemus cōſiderationē:quæ eoꝝ ſunt ꝓpriæ quæ cōes operationes.ex iis igitur palā factū eſt ꝙ propriæ aīalium opōnes ſingulis aīalibus attributæ in ſuis locis ſingulatim partim tractatæ & partim tractādæ ſunt.ſ.in libris de partibus & libris de aīalium generatiōe Comunes aūt:uel ſolis aīalibus ſint cōueniētes:q̄ aīalium ꝓpriæ ēt dicunt̃:uel oībus ēt uiuentibus ſint cōes:cōi quadam cōtemplatione in ſingulis libris tractandæ ſunt & haꝝ doctrina ad librum de aīa ſequi debet.Ad hæc

illud quoqꝫ nos latere non debet ꝙ dictaꝝ operationū nonnullæ animali propinquæ & eſſentiales fere putari debent.ſcilicet ſenſus memoria ſompnus & uigilia motus ſequunť.n.aíal inquantū ſenſitiuū eſt. quod eſt aíal eſſentiale Quare cū aíalis eēntiæ ſint affines:merito mox poſt aíaliū eſſentiā āte cæteras exteriores determinari debent.Cæteræ.n.ſ.uita cum morte iiſqꝫ cognata:cū aíalibus cōiores ſint:& ab eoꝝ eſſen:ia:remotiores :poſt ꝑfatas eſſentiales doceri debent.Interpoſira tamen aíaliū generatione. Et merito quoniā naturæ ꝓceſſu uita & mors:iiſqꝫ cognata: animalium generationē cōſequuntur prius.n.animal generatur dehinc uiuit: Poſt hæc moritur tandem . Hunc ordinem inuuit Ariſtoteles in libro de ſenſu:& ſenſibili cum dixit(Quæ igitut dicta ſunt de anima ſubiciantut.de reliquis aūt dicamus : & primum de primis).non dixit de prima. ſic enim omnes eſſe conuicinas: abſqꝫ interpoſitione generationis:demonſtraſſet.ſed dixit (De primis)per hoc duplex opationū genus eſſe oſtendens.ſeqꝫ tractaturū prius de primo genere ſcilicet de ꝓpinquis fere eſſentialibus. De reliquo uero remotio um genere.ſ.uita cum morte & iis cognatis : poſterius ſuo loco : generatione animaliū interpoſita in ter tia ac ultima parte ſe pertractaturum.Et merito uti dictum eſt nam poſt animalium generationem naturæ curſu uita & mors iiſqꝫ cognata ſuccedunt. prius.n.anima a callido participatur.poſt hoc fouetur. & manet quippe cum generatio ſit participatio nutritiuæ animæ ĩ callido naturali.uita uero eius manſio.In teſtimonium horum ſumito id quod in ſuperioribus de triplici animalium ſcibili & ordine.ſ.ſubſtantia cum operationibus propinquis :generatione:& uita:de ſententia Ariſtotelis:Theophraſtiqꝫ in plātis ſui preceptoris ueſtigia proſequentis:elucidatum eſt.Ad hoc in hiſtoriarum libris quorum ordinis ueſtigia libri qui cauſas inquirunt: in q̃ pluribus imitati ſunt:poſt animaliū partes.de ſenſu agitur & ſomno:memoria prætermiſſa.Dehinc generatio animaliū.ultimo loco uita uitæqꝫ cognata docentur.ſ.longitudo ac breuitas uitæ reiuueneſcētia langor & ſanitas.Non lateat nos inſuper ꝙ de prefatis operationibus : q̃tuor Ariſtoteles inprincipio de ſenſu & ſenſibili nuncupauit coniuga.unum uidelicet de propinquis animali operationibus ſumens .ſ. ſomnum & uigiliam De ſecundo uero genere uidelicet remotiori tria ſumpſit cōiuga.quæ ſunt mors & uita.iuuentus & ſenectus.inſpiratio & expiratio.Duo enim priora de his tribus non ſunt propinqua cum pluribus aliis ab animali cōueniant. Tertia aūt coniugatio ſcilicet inſpiratio & expiratio:licet ſolis inſit animalibus non tamen in propinquo genere locanda eſt.cum paucis admodum inſit animalibus.potiſſime cum natura magiſq̃ ſenſu fiat aliquo aut ellectione At langor & ſanitas a predictis quodāmō alienæ ſunt.cū artificio q̃ndoqꝫ nō ſola natura ut cæteræ:fiāt. quare ſeiunctim ab eis tractandæ ſunt.Sunt igitur uti diximus coniuga quatuor ait.n.(Exiſtunt autem horum mox quatuor coniuga numero: uelut uigilia ſomnus:& iuuentus & ſenectus :& inſpiratio & expiratio. & uita & mors).Quare aūt hoc de iis coniugis in hoc loco introduxerim inferius ſuo notificabitur loco.Quod igitur neceſſariū fuerit ſingulos cōdere libros de operationibus ſingulis:pluribus animalibus & ſolis attinētibus:ſicut eſt ſenſus memoria ſomnus & motus:& de iis quæ nō ſolum animalibus ſedetiam omnibus uitam habentibus conueniunt:ex iis palam factum eſt.Demonſtratum eſt etiam ꝙ illud genus operationū quæ ſolis animalibus & pluribus aut omnibus cōueniunt:quæ eſſentiales dici poſſunt:mox ſequi debeat ad eam doctrinam quæ tradita eſt de anima:Alterū uero genus quod eſt de operationibus remotioribus:omnibus ēt aíalibus attinētibus: interiecta generatione.poſteriori in parte expediendum ſit : oſtenſum eſt operationes autem quæ particulariter unicuiqꝫ appropriātur aíali:iis in locis tractandæ ſunt ubi illoꝝ aíalium natura:ſiue ſint partes:ſiue generatio ſit illa natura:demonſtrata eſt.Iis igitur neceſſario ꝑſc tis:ad ordinem illoꝝ libroꝝ particularem in quibus dictæ operationes tractandæ ſunt:deſcendendum eſt.inter quos primo ad eum qui de ſenſitiuo & ſenſibili inſcribitur:Incipiendum eſt.

Ordo particularis libti de ſenſu & ſenſibili. Caput VII.

q Vid ſit ſenſus & quid ſentire prout ab aía principium habent: determinatum eſt in libro de anima.dicente eo ĩ libro de ſenſu & ſenſibili(Sed de ſenſu & ſentire quid ſit & quare accidit aíalibus hæc paſſio dictum eſt prius ĩ iis quæ de aía)Cæteꝝ conſideratio de ſenſibili ſecundū ſe cōſiderato qdnam eſt:ſimiliter de ſenſitiuo organo quale qd unūquodqꝫ eſt:puta utrum uiſiuum ſit ex aqua uel igne:odoratiuū ex igne uel alio:& de ſimilibus nūdū oſtēſum eſt.Sed de iis ſenſibilibus & ſenſitiuis ſub hoc modo acceptis ĩ hoc libro de ſenſu & ſenſibili conſideratio fit.Et hoc eſt quod Ariſtoteles in libro de ſeuſu & ſenſibili uoluit cum dixit. (De ſenſibilibus aūt iis ſecūdū unumqd'qꝫ ſenſitiuū:puta dico colore & ſono & odore & guſtu & tactu:uniuerſaliter dictum eſt quæ actio ipſoꝝ ĩ hiis quæ de aía.& quid opari ſecūdū unūqd'qꝫ ſenſitiuoꝝ.quid aūt oporteat dicere quodlibet eoꝝ.ſ.qd color qd ſonus qd odor qd ſapor ſimiliter & de tactu: conſiderandume ſt:& primum de colore.eſt quidem igitur unūquodqꝫ dupliciter dicendum hoc quidem actu.Hoc aūt potētia: quō quidem igitur actu color & ſonus quō eſt idem uel alteꝝ iis quæ ſecūdū actū ſen ſibus puta uiſioni & auditioni:dictum eſt ĩ eis quæ de aía.quid aūt unūqd'qꝫ eoꝝ exiſtens faciat ſenſum & actū:ſic dicamus).Per hæc ſupiora patet de ſenſu & ſentire:ſimiliter de ſenſitiuis & ſenſibilibus:tradirā eſſe doctrinam:& in libro de aía & in hoc libro.ſed in utriſqꝫ differenter.nam in libro de aía quænā ſit ſenſibiliū inſenſitiua actio. ſimiliter quid ſit ſentire abſolute factum a ſenſibilibus inſenſitiua.Sed in hoc libro non hoc modo de ſenſibilibus ut abſolute agunt inſenſitiua.ſed de eis quidnā in ſe ſint.puta quid ſit color & ſapor.& ſimiliter de ſenſitiuis non ſimpliciter prout ab ipſis ſenſibilibus patiunť.ſed quidnā unūqdqꝫ eoꝝ ſecundum ſuam ſint ſubſtantiā ad recipiendā ſenſationem aptam.puta quid ſit uiſus inſtrumentum & auditus:qualēqꝫ naturam habeant ut aptam poſſint pati ſenſationem ſcilicet ex igne uel aqua uel ſimilibus cōfecta: Amplius de ipſo opari quod eſt ſentire in hoc libro non abſolute prout a ſenſibilibus inſenſitiua fiat.Sed de ipſo agit ſentire puta uidere prout a colore non abſolute.Sed ĩquantū talis eſt naturæ.ſ.extremum proſpicui in corpore terminato:inſenſitiuū tale ex tali elemento cōfectum ad talem opationem aptum:ꝓducitur.Hoc igitur modo ſenſus ipſe:& ipſum ſentire:& ipſa

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſenſibilia ac ſenſitiua ſub inſtantis libri cadunt ſpeculatione. Ordo autem huius eſt quoniam primus eſt inter eos qui de operationbus agunt propinquis:& animali eſſentialibus magis & mox ſequitur eum q eſt de anima: eo ſic dicente in huius libri principio(Quoniam autem de anima ſecundum ſe ipſam determinatum eſt prius: & de uirtutum qnalibet ex parte ipſius:conſequens eſt facere conſiderationem de animalibus & uitã habentibus omnibus.quæ ſunt propriæ & quæ comunes operationes).In fine quoqꝫ libri huius expedita prius claudẽs ait(De ſenſitiuis quidem igitur & ſenſibilibus quomodo ſe habent & comuniter & unũquodqꝫ ſenſitiuũ dictũ eſt:reliquum autem primum fit facile conſiderare de memoria & reminiſcentia & ſomno) Ex quo itaqꝫ cæteri hunc ſequuntur librum hic merito primum poſt librum de anima tenebit locum:In fine etiam eius q de motu animalium poſt animalium eſſentiam quæ in libro de aĩa completur:ea mox colligit quæ de ſenſu egit. dicens(De partibus quidẽ igiť uniuſcuiuſqꝫ animalium & de aĩa adhuc autem & de ſenſu & memoria & ſomno & comuni motu diximus cauſas)poſuit hoc aduerbium(adhuc)ut per hoc operationes ſecundo loco pertractatas ab aĩaliũ eſſentia prius diſcuſſa ſepararet.Huic libello ea admodũ in hiſtoriis pauca correſpõdent : quibus circa finem quarti libri poſt eorum quæ de partibus ſcribuntur collectionem:ſic ſcriptũ eſt(Nunc de ſenſibus diſerẽdum eſt)licet hæc aliquo etiam modo libro de anima cõuenire poſſint . Quæ locorum in hiſtoriis ac theoriæ cauſarum debita congruentia:prefatum ordinem pleniſſime nobis oſtendit.Et hæc ſufficiant de ordine libri q de ſenſu & ſenſibili comuniter nuncnpatur.

Otdo libri de memoria & reminiſcentia Caput. VIII.

m Emoria & reminiſcentia fiunt cum iam ſenſatæ ſpecies in animæ theſauro reconduntur.ac demum cognitione in animalibus uel diſcurſu concurrente in hominibus ſolis:reuocantur. Ordo autem huius libri eſt quoniam mox poſt librum de ſenſibilibus & ſenſitiuis collocať.palam fit hoc ex iis quæ ſuperius diximus.nam poſt collectionem exactorum in libro præcedẽti de ſenſibilibus & ſenſitiuis:ſubiũgit Reliquorum autem fit facile primum conſiderare de memoria & reminiſcẽtia & ſomno) Huic libro nihil determinate reſpondet in hiſtoriis. licet hincinde paſſim plura de his ſcripta ſint.cum nonnulla animalia aliis prudentiora ſæpe dixerit: Et hæc ſatis ſint de eo libello qui de memoria & reminiſcẽtia inſcribitur.qui ſic incipit(De memoria quidem igitur & reminiſẽtia dicẽdum quid eſt.

Ordo libri de ſomno & uigilia. Caput VIIII.

e Xpedito ordine libri de memoria & reminiſcẽtia de ordine libri de ſomno & uigilia agẽdum eſt. In hoc enim libro primo de ſomno ſecundo de ſomnio agit. Vltimo de ſomnioꝝ diuinatione.Incipit aũt(De ſomno autem & uigilia conſiderandum quid ſint)Eſt autem ſomnus & uigilia unum de quatuor coniugatis:in libro de ſenſu & ſenſibili ab Ariſtotele ſic nuncupatis.eſt enim genus unum operationum animali propinquarum:quare tametſi una ſit de quatuor cõiugationibus:ſeorſum tamen a reliquis tribus quæ ſunt ab aĩali remotiores:ſimul cũ operationibus propinquioribus :quæ non ſũt cõiugationes: tractari debuit. Vigilia enim eſt ſenſuum operatio.ſomnus autem illorum priuatio aut remotio:proprias uterqꝫ habens cauſas. Ordo autem libri huius nec in principio libri nec in fine ab Ariſtotele poſitus eſt.iis enim duobus in locis ordinare non licuit cum eius ordinis certum locum in fine libri de ſenſu & ſenſato ſimul cum memoria propoſuerit dicens (Reliquorum autem primum fit facile cõſiderare de memoria & reminiſcentia & ſomno) Quare poſt eũ qui de memoria & reminiſcentia:mox ſequi debet ille liber qui eſt de ſomno & uigilia.huic libello in hiſtoriis ea reſpõdet pars ĩ qua:poſt ſenſus:poſt uocem de ſomno licet breuibus ſermoneqꝫ ſuccincto ſic agitur.(De ſõno & uigilia aĩalium nulla quæſtionis obſcuritas eſt &c. Satis itaqꝫ hæc ſint dicta de ordine eius libri qui de ſomno dicitur.& uniuerſaliter de ordine libroꝝ eoꝝ qui de operationibus ſenſui principaliter attinẽtibus: agunt.Nunc ad eum qui eſt de cauſa motus aĩalium in comuni deſcendamus.

Ordo libri qui de cauſa motus aĩalinm in communi agit. Caput X.

m Otus aĩalium tametſi nõ ita ſit aĩali propinquus cum nõ omne aĩal de loco ad locum: licet in loco moueatur:ſicut ſenſus:eſt tamẽ eidem propĩquis ualde.Hãc propĩquitatem oſtẽdere uolẽs Ariſtoteles ĩ eo qui de ſeuſu & ſenſibili:cum duas aĩalis opetatiões propĩquas.ſ.ſenſum & memoriã tractaturus ꝓpoſuerat:& motum ipſum tangere uellet:eum ſub hoc noĩe nõ expreſſit.ſed ea quæ ad motum de ſenſu cõcurrũt.exprimere maluit.ut affinitatem ipſius motus cum ſenſu & cum aĩali nobis indicaret:dicẽs(puta ſenſus & memoria)& loco.ipſius motus ſubiũxit(& ira & deſideriũ & oĩno apetitus:& cũ iis gaudiũ & triſtitia):per hæc enim motũ aĩalium ĩdicauit cũ aĩalis motus ut patet ĩ libro de aĩa ab iis fiat.ſenſu.n.ĩteriori triſte aliqđ uel delectabile percipiẽs:ĩperãte apetitu:illud triſte animal fugit.uel delectamentum proſeqnitur. ira enim deſiderium & oĩo appetitus:hic poſita ſunt:nõ.tãq̃ tales affectiões hic ꝑtractandæ eſſent:cum de eis quãtum licuit ĩ libro de aĩa contẽplatũ ſit:ſed eas hic cũ ſenſu & mẽoria & aliis deduxit.ut ꝑ hæc motus ipſe aĩaliũ q ꝑ hæc ꝓducit ſub intelligať.& quãtũ aĩali ac ſenſui ꝓpĩquus ſit clare cognoſcatur.potiſſime cũ iſta ꝑ̃dicta ſenſu ipſo ꝓducantur. & ob id ẽt motum ip̃m ſimul cum opationibus aĩali propinquis.ſ.ſenſu memoria & ſomno tractãdum eſſe cõciperemus.Cæteꝝ ſomnũ & uigiliã ſeorſũ ab operatiõibus aĩali propinquis ibidẽ enumerauit:& inter eas quæ minus ꝓpinquæ ſunt:qualis eſt mors & uita Iuuẽtus :& ſenectus.Inſpiratio & expiratio appoſuit.nõ ut ꝑ hoc eas ab aĩali remotas eſſe putaret:cũ oĩ ac ſoli aĩali cõueniãt nec eo ꝙ cũ aliis cõiugis eſſent ꝑtractãde.Sed cum una eſſet de cõiugatiõibus quatuor eas cõiuga narrãdo cõnumerare placuit:ſicut legẽtibus locum illũ palã fit Ex iis igiť ſatis declaratum eſt quatenus operatio quæ eſt aĩalium motus.ſimul cum opatiõibus aĩali ꝓpĩquis tractanda ſit.Neque putes hunc librum qui eſt de cauſa motus animalium ĩ communi.Incipientem. (De motu aũt eo qui aĩalium) aut illum qui eſt de progreſſu uel inceſſu animalium:fore ſuperuacaneum. ambo enim ad diſciplinæ huius naturalis complementũ fuere neceſſarii.& loca eoꝝ diuerſa.nam ille qui eſt de progreſſu:

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

mox poſt partes aïalium locari debet.quoniam rõnes quarundam partium .ſ.earum quæ ad motum ſunt ne-
ceſſariæ ad uolatum ſcilicet ad progreſſum natatiõnem & reptionem:ſeu utilitates & cauſæ in eo inquiruntur
quæ doctrina eius eſt pars q̃ partibus aïalium attinet.ĩ hoc autem qui de motu ĩ comuni:iſcribitur:cauſæ & ra
tiones in comuni motus aïalium inſtruũtur.quare inter eas quæ aïali ſunt propinquæ operationes:poni debet
ſicut ille in doctrina partium.hic.n.liber cauſas motus in comuni ille autem cauſas docet & rationes partiũ ad
motum deſeruiẽtiũ.Hũc ordinem Themiſtii uerba ĩ fine eius qui de ſomno manifeſte approbãt.(Quid ſit ſom
nus quid iſomniũ & quãobrem utrũq; animãtibus iũctum item qualis nam diuinatio ea ſit quæ proficiſcit̃ ex
ſomniis dictum iam eſt:nũc de cõi animalium motu agendum uidetur)ipſe etiam Ariſtotelles in fine huius li
bri:quæcũq; de aïalium ſubſtantia operationibuſq; animali propinquis tractata fuerant:in uno epilogo per or-
dinem quo ea tractauerat collegit illum profecto qui eſt de motu ſtatm poſt eum qui de ſomno ſubiũgẽs (De
partibns quidem igitur uniuſcuiuſq; animalium & de aïa adhuc autem & de ſenſu & memoria & ſomno & co-
muni motu diximus cauſas.Relquum autẽ de generatione dicere)per partes eas etiam ſubintelligendo quæ ad
animalium motũ utilts ſunt de quibus ĩ eo qui eſt de aïalium progreſſu diſputatum eſt. quare per illam ꝑticu-
lam (De partibus quidẽ igitur uniuſcuiuſq; aïalium & de anima) totam aïaliũ eſſentiam quæ ĩ materia ac for-
ma cõſiſtit:ante cetera ĩ ordĩe colligẽdo collocauit.per illud aũt(Adhuc aũt & de ſenſu & memoria & ſomno & co
muni motu)operatinnes aïali propriores & propinquas:poſt aïalinm eſſentiam ordinauit.motũ ĩter eas cõſtitu
ens ultimum.Quibus iam expeditis & nũc collectis de ſecunda propoſuit ſe tractatuꝝ parte.ſ.generatione di-
cẽs(Reliquum aũt de generatione dicere)per illud.n.aduerbium(Adhuc)libros de operationibus:q̃q̃ propiquæ
ſint:oſtendit alienam ab eſſentia cõtinere tractationem & materiam.per illud uero(&)copulam primo loco po-
ſitam:nobis indicauit:ꝙ ii de operationibus libri tametſi ab eſſentia alieni ſint : & aliam tractent materiam ab
eſſentia naturali:in eadem tamen prima methodi de aïalibus parte comuni poni debent:nõ ſeorſum aliis inter-
poſitis:ſed unus mox poſt alterum.iuxta prætaxatum ordinem.quod ex hac copula(&)hic plureis iterata nobis
indicare uoluit.Totus ẽt prefatus ordo ꝑ epilogũ in prĩcipio quinti libri de hiſtoriis huic ſimilẽ:approbatur.ibi
enim oĩa eatenus dicta:eſſentiæ & oꝑationibus propĩquis attinẽtia:in cõfinio primæ quæ eſt de animaliũ natu
rali eſſentia cum operationibus aïali ꝓpinquis:Collegit & de generatiõe quæ ſecũdæ attinet parti:agẽdum eſſe
ꝓponit.cum dicitur (Expoſui partes aïalũ omiuiũ tum interiores tũ exteriores:atq; etiã de ſenſibus : de uoce:de
ſomno & quæ fœminæ mareſue ſint:ſatis iã probaſſe exiſtimo. Reſtat Vt eorũdẽ generationes ꝓſequamur (Ec
ce quonammodo hic epilogus in ſubſtantia idẽ eſt cum prefato epilogo:nam hic & ibi eadẽ ſe tractatuꝝ pro-
ponit:& eadem utrobiq; tractata:& eodem colligit modo.ſ.eſſentiã & oꝑationes aïali propĩquas ſicut.n.illic di-
citur (omnium animalium) ita hic dicicitur(uniuſcuiuſq; animalis)ſicut hic dicit̃(Adhuc autẽ & de ſenſu)pro-
pter cãm prædictã:ſimili modo illic dicitur (Adhuc aũt)eodem.n.hic & ibi græco uſus eſt uocabulo(ἔτι)quod
latine ſonat(adhuc)uel(item).licet Theodorus ĩ ꝑ̃fata littera ĩ ſua trãſlatiõe ſcripſerit(atq;).& ſicut hic iſta cõiũ-
ctio(&)plures iteratur:ita ẽt ĩ libro de hiſtoriis.licet Theodorus gaza illã copulã ornatus gratia ꝑ̃termiſerit:cur
aũt iſta iis ĩ locis artificioſe poſita ſint:ſuperius patefactum ẽ: ĩ hiſtoriis tamẽ poſuit illã ꝑticulam (& q̃ fœmi-
næ mareſue ſint).& hoc ideo.quoniã ĩ cauſaꝝ cõtemplatiõe de mare & fœmina rationabili de cã ĩ libro de ani-
maliũ generatiõe agit̃.ut ibidẽ Ariſtoteles ſic eſſe fiẽdũ oſtẽdit:in hiſtoriis aũt ante generationẽ de illis docet̃.
Rationabile.n.fuit:cũ hic & ibi:eadẽ:& eodẽ fere tractaſſet ordĩe:eadẽq; mox utrobiq; tractaturus eſſet: ut hic
etiã & ibi ſimilis fieret epilogus.eadẽ fere colligẽs:& eadẽ tractãda ꝓponẽs.q ẽt in eodẽ utrarũq; partiũ loco di
ſponeret̃.ſ.ĩ cõtermino primæ ac ſecũdæ ꝑtis.dixi aũt(fere)quoniã nõnulla ſunt q̃ ĩ cõtemplatiõe cauſaꝝ tractã-
tur quæ tamen in hiſtoriis non narrantur.ſicut eſt anima.ſicuti eſt memoria:& ſi quid aliud tale fuerit . præter
pauca enim eadem hic & ibi:& eodem fere ordine:tractantur. Hunc etiã ordinem poſterioꝝ ordo demõſtrat.
Completa.n.prima parte quæ eſt de naturali aïalis eſſentia:& eẽntiæ oꝑationibus:& cõpleta ſecũda quæ eſt de
generatiõe ad tertiã ĩ hiſtoriis iã accedẽs utraſq; prĩo colligit priores:& quæ tractãda fuerãt de aïalibus metho-
do ĩ tertia parte ꝓpoſuit.dicẽs ĩ octaui principio.(Generatio & reliqua aïaliũ natura ita ſe habet) hoc de ſecũ-
da & prima parte.(Actiões aũt & uitæ pro moribus uictuq; differunt) hoc de tertia parte. Quẽadmodũ itaq; ĩ
fine primæ ac ſecũdæ partis:eas duas iã expeditas collegit in prĩcipio octaui de hiſtoriis:& de tertia ꝑte ſe tra-
ctatuꝝ ꝓpoſuit.Sic rõnabile fuit ĩ fine prioris ꝑtis collegiſſe primã:& ſecũdam ꝓpoſuiſſe.quod utrobiq; factũ
fuit.& ĩ hiſtoriis :& ĩ caꝝ cõtẽplatione.Aduerte tamẽ ꝙ uerboꝝ ordo ĩ matre græca poſitus ꝑ̃fatũ trium ꝑtiũ
magis demõſtrat oridinẽ q̃ theodori iterꝑ̃tatio. ſic.n.græce ſcribit̃ τα μεν ουν περι την φυσιν των ζῴων:κα
ι την γενεσιν τουτον εχει τον τροπον. Quod ad litter ſic interꝑ̃tat̃.(Quæ igit̃ circa naturã aïaliũ:& genera-
tionẽ hũc habẽt modũ).In q̃bus uerbis natura prĩo aïaliũ ſecũdo generationẽ ſe ꝑtractaſſe demõſtrat. Hoc di-
xiſſe uolui de ueritate illius generalis epilogi.eo ꝙ ex illius certa ac mãifeſtiſſima ueritate plurima quorũdam
philoſophoꝝ circa phyſicæ doctrinæ ordinẽ: male ſcripta fuiſſe manifeſtabunt̃. Et hæc de ordine libri q de cã
motus aïalium dicit̃:& generaliter oĩum libroꝝ primæ ꝑtis q tã de aïaliũ eẽntia naturali: q̃ de eoꝝ oꝑatõibus
ꝓpinquis agunt:tam hiſtoriis q̃ caꝝ cõtemplationi attinentibus:ſatis dicta ſint. Veꝝ id quo potiſſime oĩum
dictoꝝ ordo approbat̃:& ꝑ̃fatus epilogus uerificat̃:eſt maxĩa tractatoꝝ oĩum ĩ theoria caꝝ cũ iis quæ de aïa
lium hiſtoriis tradũt̃:conformis reſpõdentia.qd' ut clarius fiat:tota utriuſq; ſumatim colligat̃ diſciplina Nam
libro primo huius primæ ꝑtis.ſ.libro de ꝑtibus:in hiſtoriis ea prima pars cõgruit q ẽ liber primus liber ſecun-
dus & pro maiori ꝑte tertius & quartus.quæ pari rõne de ꝑtibus aïaliũ hiſtoria nuncupari põt.eſt enim de ſo-
lis ꝑtibus ſola narratio & hiſtoria.Ei uero q ẽ de ꝑtibus ad motũ utilibus ĩ theoria cauſaꝝ cõtẽto:nihil ĩ hiſto
riis determinati correſpõdet.Sed plurima hicinde de iis ſparſim tradita ſunt.ei uero libro q eſt de aïa de aqua
in caꝝ theoriafit contem platio:ob cauſam ſuperius memoratam nihil ĩ hiſtoriis determinati correſpõdet.Ei

aūt qui in cauſarū theoria de ſenſu & ſenſibili dicit̃:ſuo loco ĩ hiſtoriis poſt aĩaliū eſſentiá:Pars ea correſpōdet qua in poſteriori parte quarti libri ſic ſcribit̃(Partes animaliū interiores exterioreſq; generatim tū propriæ tū comunes ita ſe habent.nūc de ſenſibus diſerendū eſt).ei uero libro qui de ſomno & uigilia iu cauſarꝫ contemplatione ponitur:ea quoq; ſibi congruit pars in qua circa finem quarti libri de hiſtoriis poſt ſenſum ſic ſcribitur(De ſōno & uigilia aĩantiū nulla qſtiōis obſcuritas ē)Cæterꝫ ei qui ē de motu in cōi in cauſarꝫ theoria poſito::nihil in hiſtoriis determinate correſpōdet.Huic autē epilogo totius primæ partis quæ eſt de aĩalium eſſentia ac operationibus animaliū ꝓpinquis generali:in fine ultimi libri illius primæ ptis q eſt de cā motus in cōi: debito loco poſito.illa aduerſatur littera q̃ in fine libri de partibus aĩaliū ſic inuenitur(Sed de partibus aĩalium quā ob cām quæq; ſint dictū iam eſt per oĩa animalium genera.quæ cū explicata ſint ſequitur ut de generationibus ipſorum diſeramus). Cuius contradictionis ueritas in poſterioribus declarabitur. iis expeditis ad ſecundam partem quæ eſt de animalium generatione accedamus.

Ordo particularis ſecundæ partis methodi de animalibus & eſt liber de generatione aĩalium. Capur. XI.

ſ Ecunda pars methodi de aĩalibus eſt eorꝫ generatio.nā eẽntia materiá q̃ ſunt partes & formá q̃ eſt aĩa: cōtinet:generatio āt eſt tanq̃ efficiēs cā quare neceſſe fuit de ipſa tractare generatione: tanq̃ de cā quoquomodo mouēte:de qua primo de generatione:poſtq̃ de materiali formali ac finali cā ſe prius tractaſſe dixerit:tractāda ípoſterꝫ exponens ſubdit Reſtat ut de partibus q̃ ad generationē ptinent diſeramus. de quibus nihil adhuc definitū ē.atq; etiā de cā mouēte qnam ſit ſed de ea ipſa cauſa conſiderate:idē quodāmodo ē atq; de generatione cuiuſq; agere).Hæc pars ſecūda unū habet librū:q de animaliū generatione dicit̃.qui incipit(Cū de cæteris aĩaliū ptibus tū ſumatim tū ſingulatim &c.)in quinq; diuiſum uolumina.in qbus qcqd tractat̃ ad aĩalium generationē & alimētū quoquomodo referri debet. Ordo aūt eius eſt. quoniā ad eū mox ſeqt̃ qui de cauſa motus animaliū in comuni nuncupat̃.Poſt eſſentiam enim & eſſentiæ propinquas operationes:in genere pertractatas : quarum ultima eſt motus: generatio ipſa uti ſuperius probatū eſt ſequi debet.Hoc quoq; eo approbatur teſtimonio quo in principio quinti de generatione ſic ſcribitur) Etenim ut in initio diſputationis noſtræ dictum eſt : non quia tale quid gignitur quodq; ideo tale quid eſt ſcilicet in iis quæ ſtatuta deffinita & certa naturæ ſunt opera:Sed potius quia tale eſt.Icc irco tale & gignitur.Subſtantiam enim generatio ſequitur:& ſubſtātie gratia eſt non ipſa generationē)Huic ordini teſtimoniū quoq; dat epilogus in fine de motu aĩalium ſupraſcriptus:quo ſcribitur.(De partibus igitur cuiuſq; aĩalium:& de aĩa adhuc aūt & de ſenſu:& memoria & ſomno:& cōi motu:diximus cauſas reliquum aūt de generatione dicere).Iis etiam congruit ordo eorꝫ q̃ ĩ hiſtoriis diſpoſita ſunt.nam poſt partes ipſas:poſt ſenſum & ſomnum:ꝑtermiſſa aĩa memoria & cōi motu de quibus nihil in hiſtoriis determinati agit̃ de generatione aĩalium in principio quinti agere incepit.Illis.n.quæ in quarta cōtinent̃ pte in quatuor de hiſtoriis iā expeditis:in quinto iam ad aĩalium generationē quæ eſt ſecūda pars debite tranſiuit:Sic ēt Theophraſtus de plantis ſcribens.Ariſtotelis ꝓceptoris ſui obſeruatiſſime doctrine aĩalium ueſtigia ſequens: poſt plantarꝫ ſubſtantiam:ſubſtantiæ quæ affectiones:in iis quæ de hiſtoriis plantarꝫ ad generationem ſecundo loco ꝓceſſum fecit.Et hæc ſufficienter de ordine ſecūdæ ptis methodi de aĩalibus q̃ unicū hēt librū ĩ qnq; diuiſum uolumīa.ſ.de generatiōe aĩaliū:dicta ſint quis ĩ ſupioribus ac íferioribus pluria & dicta & dicenda ſint quæ pfato huius ſecūdæ ptis ordini phibēt teſtimonia. Nūc uero de tertia pte methodi de aĩalibus q̃ ē uita & mors cum ſibi cognatis diſputandum.eſt.Si prius tamēte admonuero q; littera in fine deptibus ſupioribus dictis cōtraria:nullā ĩ ſe habeat ueritatē:imo falſā uel uiciata fuit:ueluti parꝫ in ſupioribus:in poſterioribus uero cōpletius demōſtraturi ſumus.

Quod cognitio quæ ē de uita & morte & iis cognatis ē tertia ps totius methodi de aĩalibus. Caput XII.

t Ertia pars methodi de aĩalibus eſt uita cum morte iiſdemq; cognata . prior eſt enim aĩalium eſſentia poſt hoc per generationem quæ eſt animæ pticipatio nutritiue in callido aĩali:eſſe habent aĩalia.cum quo uita quæ eſt eius māſio comes fit.quam uitam p diuerſos trahunus ſtatus.nunc longam nūc breuem:nūc iuuenes nunc ſenes:refrigerium a continente in uitæ conſeruatione capientes:nunc ſani nunc ægri.Tādem poſt uitæ huius naufragia plurima:morimur omnes.Hæc tertia pars in eo operationū cōſiſtit genere:quæ non animali ꝓpriæ aut propinquæ:ſed remotæ magis ſunt. Remotas.n.ab aĩali eas dicimus quoniā pluribus q̃ ſint animalia.ſ.uiuentibus omnibus cōneniūt.q̃ ſunt uita & mors.iuuētus & ſenectus.langor & ſanitas inſpiratio aūt & expiratio licet ſolis:non tamē oĩbus cōueniūt aĩalibus.Et cū in ſuperioribus dixerimus duo eſſe operationū genera:unū eſſentiæ propinquū:alterꝫ ab ea remotū: ex qbus quatuor Ariſtoteles in libro de ſenſu & ſenſibili traxerat cōiuga nūc dicimus q; par unū illorꝫ de propíquo trahitur genere.ſ.ſomnus & uigilia. tria uero reliqua paria de ſecundo operationū dicimus fore genere.ſ.de remotioribus.Dicimus igit̃ q; hæc tertia pars quæ eſt totius methodi de animalibus ultima:de ſolis eſt aĩalium operationibus non ꝓpīquis q̃ ſunt tria cōiuga:a ſola natura proficiſcētia.ſ.uita & mors. iuuētus & ſenectus.inſpiratio & expiratio.q̄q̄ uuum aliud quoq; cōtrariorꝫ par in natura ſit animalium:quod non inter iſta ſed potius poſt iſta cōputari debet.q̃ ſunt langor & ſanitas.quæ quidē & ſi uitæ ſint ſtatus & ante mortē in natura eueniant:nō ꝓpter hoc ante necis tractatum de uis pertractari debet.cū iam uti diximus naturæ limites claudāt.& ſaltu quodā poſt eas res q̃ a ſola fiunt natura:inter naturā & artē inter phyſicū & medicū:artiſicē:cum utriuſq; ſint opera:tanq̃ cōterminæ ſe accomodēt. de quorꝫ ordine plura in inferioribus dicēda ſunt . Ordo huius tertiæ partis ad ꝓcedētes iis ēt approbat̃ teſtimoniis.In octauo.n.de hiſtoriis animaliū in prnicipio ſic ſcriptū reperit̃(Generatio & reliqua aĩaliū natura ita ſe habet actiones aūt & uitæ pro moribus uictuq; differūt). Nam expeditis partibus & opationibus ꝓpinquis ĩ quatuor primis libris:expedita ēt aĩalium generatiōe ĩ qnto ſexto & ſeptīo:quæ eſt ſecūdi methodi de aĩalibus ps:mox ĩ octauo uitam uitæq; cognata aggeditur:quæ ſub tertia conſtituunt̃ pte talis ergo hiſtoriarꝫ cū

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

cauſaꝝ cōtēplatiōe cōgruētia:rectū nobis oſtēdit ꝑſatū illius tertiæ ꝑtis eſſe locū.Hūc ēt ordinē ſequutus eſt
Theofraſtus in plātis dicēs:ac dicēda proponens(.Plantaꝝ differentias reliquāq; naturā ex partibus affectioni-
bus:generationibus:uitaq; petere oportet).In primo.n.hiſtoriaꝝ libro hiſtorias partiū ac paſſionū in ſcūdo &
tertio generationē.in quarto uero de uita arboꝝ uitæq; cognatis Ariſt. de aīalibus imitans ordinē determiauit
& rōnabiliter . quoniā animaliū peritia doctrinæ plantarum ē exemplar: Hoc etiam a poſterioꝝ ordine ꝓbari
poteſt.Nam liber de uita & morte ī tota methodo eoꝝ q̄ de aīalibus a ſola natura fiūt: poſtremus eſt.poſt hūc
uero ille cōſequit̃ qui eſt de lāgore & ſanitate ut inferius ꝓbabit̃ ſed ante eū mox ꝑcedit ille q de īſpiratiōe di-
cit̃.ante quē ille qui de iuuētute & ſenectute antequē ille q de cā lōgitudinis ac breuitatis uitæ:uti ꝓbatū ē.er-
go totū hoc.ſ.libri quinq; in qbus uita cū morte & iis cognata tractant̃ generationē ſequi debēt.Quod aūt ille
q eſt de uita & morte inter ea q̄ a nā ſola cōdunt̃ ultimus ſit qnod aſſumptū fuerat:ex iis quæ ī fine eius libri q
de lōgitudine uitæ ſcribunt̃:demōſtratū eſt:ubi ſcriptū ſic reperit̃.(Nūc aūt de aliis aīalibus dicta eſt cā de ma-
gnitudine uitæ & de uitæ breuitate.Reliquū āt nobis cōſiderare de iuuētute & ſenectute & uita & mote.iis .n.
determinatis finē utiq; habebit q̄ de animalibus methodus).Reſpōdentia etiā hoꝝ ad ea quæ in hiſtoriis uti di
ximus:hūc approbat ordinē.Nā libro de partibus tres fere primi hiſtoriarū libri & quarti maior pars : ſuo loco
correſpōdent.reſidua quarti pars libris de operationibus.ſ.de ſenſu & ſomno cōgruit.uti ſuperius dictū eſt. li-
bro uero de generatione : quintus ſextus ac ſeptimus hiſtoriarum correſpōdent libri.libri uero quinq; tertiam
occupātes partē:Dico aūt illos qui ſunt de uita ac uitæ cognatis cum morte quæ a ſola fiunt natura:ſimul poſt
hos appoſito langore & ſanitate:inter phyſicum & medicum medio cōtermino:octauo libro hiſtoriarum pro
maiori patre correſpondent.Præterea ordo præfatus:ī libro de morte & uita nobis demōſtrat̃ nam cū plurimo
rnm cās inquiſiuiſſet.ſ.cauſas generationis aīaliū in libro de generatione:cās etiā uitæ ac morris & ſibi cognato
rum in aliis nundum tamen ea diffiniuiſſet : ea iam diffinire curans tandem in libro de morte ait.(Generatio
quidē igitur eſt prima paticipatio in calido nutritiuæ animæ).Ecce generationē primo(Vita uero māſio huius:
Iuuētus autem eſt primæ particulæ refrigeratiuæ augumentatio.Senectus autem huius detrimētum). Quāuis
enim in libro de generatione & libro de logitudine uitæ & de iuuentute & ſenectute plurima de ipſa genera-
tione & aliis digeſſiſſet principia:plurimaſque cauſas ac generationis ſpecies diuerſitateſque pertractaſſet : non
tamen in eorundem propriis ac ſingulis libris ſubſtantiam prædictorum ſcilicet generationis:uitæ:iuuentutis
& ſenectutis nūdū definiuit.Sed hoc ad calcē oium.ſ.uſq; ad librū de uita & morte diſtulit.ipoq; ordie quo ea
ſeriatim ī ſuis ꝑtractauit libris:eo ēt ipſamet rōnabiliter definiuit.Primo.ſ.generationem. Secundo uitam.Ter-
tio iuuentutē & ſenectutē:ut mox patuit.Rōnabiliter aūt illucuſq; dictoꝝ diffinitiones diſtulit. quoniā cū ab
eiſdem fierēt principiis aliquo modo diuerſo ſumptis:neceſſum fuit in eodē loco definire.Fiūt enim a duobus
potiſſime ſcilicet ab anima nutritiua.& a naturali calore.Cæteꝝ generatio fit cum anima dicta ī calido partici
patur:uita dū ea in eodē conſeruat̃ & manet.Iuuētus dū calor ille augeat̃ ſenectus dū diminuit̃.Cū igit̃ eiſdē
fiāt pricipiis:ultimū locū ſuæ definitiōes:ut oia ſimul diffinirēt̃: expectare debuere.Ad hæc quoq; approbāda
accedit ꝑdictoꝝ epilogus ī libro de uita & morte poſitus uidelicet.(Quidqdē igit̃ ē generatio & uita & mors.
& ꝓpter quas cās erūt aīalibus:dictū ē).nō enim ī hoc libello ea collegiſſet q̄ de generatiōe aīalium tradūtur:
niſi poſt generationē uita ac mors & eoꝝ cognata ī ordie ſequerēt̃.Neceſſe.n.fuerat ī hoc coī epilogo:in quo
ea quæ de uita & morte ac ſibi cognatis :de quibus erat præſens intentio colligebantur: cum iis etiam de ge-
neratōe colligere potiſſime:quoniā de ea gn̄atiōe nec ī fine libri qnti de gn̄atiōe nec alibi gn̄alis ulla ſcā fuerat
collectō:ſed ꝑticularis potius de dētibus & materiæ paſſiōibꝫ generalē de gn̄atiōe epilogū poſt diffinitiōnē ſuā
tractandā cū uita & morte:reſeruās.Quare expedita generatiōe & uitæ cognatis: expedita penitus uita & mor-
te:tam ꝑ eoꝝ cauſas q̄ ꝑ eoꝝ diffinitiōes:tandē ī fine oium oia epilogans & colligens dixit.(Quicqdē igit̃ ē ge
neratio & uita & mors.& ꝓpter quas cauſas erūt aīalibus:dictū eſt)Quod.n.epilogus iſte librū de aīalium gene
ratiōe appræhēdat:ꝑ illam cognoſit̃ ꝑticulam qua ſcriptū eſt.(Et ꝓpter quas cās erūt aīalibus). Nō enim ī hoc
libello qui eſt de uita & morte:neq; in aliis ab eo q de generatiōe:cās īpius generatiōis:licet forte cauſas mortis
& uitæ:pertractatas inuenimus.Sed eas cās generatiōis ī libro de generatiōe aīalium qſq; inueniet.Si igit̃ ī hoc
epilogo ī libello de morte & uita facto:colligit ea quæ ī libro de aīalium generatiōe tractata ſunt:euidēter no
bis oſtendit̃ ꝙ generatio ipſa tractata prius fuerat: q̄ uita & mors ſibiq; cognata.Quomodo enim illa uerifica-
ret̃ ꝑs qua dicit̃. (Quid qdē igit̃ ē generatio & uita & mors & ꝓpter q̄s cās erūt aīalibus dictū ē). niſi genera-
tiōis cauſæ ī libro de aīalium generatiōe prius expeditæ fuiſſent.nō tamē alibi q̄ ī illo libro generatiōis cauſæ
diſputatæ ſunt. Ex iis igitur & aliis ſuperioribus clare monſtratū eſt:illā negocii de aīalibus ꝑtem:quæ eſt de
uita & morte & earum cognatis:tertiam fore in ordine:& mox ſequi debere ad eā quæ de generatione anima
lium pertractauit in ordine ſecundam quo cōmuniter oſtenſo:nunc ad qninq; particulas illius tertiæ partis:
qui ſunt quinq; libelli ſingulatim accedamus.

Ordo libri q eſt de cauſa lōgitudinis ac breuitatis uitæ:& cuiuſdā ābiguitatis ſolutio. Caput XIII

Ita quæ eſt tertia pars totius methodi de aīalibus pluribus afficit̃:q uitæ cognata ab ariſtotele nūcupā-
u tur.Nā quorūdam aīalium longa eſt.quorūdam breuis de qbus Ariſtoteles cauſas in uno īquirit libro:
de cā lōgitudinis ac breuitatis uitæ noīato cuius initiū tale eſt(De eo aūt qđ eſt hæc quidē eſſe lōge ui-
tæ aīalium hæc aūt breuis &c.)Ordo aūt huius eſt quoniā primus eſt inter eos omnes qui de uita & morte ac
eaꝝ cognatis agunt.mox enim ſequit̃ quintū de generatione.in cuius fine talis ſcribit̃ epilogus (Sed de denti-
bus cur partim decidāt ac denuo naſcant̃ partim nō & omnino quā ob cām fiant dictū eſt dixi etiā de cæteris
membroꝝ affectibus qui non alicuius cā ſed neceſſario eueniāt: & quā ob cām uidelicet eam cui motū tribui-
mus.)qno epilogo cōpleto:qui collegit ea quæ in quinto de generatione aīalium de paſſionibus materiā cōſe-

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

quentibus pertractant:mox ſubiunxit.(De eoautem quod eſt hæc qdé eſſe longæ uitæ &c.) ac ſi dixiſſet: cum ego in cauſaꝵ inqſitione: ordiné ſequar eoꝵ quæ in hiſtoriis animalium a me notata ſunt: Cúq; expeditis aliis cõgruo ordine:tandem ad cõplemẽtum hiſtoriaꝵ de generatione animaliũ deuenerim:tradiderimq; ſeriatim cauſas omnium ad generationé attinentium in quinto ſexto ac ſeptimo libro in hiſtoriis naratorum: Rationabile eſt ut quemadmodũ generationi traditæ in hiſtoriis:liber de generatione in quo eſt cauſarum generatiõis contemplatio ſuo ordine ac loco accomodatus eſt:ſic ſuo etiam loco ei parti quæ ſequitur generationem in hiſtoriis.quæ pars eſt de uita ac uitæ cognatis: ei inq̃ parti ſuo ordine ac loco ea accomodetur ps & apponatur q̂ cauſas uitæ & mortis & iis cognatorum agit.Sicut igitur poſt quintum ſextum ac ſepptimũ libros hiſtoriarum iqui de generatione tractãt animalium:ſequitur octauus ĩ quo ꝓ maiori pte uita & mors & iis cognata tractãt ic in cauſarum theoria poſt librum de generatione animalium merito ſequi debent illi libri qui cauſas uitæ & mortis & de iis cognatis inqrũt.Húc prefatum ordinem ea quoq; quæ in principio libri huius ſcripta ſunt nobis plene clareq; demonſtrant.cum dicitur(De ſomno quidem igitur & uigilia dictum eſt prius de uita auté & morte dicendum poſterius.ſimul auté de langore & ſanitate quantum adiacet naturali phyloſophyæ nuuc aũt de cauſa eius quod eſt hæc quidem eſſe longæ uitæ hæc auté breuis uitæ ſicut dictum eſt prius cõſiderãdum. Hic ergo liber eo prior eſt qui de uita eſt & morte:& eo qui de lágore & ſanitate. prior eſt etiam eo qui de iuuenture eſt & ſenectute.& eo qui de inſpiratione & expiratione cum in fine huius ariſtoteles dicat (Núc auté de animalibus dicta eſt cauſa de maguitudine uitæ & de uitæ breuitate:Reliquum aũt nobis cõſiderare de iuuentute & ſenectute & morte & uita iis.n.determinatis finem utiq; habebit quæ de animalibus methodus) é etiá prior eo qui de inſpiratione.eo dicente ĩ principio libri de iuuentute & ſenectute. (De iuuentute autem & ſenectute & morte & uita nunc dicendum.ſimul auté & de reſpiratione neceſſarium fore cauſas dicere). Patet itaq; ex iis hunc librum:primum cenſeri debere inter eos qui de uita ac morte iiſq; cognatis agunt moxq; ad eũ ſequi debere qui de animalium generatione dicitur. Cum ipſa uita generationem ſequat̃. Huic ãt libro uti diximus ea congruũt quæ ĩ initio octaui libri hiſtoriaꝵ tradita ſunt ubi diuerſa aĩalium uita uictu diuerſo:lõgitudineq; ac breuitate ĩ diuerſis diuerſa tractat̃.Cæteꝵ aduerſus hæc ea q̃ ꝓpriæ initium huius libri ſic ſcripta ſunt:(De ſomno quidem igit̃ & uigilia dictũ eſt prius &c). nõ paruá inſtantiam inferre uident̃.colligens enim ea quæ de ſomno & uigilia expedita fuerant & de cauſa lõgitudinis ac breuitatis uitæ ſe mox ptractuꝵ ꝓponens indicare:nobis uidet̃ librum hunc de cauſa lõgitudinis ac breũitatis uitæ ſequi mox debere ad eũ qui de ſomno & uigilia dicit̃.de ſomno enim collectio facta ſimul cum ꝓpoſitione de cauſa longitudinis uitæ & breuitatis:euidens eſt ſatis inditium ad accipiendum ꝙ hic liber mox illum ſequatur.Ad hoc cum ſuporibus dicimus ꝙ Ariſtoteles in eo qui de ſenſu & ſenſibili duo poſuit operationum genera.alterum animalibus propinquum ſcilicet ſenſum. memoriam. ſomnum cum uigilia.& motum.Alterum remotius. uel quia paucis ut inſpiratio & expiratio:parum admodum ad hæc concurrente ſenſu:ſed natura potius: uel pluribus q̃ animalibus conuenit ut uita & mors.iuuentus & ſenectus.langor & ſanitas.De hoc duplici genere quatuor traxit coniuga. unũ ex primo genere ſcilicet ſomnum & uigiliam.tria ex altero.ſic eo dicente in libro de ſenſu & ſenſibili(Exiſtunt autem horum maxime quatuor coniuga numero.uelut uigilia ſomnus.iuuentus & ſenectus.& reſpiratio & expiratio.& uita & mors).De qbus omnibus pollicetur ſe tractaturũ.De una itaq; combinatione ſcilicet ſomno & uigilia : cũ una eſſet de opationbus animali propinquis & propriis : ſuo tractauit loco.uidelicet in prima parte poſt eſſentiæ expeditionem : inter eas quæ ſunt operationes animali ꝓpinquæ .& eſſentiales fere ac propriæ.Cæterum cum poſt tractationem de ſomno & uigilia iam per plura pertranſiuiſſet media ſcilicet per eum qui de motu & per quinq; libros qui de animalium generatione tractãt tandem iam iam ad reliqua tria coniuga:ſuo loco ſcilicet in tertia pte pertactanda cũ: ſint operationes animali non propriæ:accedens ne forte de inſufficientia accuſari poſſet : alterius iam diſputatæ coniugationis quæ eſt ſomnus & uigilia in initiis libri huius decenti cauſa memoratur dicens .(De ſomno : quidem igitur & uigilia dictum eſt prius & cetera) ac ſi diceret memini me in eo libro qui de ſenſu & ſenſibili quatuor coniugationes tetigiſſe de quibus dixerá me tractaturum fere:cum autem de iis coniugationibus iam agendum ſit non eam nunc expectabis quæ eſt de ſomno & uigilia:cum de ipſa alias ſuo loco inter operationes animali proprias & propinquas expediuerim.de ea enim coniugatione ſcilicet ſomno & uigilia prius pertractaui.poſterius dicam de uita & morte. ſimul autem de langore & ſanitate.de iis enim in libro de ſenſu & ſenſibili ſub quodam propoſueram dubio. nunc quippe aſſero ſimul cum morte & uita me de illis pertractaturum:ſed ante omnia de cauſa longitudinis & breuitatis uitæ eſt dicendum per illud enim(dictum eſt prius)lotum non intellexit immediate precedentem:quia in eo immediato loco liber de animalium generatione diſponitur:ſic igitur coniugatio quæ eſſentialior é cũ ſit prior ãte alias cõiugatiões p̃tractari debuit.ſ.ſomnus & uigilia.Quæ uero ĩ natura poſterior é & ultía.ſ.mors cũ uita & cũ ea ſanitas & ægritudo hæc ultio ptractáda é.In itermediis ãt locis cá lõgitudis ac breuitatis uitæ iuuétus & ſenectus ĩſpiratio & expiratio expediri debét.Quõ.n.húc q é đ cá lõgitudis & breuitatis uitæ ei q de ſõno & uigilia cõité facere licebit:cũ ille q é de motu ad eũ mox ſeqt̃ librũ q de ſõno & uigilia dr̃ uti ĩ ſupioribꝰ de méte Themiſtii demõſtratũ é.Si.n.libellũ aliqué hoc loco colligere uoluiſſet tãq̃ ſibi cõterminũ:nõ eũ q de ſõno:ſed eũ q de motu potius collegiſſet nõ igit̃ illũ q de ſõno & uigilia hoc ĩ loco collegit q̃tenus ſibi contermĩnũ ac uicinũ ĩ ordine ĩdicaret.ſed ea de cá potius q paꝵ ãte máifeſtata é de eo méoriá fecit. error.n.p qué credit̃ ex p̃fatis uerbis Ari.librũ de cá lõgitudis ac brueitatis uitæ:mox ſeq ad librũ de ſõno & uigilia:illi aſſimilat̃ errori quo ĩ prĩcipio de gñatiõe aĩaliũ nõnulli fuere decepti. Cũ.n.nõnulli ea q de ptibus ſũt aĩaliũ:prius tractata uiderét cernerét quoq; Ari.ĩ prĩcipio libri de gñatiõe eadé colligere & ĩmediate de aĩaliũ gñatiõe ſe tractatuꝵ policeri:errore ducti arbitrati ſunt librũ de.generatõe mox ſeq debere ad eũ q de pti-

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

bus inſcribitur.adeo ꝙ litteram quæ eſt in fine de ptibus impudenter immutarunt uel potius tineis ac humi-
ditatibus ſubterraneis oblitteratam inſcie deprauarũt uti ĩ ĩferioribus diffuſe diſputabimus. Et hæc ſatis de or
dine eius qui de longitudine ac breuitate uitæ dicit̃ dictum ſit:nunc de iuuentute ac ſenectute dicendum eſt.

Ordo libri qui eſt de iuuentute & ſenectute. Caput. XIIII.

Lia coniugatio de p̃dictis eſt iuuentus & ſenectus.q̃ ſunt uitæ qdã ſtatus.generatio.n.ſecundum naturã
a prior eſt:cũ ſit aĩæ nutritiuæ ĩ calido participatio.Vita uero ſecũdo ſuccedit.cũ ſit eius manſio. Hæc ãt
manſio diuerſos habet ſtatus:ſiue modos.primus cõſiſtit in caloris augmẽto.& in hoc eſt iuuentus com
muni accepto uocabulo.In poſtremis calor diminuit̃ ſub qua diminutione miſerabiliter peragrat ſenectus.In
medio uero qdam ſtatus intercidit inter iuuentutẽ & ſenectutẽ medius.Ordo huius libri ẽ: quoniã mox ad eũ
ſeqtur qui de cauſa longitudinis ac breuitatis uitæ diſeruit.eo ĩ fine hunc ordinẽ ſic approbante. (Nũc de aliis
animalibus dicta eſt cã.& de magnitudine uitæ & uitæ breuitate Reliquum aũt nobis conſiderare de iuuentu-
te & ſenectute & uita & morte.iis determinatis finẽ utiq; habebit quæ de aĩalibus methodus)Huic libro nõnul
la in octauo de hiſtoriis poſt longitudinẽ ac breuitatẽ uitæ: de reiuueneſcentia ibidem tractata ſic incipientia:
correſpondent.(Nõnulla ex iis quæ cõduntur exuunt id qđ ſenectus uocatur)paucis.n.ibidem de reiuueneſcen
tia quoquomõ ſcriptis:in cauſarũ inqſitione plurimoꝝ fit ſpeculatio.Hic ẽt ordo in hiſtoriis plantarũ a Theo
fraſto obſeruat̃.poſt uitã.n.plantarum:iuuentutem & ſenectutem docet.Et hæc ſufficiant de iuuentute & ſene
ctute.poſt quem ille ſequitur liber qui de inſpiratione & expiratione dicitur.

Ordo libri de inſpiratione & expiratione. Caput. XV.

Nſpiratio & expiratio eſt una de p̃fatis coniugationibus ab animali remotioribus . nõ eſt enim propinq̃
i aĩalis operatõ neq; ꝑpria quoniã paucis Cõuenit aĩalibus.licet ſolis.maxime quoniã nõ electiõe tantum
ſed ẽt natura operante fit.hic liber incipit(De reſpiratione.n.aliqui quidem &c.)ordo huius eſt quoniã
ei uicinus eſt libro qui de iuuentute & ſenectute dicit̃.In principio huius nihil colligit̃.nihil proponitur . neq;
in fine libri p̃cedentis de hoc aliquid fit.& merito.quoniã de eis ĩ principio p̃cedentis libri propoſitũ fuerat:cũ
dicebat̃.(De iuuentute aũt & ſenectute & morte & uita nunc dicendum.ſimul aũt & reſpiratione neceſſariũ fo
re cauſas dicere.quibuſdã.n.aĩalium pp hoc accidit uiuere & non uiuere)ex iis in patet ad eum ſequi debere qui
de iuuentute & ſenectute dicit̃.patet inſuper inſpirationẽ & expirationẽ unum eẽ de mortis & uitæ cognatis.
cũ per inſpirationẽ & expirationẽ uiuere contingat aĩali & nõ uiuere:ſed mori.Huic libro nihil determinati re
ſpondet in hiſtoriis.licet in octauo.& alibi plurima de aĩalium inſpiratione ac refrigerio ſparſim ptractata ſint:
tum per pulmonẽ tum per branchas:aerem,& aquam atrahendo.Expeditis iis de inſpiratiõe:ad eum q de mor
te & uita dicitur:tranſeundum eſt.

Ordo libri de morte & uita. Caput. XVI

Iber de uita & morte qui incipit(Eſt quidẽ igit̃ oĩbus aĩalibus cõe generatio & mors:)aliis libris per hoc
l principiũ primo aſpectu nõ uidet̃ eſſe cõnexus.cum in eius prĩcipio nihil dicẽdoꝝ ꝑponat̃ nihil de ptra
ctatis colligat̃.Cæterum aliter ab hoc ſe habet ueritas.Nam in principio libri de longitudine & breuita
te uitæ:de morte & uita ſe tractaturũ fore ꝑpoſuerat:cũ dixit(De ſomno qdem igit̃ & uigilia dictum eſt prius
de uita aũt & morte dicendum poſterius)& in fine eiuſdẽ ait(Reliquũ aũt nobis conſiderare de iuuentute & ſe
nectute.& morte & uita)& in principio eius q de iuuentute & ſenectute ſcriptũ reperit̃(De iuuentute aũt & ſe-
nectute & morte & uita nunc dicendũ.)Præter hæc uidemus ꝙ huius libri principium ſub forma concluſionis
ſit factum.hoc mõ(eſt quidem igit̃ oĩbus aĩalibus cõe generatio & mors)q̃ cõcluſio ex iis infert̃ q̃ ultimo de in
ſpiratione dicta fuerãt.ex quo.n.ĩſpiratio uitã cõſeruat ĩpotentia aũt mouẽdi pulmonẽ & branchas:ẽ mortis cau
ſa:ſiue illa cã ſit pp ſenectutem uel pp alias cauſas deſtruentes.ſicuti in ultimis libri de inſpiratione mox p̃ſcri-
ptum fuerat ab Ariſtotele:& cũ aĩal quodq; neceſſario.ſi uiuit ad ſenectutẽ deueniat: ueniens aũt ad ſenectutẽ
impotentia fit refrigerii ex defectu mẽbri refrigerantis:ad quã ĩpotentiam ſeqtur mors.ergo mors erit cõis oĩ
aĩali.ex iis igit̃ demonſtratũ eſt ꝙ hic liber q eſt de uita & morte:nõ ẽ aliis incõnexus.ſed aprime cõnexus. tum
qa in aliis locis de hoc libro ꝑpoſitũ fuit.tũ ex ſui prĩcipio.ſub forma coclusiõis facto.Ordo igit̃ huius eſt quo
niã ultimũ totius methodi naturalis obtinet locũ.ultius.n.eſt eoꝝ q agũt de iis q̃ aĩalibus attinent prout a ſo-
la natura fiũt.Vltimũ.n.opus naturæ ſolius qđ aĩali attĩet:ultio ĩter aĩalia tractari debet. hoc ãt ẽ mors.In hoc
ãt libro plura de morte pauca uero de uita tractant̃.quoniã de uita pluria ĩ eo q de cã lõgitudinis ac breuitatis
uitæ tractata ſunt.dixi ãt(Solius naturæ)quoniã naturæ opus qđ nõ ſola natura ſed artificio quoq; ſubmiſtran
te ꝑficiſcit̃:qle ẽ lãgor & ſanitas:poſt uitã & mortẽ ĩ cõfinio tãq̃ res naturæ & artis cõtermia:ptractari oportet
dixit.n. ĩ fine libri de uita & morte(De uita qdẽ igit̃ & morte & de cognatis huius ſpeculatõis dictũ ẽ de oĩbꝰ)
Intẽdẽs p hãc ſpeculationẽ eã q̃ de uita & morte.cognata ãt huius ſpeculatiõis ſũt q̃ ſimpliciter a nã ſola eueniẽ
tia:uitæ attinẽt & morti.ueluti lõgitudo ac breuitas uitæ.& ſtatus iuuẽtutis & ſenectutis.& ĩſpiratio & expira-
tio.q̃ uitã cõſeruãt.& corrupte deſtruũt.Eſt.n.hic epilogus totius tertiæ ptis methodi de aĩalibus. q̃ ẽ de uita &
mote & iis cognatis:oĩbus in unũ cõphenſis.Apparet ẽt ꝙ hic liber ſit ultimus p ea q̃ ĩ fine de lõgitudine ac bre
uitate uitæ ſcripta ſunt.(Reliquũ ãt nobis cõſiderare de iuuẽtute & ſenectute.& morte & uita.iis.n.determina-
tis finẽ utiq; hẽbit q̃ de aĩalibus methodus)Huic ãt ĩ hiſtoriis reſpõdẽt ea q̃ ĩ octauo de diuerſa aĩaliũ uita tradi
ta ſunt.ſi uero quod de moribus tractat̃ in hiſtoriis.nihil determinati in theoria cauſarũ correſpõdet. niſi ꝙ de
ſanguine turbido ac claro:croſſo & ſubtili:in libro de partibus aĩalium ab Ariſtotele diſputatũ eſt. Cæterũ lan
gor & ſanitas q̃uis aĩalium mortem p̃cedant:de eis tamẽ Ariſtotiles & in hiſtoriis & in cauſarum theoria poſt
mortem & uitam pertractauit.eo ꝙ nõ a natura ſola ſed arte ſubminiſtrante facta ſint.quare in contermio phy
ſici ac medici doceri debent.hac aũt ratione & cauſa deficiente in plantis Theofraſtus in plantarũ hiſtoriis meri
to de morte poſt langorem & ſanitatem docuit . Et hæc ſatis ſint de ordine eius libri qui eſt de uita & morte.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

& generaliter oīum librorum qui de rebus aīali ſpectantibus a natura ſola productis ſpeculanť. Nunc autem ad aīalium paſſiones tranſeundum eſt:q̄ non ſola natura operante:ſed arte ſubminiſtrante efficiunť quādoq;. heæ autem ſunt langor & ſanitas. de quibus ī libro q de langore & ſanitate inſcribiť determinatum eſt. quem librū tanq̄. ultimū in naturali ſcientia illi naturales poſtremo attingunt & ibidem deſinunt qui medicinam adiſcere nolunt:ad ulteriora non progredientes. a quo etiam libro prima medicinæ ſuſcipiunt principia naturales illi q ultra naturalia medicā artē adiſcere cupiunt. ea. n. principia in libro illo contermino tradita p̄cognoſcentes: & tanq̄ lac ab ubere & cibū mollē ignari medicinæ aptū ſugentes ad ulteriora artis medicæ tanq̄ ad cibū groſſum dentibus molendum iam leuiori cibo nutriti:oportune accedunt. de cuius libri ordine nunc eſt agendum.

Ordo libri de ſanitate & langore & ꝙ eum librum Ariſtotiles compoſuerit. Caput. XVII.

Angor & ſanitas ad certos uſq; termīos phyſico res dōeſticæ ſunt. ſunt. n. uiuentibꝫ ānexe ꝓprietates. nō
I enim morbus aut ſanitas uita carentibus euenire ualent. quare cū phyſici ſit plenā de uiuentibus tradere doctrinā:ſua quoq; interſit de ſanitate ac langore prima ſaltē docere principia hoc quoq; ex iis manifeſtum ſit. nā rationales medici cū a naturali diſcedūt diſciplina:mox ſub medicinæ p̄ceptis ſe offerunt:lepidiſſimi ēt philoſophi naturales de medicina minīe curantes:eo uſq; ꝓcedūt quo medicinā attigerint. hæc eni quæ de rationalibus dixi medicis & lepidiſſimis phyſicis clare demōſtrāt & ꝙ utriuſq; ſcientiæ quoddā ē cōterminū & ꝙ uľa pricipia medicinæ a phyſico medicus mutuo accipiat q̄re ſanitatis & lāgoris tractatio philoſopho naturali uſq; ad aliquē terminū neceſſaria eſt. Hæc aūt tractatio in eo q de langore & ſanitate ab Ariſtotele expedita fuit. In cuius libri fidem tametſi nullum unq̄ uiderim cōpletū tractatum:nec aliquē de latinis aut arabibus ſeu græcis auctoribꝫ legerim:qui hunc librū ſe uidiſſe dixerit ego tamen nōnulla huius libelli uerba: principiū ordientia:litteris ſcripta græcis poſt eū q de morte & uita in exēplari quodā iuueni græco. q̄ infetius ponenda ſunt. Accedit ad hanc ueritatē illud quoq; qđ in libro ſecundo de partibus aīalium ſcriptū inuenimus: dum de cerebro loquereť (Sed de iis cū de morborum cauſis agitur diſerere cōgruum eſt. uidelicet quo ad tractare de iis naturalis ſcientiæ intereſt. Huius ēt teſtimoniū illud eſt qđ circa principia libri de cā longitudinis & breuitatis uitæ de hac tractatione ſic ſcriptum eſt (De ſomno q̄dem igitur & uigilia dictum eſt prius:de uita aūt & morte dicendū poſterius:ſimiliter aūt de lāgore & ſanitate:q̄tū adiacet naturali philoſopho. Ex q̄bus oībus patet Ariſtotelē de ſanitate ac langore ptractaſſe. liber āt eius ſeu eius libri pricipiū:& oē qđ de hoc uidimus ſic ſe habet (ϖερι ΝΕ υγειασ και ΝΟσου σῦ μονον εσΤιΝ ιαΤρου αλλα και φυσικου μεχρι Τον ϖοσ αἴΤιασ ειϖει Ν Δε Διαφερουσι και Ν Διαφερον Τα θεϖρουσιΝ ου Δειλανθανυ εϖδει ὅΤι Δε συΝορόσ Η ϖραγματια μεχρι τίΝοσ εσΤι μαρτύρει το γιΝομεΝοΝ Τ Τε σαρ ιαΤρωΝ οσοι κομψοι Η περι ερσοι λεγουσοι Τα ϖέρι φυσεωσ Ν Τασ αρχασ εκειθεΝ αξιουσι λαμβαΝειΝ Ν Τ ϖερι φυσεωσ ϖραγμαΤευθεΝ ΤωΝ οι χαρι ἔσΤαΤοι σχεΝοΝ Τε λευτωσιΝ εισ Τασ αρχασ ΤΗσ ιαΤρικασ. Quod ſic interp̄tatur) De ſanitate aūt & egritudine non ſolum medici uerūetiam phyſici uſq; quid intereſt cauſas dicere. quatenus uero differūt:& quatenus differentia: ſpeculātur:latere nō opottet. Nā ꝙ ea tractatio cōtermina ſit uſq; qd:teſtať qđ fit. &. n. medicoꝝ q̄cūq; diſerti curioſi ue dicunť:de natura dicunt:& illinc pricipia facienda putant. q̄cūq; uero de natura negociant:ellegantiſſimi fere ad medicinæ principia tractationem ſuā deponunt.) Hæc. n. ſunt illa paucula q̄ de ſanitatis & langoris cauſis poſt librū de morte & uita mox ī græcis exēplaribus ſcripta inuenimus. Ordo āt huius ē quoniā mox ſeq̄ť ad eū q ē de uita & morte. hoc prīo patet ex iis q̄ ī fine libri de uita & morte:& ī principio libri huius per continuationē ſic ſcripta rep:unť. (De uita igiť & morre & q̄ ad hāc ſpeculationē ptinēt dictū ē fere de oībꝫ. De ſanitate āt & ægritudīe nō ſolū medici uerūēt phyſici uſq; qd ītereſt cās diceř) Talis. n. hoꝝ librorū repta ē apud exēplaria græ ca fcā cōtinuatio. Accedit ad hoc quoniā licet de ſanitate ac lāgore uaria ac uario mō tractenť a medicis & a nāli philoſopho: hoꝝ tamē doctrina cōtermīa eē debet. igiť qđ phyſici erit finis. medicæ artis erit pricipiū. & hoc ſenſit Ariſtoteles cū poſt p̄fata ſubdidit (Quatenus uero differāt & q̄tenꝫ dr̄ia ſpeculāť latere nō oportet. nā ꝙ ea tractatio cōtermīa ſit uſq; qd teſtať qđ fit) Quod āt hæc duæ ſciæ ɔtermīæ ſint:ꝙ aſſumptū fuerat eo q̄ppe Ariſto. demōſtat mō:quo ī eo q de ſenſu & ſenſibili demōſtratū fuerat. dicens (Etenim medicoꝝ q̄cūq; diſerti curioſi ue dīr de natura dicūt. & illic pricipia ſumēda putāt. q̄cūq; uero de uatura negociāť elegātiſſimi fere ad medicinæ pricipia tractationē ſuā deponūt.) Ex iis uerbis liq̄do patet tractationē de ſanitate ac morbo uſq; ad certos limites ipſi phyſico & medico cōterminā eē. q̄re cū tractatio de lāgore & ſanitate uſq; ad certos limites medius eoꝝ ſit cōtermīus:ita ut cū naturales illud deuenerīt. ſ. ad medicīæ pricipia uľia tractationē ſuam deponāt:& finiāt medici āt īcipiētes illic ſua capiāt pricipia. hæc nobis clariſſime demōſtrāt libellū de ſanitate & lāgore ab Ariſtotele factū:q morbi ac ſanitatis uľia pricipia ſcrutať: ſeq mox debere ad eū q đ morte dr̄ & uita. q ē de iis q̄ ultīo a ſola nā aīaliū eueniūt. & eē iā initiū alterius artificis. ſ. medici:q rōne utiť. Nec obſtat ꝙ plātarū cognitio ad phyſicæ doctrīæ cōplemētū eā ſeq̄ť ptē q̄ ē de aīalibꝫ methodus. nā & ſi ad naturalis diſciplinæ cōplemētū:plātæ ipſæ poſt aīaliū cognitionē neceſſariæ ſint:ad cognoſcēda tū ſanitatis ac lāgoris pricipia pria & cās prias:q̄ ī q̄litatū ac elemētoꝝ humorūq; tēperie ac diſtēperie a nāli curſu cōſiſtūt:cuius cognitiōis officiū libro huic de lāgore & ſanitate ptinet plātæ ipſæ neceſſariæ nō ſunt. neq; īter phyſicū & medicū ɔtermīe putari debēt. ſed ea ſola ps q̄ aīalibꝫ attinet ipſi morbo & ſanitati cōtermīa eē debet. Plātaꝝ. n. cognitio a phyſico tradita ſanitatis aut morbi cauſas nō docet ītrinſecas & eſſentiales. quoniam heæ ſolæ animalibus intrinſecæ eueniunt. hæc enim ſunt elementorum ac humorū diſtemperantia & tēperies a pricipiis generatiōis & ab elementis extrinſecis & locoꝝ mutatiōibus euenientes. quorum plantæ in nullo ſunt pticeps cauſæ. Ad hæc ī pricipio libri de cā lōgitudinis ac breuitatis uitæ ait. (De ſomno q̄dem igiť & uigilia dictum eſt prius de uita autem & morte dicendum poſterius. ſimiliter āt de langore & ſanitate quantū adiacet naturali philoſophiæ. nūc aūt de cā eius qđ eſt hæc quidem eſſe longæ uitæ hæc autem breuis. ſicut dictum eſt prius. conſiderandum) per quæ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

uerba clare accipitur Ariſtotelem in ſuperioribꝰ de ſomno egiſſe & uigilia. in poſtremis diſputaturum de morte & uita ſimiliter de lãgore & ſanitate.in p̃ſenti opuſculo de cã longitudinis ac breuitatis uitæ. Quærendũ igitur eſt q̃dnam ĩtellexit cum dixit(ſimiliter aũt de lãgore & ſanitate)ſi dixeris eũ uoluiſſe locũ qui eſt ĩter hunc de lõgitudine uitæ & eũ qui de morte:impfecta ac ĩſufficiens ſua fuiſſet ꝓpoſitio.cũ illud medium plura capiat nec de illis pluribꝰ locis ĩ hoc p̃fato ſermõe aut ĩferius alicubi decernat.nã cũ in hoc ſermone ꝓprium libri de morbo & ſanitate locũ nõ determinaſſet:ſuũ fuiſſet officiũ p uerba ſua ĩ illo toto medio alicubi dearticulaſſe: ſicuti de iuuentute & ſenectute & reſpiratiõe factũ eſt.Nam cum ĩ principio huius libri qui de cauſa longitudinis ac breuitatis ut dicitur nihil d̃ iuuentute propoſuiſſet. Huic defectui ĩ fine libri præfati clare ſuppleuit.colligens.n.ea quæ de lõgitudine ac breuitate uitæ docuerat:mox ſubdidit(Reliquũ aũt nobis cõſiderare de iuuẽtute & ſenectute)Eodẽ quoq; mõ cũ de reſpiratione nihil ꝓpoſuiſſet:mox ĩ prĩcipio libri de iuuentute & ſenectute deffectui ſuppleuit dicens(De iuuentute ãt & ſenectute & morte & uita nunc dicẽdum.ſimul autem & de reſpiratione neceſſarium fore cauſas dicere)A ſimili igitur cum de lãgore & ſanitate nihil certi de loco propoſuerit:ratio eũ cogere debuit ĩ illis ĩtermediis alicubi eius deffiniſſe locũ.qđ cum factum non ſit: cogimur dicere p illa uerba(Similiter ãt de lãgore & ſanitate)De iis ſimiliter ideſt in poſtremis.ſ. poſt eum qui ẽ de uita & morte: ſe fore p tractaturum.ita ut ſimilitudo tracta p illud uerbũ(ſimiliter)circa illud uerbũ uerſetur quo dicitur(Dicendum poſterius)Tanto magis ad hoc credendum cogimur:quanto nullus p oẽs diſcurrendo limites ſibi põt debitus aſſignari locus.Nam poſt eũ qui eſt de longitudine uitæ.mox ſequitur is qui de iuuentute & ſenectute dicit̃.ut ex ſuperioribus patuit.poſt hunc mox ille ſequit̃ q de inſpiratione inſcribit̃.aut ſupius quoq; oſtẽſum eſt.Cæterum ꝙ poſt hunc qui eſt de inſpiratiõe ſequat̃ ille qui eſt de morte & uita cum prius diſputatis: ſic accipito.cũ.n.in eo de refrigerio plurima tractaſſe tã de ea q̃ p reſpirationẽ cũ pulmone:q̃ p brãcas ex aqua quæ reſpiratio uitã cuſtodit:iis iam completis ad ea quibus reſpiratio intercipitur:qua interceptione mors incidit:iã diſcedere uolens in calce dictoꝝ ſuo loco duas interſerit cauſas.quibus animal refrigerio priuatur.in mortẽq; ruit.ſ.medii paucitatem ac membri refrigerationi ſeruientis ĩ obedientiam.paſſione aliqua:uel ſenectute nimia ſiccitate leſi:qua leſione ſtante mox ſequit̃ mors:dicens.(Et reſpirantia quidem in pauco aere & eodem ſuffocãtur &c.)p hæc tangens modũ ac mortis cauſam primã q̃ eſt continentis paucitas. & poſt hæc(Et non potentiũ mouere:reſpirantiũ quidem pulmonẽ:aquatiliũ aũt brãchas:pp paſſionem:aut pp ſenectutẽ tunc accidit mors) p hoc tangens modum ac mortis cauſas.quæ eſt ex inſtrumẽti refregeratiui inobedientia.Poſtquæ ſtatim tanq̃ ex prioribus cõcludens:mox libri principium de morte & uita ſubintulit dicens. (Eſt q̃dem igitur oĩbus aĩalibus cõe generatio & mors.)Hæc.n.concluſio quæ eſt principiũ libri de morte & uita:ex p̃fatis in fine de inſpiratione poſitis accõmodate ſubſequitur. Cũ.n.aĩal calido in initio ſuæ generationis inſerto: refrigerio indigeat: tali autem refrigerio uel paſſione facta in membro refrigerationi ſubſeruiente:uel ſenectute nimia offendente neceſſario tandẽ carere oporteat:huius aũt carentia mors ſit.ex iis ergo ſequitur mortem ſicuti eſt & uita omnibus cõem eſſe aĩalibus.Ecce igitur q̃ recto ordine traditis iam cauſis refrigerii aĩalis: & modis pro uitæ eorum conſeruatione:poſt hæc naturali proceſſu tandem in calce libri:ſuppoſitis refrigeriũ duabus deſtruẽtibus cauſis:quibus mors ſubſequit̃:mox principium tractatiõis de morte ſubĩtulit.Hæc igit̃ oĩa nobis clare demonſtrant librum de ĩſpiratione mox præcedere ad eum qui de morte & uita.quare liber de lãgore ac ſanitate nullatenus inter librum de longitudine uitæ & eum qui de morte ponendus eſt.& cum de eo ſimiliter agendum ſit ſicut de morte & uita quare poſt eum qui de morte & uita ponendus eſt.Indicat etiam hoc id quod in principio de iuuentute ſic ſcribitur(De iuuentute autem & ſenectute & morte & uita nunc dicendum. ſimul autem & de reſpiratione neceſſarium forte cauſas dicere)tradere enim de reſpiratione ſimul cum iuuentute & morte eſt ipſam in medio utriuſq; tanq̃ conterminam pertractare.ſi enim quid interponatur tractatio illorum tuum ſimul eſſe non poterit.Neq; putandum eſt iis quæ in ſuperioribus demonſtrata ſunt:ea contraria eſſe quibus in fine de longitudine ac breuitate uitæ poſt pertractatorum collectionem proponendo ſic ſcriptum fuit (Reliquum autem nobis conſiderare de iuuentute & ſenectute & uita & morte.iis enim determinatis finem utiq; habebit quæ de animalibꝰ methodus)neq; illa quæ ĩ fine illius qui eſt de morte & uita ſic ſcribuntur) De uita quidem igitur & morte & de cognatis huius ſpeculationis fere dictum eſt de omnibus.)quæ quidem collectio in latinis libris ultima pars eſſe reperitur eius qui de morte & uita per ſuperiora enim poſt longitudinem ac breuitatem uitæ ultra iuuuentutem & ſenectutem mortem & uitam nihil ſupereſſe uoluit tractandum:niſi forte id quod in principio eiuſdem libri cum morte & uita propoſuerat ſe tractaturum:ſcilicet langorem & ſanitatẽ.de q̃bus hic in fine nihil ꝓponit ex quo in principio de iiſdem propoſuerat. cum dixerat. (De ſomno quidẽ igitur & uigilia dictum eſt prius de uita autem & morre dicendum poſterius ſimiliter autem & de langore & ſanitate & cætera.)His igitur determĩatis:ſcilicet iuuentute.& ſenecture & morre & uita: & iis de quibus ĩ principio dictum fuerat ſimiliter poſterius eſſe tractandum:ſcilicet langore & ſanitate: iam methodus de animalibus finem habebit.illud enim(iis determinatis & cætera)non tollit ea eſſe tractanda quæ prius poſuerat ſe tractaturum.neq; prohibet aliqua poſſe pertractari inter iuuentutem & mortem: ſcilicet reſpirationem & inſpirationem.quæ q̃uis hic non proponantur:mox tamen in principio libri de iuuentute & ſenectute propoſita fuerint eſſe tractanda.cum dicebatur(De iuuentute autem & cætera) Superior ergo Ariſtotelis ſermo ueritati ſuperius demonſtratæ minime contrarius eſt. Neq; etiam illud obſtabit ꝙ in naturæ proceſſu langor. & ſanitas mortem præueniant. languidum enim aĩal nundum mortuum eſt. ſed uiuit adhuc. Concedimus equidem morbum ac ſanitatem præcedere mortem: & hac de cauſa ſi langor. & ſanitas a natura ſola abſque artis iuuamine ſemper euenirent: nec artificis manu quoquo pacto indigerent: profecto ante mortis libellum diffinita fuiſſent. Cæterum cum ipſæ ambæ res ſæpe artificio prodeant in lucem:

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

nec omniquacꝫ naturalia dici poſſint:nō ab re a puris naturalibus Ariſtoteles ſaltū quaſi faciens: poſt mortē & uitam ī cōtermino phyſici ac medici medio:de langore ac ſanitate quoad phyſiciītereſt accōmodate diſeruit. Hac de cauſa in fine de morte & uita ſi ibidem eſt illius libri finis: uel in principio de langore & ſanitate.ſi ibidem liber de ſanitate & morbo initiū ſuū habet recte ſic ſcribiť(De uita qdem igitur & morte & de cognatis huius ſpeculatiōis fere dictum eſt de oībus)dixit autē(ſere)quoniā ſi cognata uitæ & mortis ea ſola ſumantur q̄ a natura ſola prodeunt:certe quæcūcꝫ huic ſpeculatōi attinēt iam expedita ſunt.Si uero cognata uitæ ac morti ea ēt ītelligant̃ q̄ nō a ſola natura ꝓdeunt ſed arte etiam produci poſſunt:nō de oībus huic ſpeculatōi cognatis complete diſputatū eſt. ſed p̄ter dicta lāgor ipſe & ſanitas tractanda ſunt.qbus expeditis iam medicus ipſe ſuas ſumat uires.Huic libro reſpōdent de hiſtoriis ea q̄ in octauo poſt reiuueneſcentiā de lāgoribus aīalium ſatis difiuſe tradita ſunt.cū ſcribitur(Fiunt autē aīalia proſpere & nō in eiſdem temporibus nec ī oībus equæ exuperantiis.Valitudines enim & morbi ꝑ tpa pro generū diuerſitate uarie accidūt &c.)De quo langore & ſanitate ipſe Theofraſtus in hiſtoriis plantarū.poſt iuuentutē & ſenectutē nō poſt mortem & uitam:ex cauſa ſuperius dicta:merito egit.Et hæc ſatis ſint de ordine eius q de lāgore ac ſanitate diciť.nunc autem ſub breui quodam epilogo quæcūcꝫ ſingulatim tractata ſunt.hic paucis colligam.

Cōpendioſa recapitulatio numeri & ordinis partiū ac particularū totius phyſicæ doctrinæ Ari. Cap.XVIII.

d Icimus igiť ꝙ doctrina phyſica quincꝫ partes habet.prima ē de naturæ principiis primis ; & iis quæ naturalia fere oīa cōmuniter cōſequunť.& hæc primo tradita eſt in libro de phyſico auditu.Alia pars ē de ſimplicibus motu locali motis.ſ.cœlo & elemētis quatuor:cū uia qua fit tranſitus ad Caduca in quantum talia.de primis agitur in libro de cœlo & mundo.de ſecundo in libro de generatione & corruptiōe. cuius partis ordo traditus eſt in principio tertii libri de cœlo & mundo.Tertia pars eſt demixtis inanimatis. de qbus agitur in libris metheorologicorum.per metheorologica cōp̄hendendo ea ēt quæ lapides & metalla ſpeciali doctrina a quibuſdam tradita ſunt.Quarta eſt methodus de aīalibus de qua in quatuordecim agitur libris. In uno de illis.qa ſunt.ſ.in libro hiſtoriarū.ī tredecim:cauſas ingrēdo ī utriſcꝫ tamen eadē:& eodē fere traduntur ordine.ſ.ſubſtātia ſiue eſſentia cum ſuis operationibꝰ propinquis in prima parte.generatio ī ſecūda.uita autē & mors etiam eius cognata ī tertia parte.ſupadditis tandem lāgore & ſanitate:puros naturalium limites egredientibus:& ad artificialia aliquatenus attigentibꝰ.Eſſentiæ ꝑs prior ī ordine eſt materia ſiue aīalium partes.de qua in libro de ꝑtibꝰ ī quatuor diuiſo uolumīna & ī libro de partibꝰ ad motum utilibꝰ:qui ſecūdus ē:agiť. poſt materiam ī doctrinæ ordine ē forma.ſ.aīa.de qua ī libro de aīa ī tria diuiſo agitur.poſt ſubſtātiam operatiōes aīali propinquæ ſequuntur.prima eſt ſenſus de qua ī libro de ſenſu & ſenſibili.ſecūda memoria de qua.ī libro de memoria.Tertia eſt ſomnus & uigilia.de qbꝰ ī eo qui de ſomno & uigilia. Quarta eſt motus de quo ī libro de motu.Huic primæ parti de hiſtoriis quatuor reſpondent primi libri.de qua prima ꝑte duo ſunt epilogi uniuerſales unus ī theoria cauſarum.ſ.ī fine libri de motu.ubi ſic ſcribiť(De partibus qdē igitur uniuſcuiuſcꝫ aīalium &c.) Alter ī hiſtoriarum quinto.ſ.ī principio libri epilogo priori correſpōdens ubi ſic ſcribiť(expoſui partes aīalium) generatio eſt ſecūda pars q̄ in libro de aīalium generatōe tradiť ī quincꝫ diuiſo uolumina cui de hiſtoriis tres reſpōdent libri quintus ſextus & ſeptimus.de qua ſecūda parte cū tertia:duo ēt ſunt epilogi unus ī theoria cauſarum.ſ.circa finem tertiæ ꝑtis ī libro de morte & uita.ubi colligēdo uitam cū generatiōe:cōtinuauit dicēs(Quid qdem igiť eſt generatio & uita & mors & ꝑꝑ quas cauſas erunt aīalibꝰ dictum ē)cui ī principio octaui de hiſtoriis reſpōdet alter epilogus(generatio & reliqua aīalium natura ita ſe habet actiōes aūt & uitæ ꝓ moribꝰ uictucꝫ differūt)Tertia pars.eſt uita cum morte & ſibi cognata.addita ſanitate & lāgore.nam cognata uitæ eſt longitudo ac breuitatis uite de quibꝰ ī eo agitur q de cauſa longitudinis ac breuitatis uitæ diciť. cognata ſunt etiam iuuentus & ſenectus de qbꝰ ſecundo tractatur loco ī primo libro. Tertiū eſt inſpiratio ac expiratio. de quibus ī libro de inſpiratiōe.Quarto eſt mors & uita.de qbꝰ eſt tractatio ī libro de morte & uita qui ultimus eſt eorū q̄ a ſola natura ꝓcedūt aīaliū.Quinto ac ultimo ē lāgor & ſanitas q̄ ſunt operatiōes non naturæ ſolius.ſed artis quocꝫ.& ac de cā ī ꝯfinio phyſici q naturalia ſpeculať:& medici q ea q̄ a natura fcā ſunt:licet ſuffragio artis ſubminiſtrātis:tāq̄ cōterminæ phyſici & medici ponēdæ ſunt.cui de hiſtoriis ꝑs ea.ſ.q̄ prior ē octaui libri ſibi correſpōdet.Quia ꝑs ea ē q̄ de plātis.de q̄ Theophraſtus & hiſtorias & cauſarū theoriā:Ariſtotelis tractatiōnē de aīalibꝰ imitādo;diffuſæ tractauit.Heæ qncꝫ ꝑtes uniuerſali ordine ī pricipio libri metheororum ordinatæ ſunt ab Ariſtotele.ꝑticularū uero harū qncꝫ ꝑtiū ordo ī ſupioribꝰ ſuis locis ꝓpriis demōſtratus eſt. Et hæc ſatis ſint de cōpēdio eoꝝ q̄ ſupius de numero & ordīe ꝑtiū ac libroꝝ doctrīæ phyſicæ Ariſtotelis diffuſſe demōſtrata ſunt. de plātis.n.q̄ ſub qnta cōtinenť ꝑte.ꝙ ſequanť in doctrinæ ordine ad aīalia:partim in ſuperioribus traditum ē: partim etiam uſcꝫ ad ſufficientiam in ſecundo libro.in quo de erroribus diſputaturi ſumus : clariſſime demonſtrandum eſt.

Collectio compendioſa certi ac ſpecificati numeri librorum ac uoluminum doctrinæ phyſicæ Ariſtotelis. & de ſolutione duarum ambiguitatum. Caput. XVIIII.

t Otius phyſicæ doctrinæ Ari.libroꝝ numerus ē duo de uigīti quoꝝ nōnulli ī plura diſtinguūť uolumīa ita ut uoluminū oīum numerus ſit q̄dragīta & nouē ; aut qnq̄gita ſi decimꝰ addiciať ei q ē de hiſtoriis. de quo ſtatim diſputabimus.Sunt aūt hii.de phyſico auditu unus.in octo diuiſus uolumina. de cœlo & mundo unus:ī q̄tuor.de generatiōe & corruptiōe unus:ī duo diuiſus.Metheorologia unus:ī quatuor diſtributus uolumīa.cui tertio libro nōnullæ alioꝝ.ſ.Theophraſti græci:& arabū:& latinoꝝ ī ꝑticulari magis đ inaīatis plene mixtis cōſcriptiōes ānectēdæ ſunt.q̄ oīa ſub metheorologia iuxta Ariſtotelis ſententiam ſenioribus coniſencientis:cum ab eodem principio fiant: compræhendi debent de hiſtoriis unus in nouem diuiſus uolumina. aut ſecundum quoſdam in decem. quoniam decimum appoſuere. dicentes eū fuiſſe Ariſtotelis opus.Et hic de

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

hiſtoriis liber.de aīalibus quia ſunt:narrando hiſtoriarū:more:nos docet libri aūt q̄ cauſas eoꝝ quæ in hiſtoriis narrata ſunt:& plurium rerū ac pticulariori doctrina īquirunt.numero ſunt tredecim uiginti duo cōtinētes uolumina quoꝝ libroꝝ tres de aīalium ſubſtantia.uidelicet de partibus aīalium unus:in quatuor ptitus.:de partibus ad motū ſiue de ꝓgreſſu unus.de aīa unus:ī tria diuiſus.de operationibus uero aīali ꝓpīquis ac ꝓpriis quatuor.ſ.de ſenſu ſenſibili unus.de memoria & reminiſcētia unus.de ſomno & uigilia unus. de motu in cōi aīaliū unus.Et ii ſepté ſunt de prima pre q̄ aīalium eſſentiam:& eoꝝ ꝓprias operatiōes apphendit. Secunda pars quæ eſt generatio unū habet librū.ſ.de generatiōe aīaliū nūcupatum:ī qninq; uolumina diuiſum. Tertia ps quæ ē uita cum morte & his cognata quiq; cōtinet libros:ſcilicet de cauſa longitudinis ac breuitatis uitæ eſt unus.de iuuentute & ſenectute unus.de inſpiratiōe & reſpiratione unius.de uita ac morte unus: oīum rerum a ſola natura ꝓductarum ultimus.de langore & ſanitate quæ ſimul a natura & arte ꝓcedunt credit̄ unus. omnium extremus:qui omnes mumero.xxxi.libri quadragita & nouē cōputatis hiſtoriis uolumina uel qnq̄ginta cōtinētes reperti ſunt numero.Nec mireris ſi rem hanc ſub dub o ꝓpoſuerim.nam apud tranſlatiōes priores & latios expoſitores:decem de hiſtoriis inueniunt̄ libri & apud Arabes.Nam ī principio de generatione hoīs: de ipſius generatione ſe dictuꝝ ꝓponit tā de ea quæ in utero q̄ de ea qua in lucem uenit homo:uſq; ad ſenectutē: cum tamē liber iſte ibi finiat(Vnde fit ut nomina ſeptimo die imponant̄ &c.)Huic nono adducit decimum de quibuſdam a generatione.uſq; ad ſenectā ptinētia.iuxta ꝓmiſſa.ī quo nōnulla de ſterilitatis cauſa ac fœcundæ ꝓlis ratione matricis ratione ſeminis ratione molæ determinant̄:Theodorus gaza ī ſua quam noſtris temporibꝫ edidit trāſlatione.Decimū hunc fragmēta appellat.non hiſtoriis ptinentia cū nō ſola narratio ſit ſed ī eo cauſæ de rebus ꝓpoſitis īquirant̄.quod nō eſt hiſtoriaꝝ officium.Ait ergo theodorus apponendum eſſe libro de animaliū generatione ſi Ariſtotelis ſit:opus:quod tamen non fuiſſe Ariſtotelis opus putauit.& hac de cauſa illud minime ī terptatus eſt.Quæ fragmenta ſi cæteris nouem de hiſtoriis addantur:decem computabunt̄ hiſtoriarum libri. ſi uero nō erunt nouem hii forte ſunt nouem libri quos de animalibus diogenes laertius ī uita Ariſtotelis Ariſtotelem ſcripſiſſe dixit.Hic enim liber proprie de aīalibus liber dici debet. ut poſterioribus demonſtrabimus. totum enim quod de aīalibus doceri debet:liber hic:licet ſuccincte ac in uniuerſali narrando: docet. Nonlatet etiam nos:ꝙ liber qui.in hiſtoriis de hominis generatiōe agit:tam apud græcos q̄ latinos q̄ etiam Arabes in ordine poſitus eſt nonus.qui incipit(De hoīs generatione tā prima in utero &c.)Sed hoc a Theodoro gaza & merito ī ſua nuper nobis tradita interptatione tanq̄ uiciatū corrigit̄.Septimus.n.eſſe debet. Viciatū autem hunc ordinem putauit ab Apelicone theyo.qui ut inquit ſtrabo plurima Ariſtoteli de prauauit:erroris autē cauſa fuit:quoniam ī principio quinti hiſtoriarum ſcribitur(Nunc de eo).ſ.homine(Nouiſſime diſerere placet)per(Nouiſſime)Theius finē intellexit hiſtoriarum.quod non eſt.Sed ſpeculatiōis de generatiōe aīalium finem intelligere uoluit Ariſtoteles.cum enim talia loqueret̄:de hoīs generatione ſuus erat ſermo. Qua de re cum quintus & ſextus eſſent de generatiōe.ſeptimus de generatiōe hominis ultimo poſt aliorum generationem locandus erat. Tractans enim animaliū generationē:ſe eo modo proceſſurum dicit:quo de partibus proceſſerat. uidelicet primo generatiōes ſimiles ac diſſimiles ſe tractaturū ī genere.de hinc ꝓcedere ſicuti in eo qui de partibus proceſſum fuerat.hoc excepto quoniam ī eo qui de partibus primo de partibus hominis egerat.poſtea de cæterorum animaliū partibus.hic autem inqt Ariſtoteles e cōtra generatiōes aīalium cæterorū prius:ultimo poſt illas; eas q̄ de hoīs generatiōe ſe per tractaturū.quippe quoniam de hoīe plura tractanda erant q̄ de cæterorum generatiōe:ſingulum ſingulo refferendo.& quia cæteris hoīs partes magis ſunt familiares.Verba ipſius hæc ſunt(Sunt porro generatiōes aīalium multæ ac uariæ parti diſſimiles.partim quodāmō ſimiles. ſed cū genera ante ut res exigit digeſſerimus:nunc quoq; eodem modo tractare temptemus.præterq̄ ꝙ initium tunc ab hoīe:cū de parte ageremus ſumendum cenſuimus:nūc de eo nouiſſime diſerere placet.quoniam plurima ipſe de ſe afferat explicāda).Hoc ēt patet ex hoc.ꝙ ī ſexto hiſtoriarum parum ante medium:iam ad generationem terreſtrium accedens:ſic ſcribitur(Sed de coitu in utero & eiuſmodi reliquis cæterorum aīalium oīum tum aquatilium tū uolucrum atq; etiam terreſtrium q̄ oua pariunt dictum iam ē.Sequitur ut pari modo de his quæ in terreſtrium genere aīal pariūt:atq; ēt de hoīe diſeramus)Id enī de quo ſuperius dixerat ſe nouiſſime tractatuꝝ.ſ. de hominis generatione.hic iam proprius accedens quidnā per illud(nouiſſime) intellexerit:clare ſatis demonſtrat. dicens. (Sequitur ut pari modo de his quæ in terreſtrium genere aīal pariunt.atq; etiā de homine diſeramus) Cum .n. in principio quinti ſe nouiſſime de generatiōe hominis tractaturum polliceretur:cūq; parum ante mediū ſexti libri de plurimorum generatione tractaſſet:ſupereſſetq; tractare de genere terreſtrium alias parientium:de quo genere etiam eſt homo.Ideo cum p̄dictis:& iuxta ea quæ dixerat ſe:de homine nouiſſime tractaturum: in hoc loco dicit plura tractaſſe de ouificantibus tam terreſtribus q̄ uolucribus q̄ etiam aquatilibus.ſupereſſe autem de parientibus aīal & de homine diſerere. Si enim generationem hominis in ultimis; ſcilicet nono aut decimo tractaturus eſſet:profecto in hoc ſexto libro talia minime dixiſſet:qa merito hoīs generatio ī ſeptimo: poſt alia terreſtria aīal parientia ī fine ſexti ptractata:docenda fuit.in octauo āt de uita & morte & his cognatis ſimul cū lāgoꝛ & ſanitate:q̄ generationē ſequūt̄.Nonus d̄ moribꝫ & aliis qbuſdā. Et ſi fragmēta poſt hoīs generationē addere uolueris:tūc ſeptius & octauus erūt de hoīs generatiōe.Nonus de uita.Decimus.ꝓ pluria pte de moribꝫ ſecūdū uerū ordinē.Quare cū ſupius de uita ſcriptū eē ī octauo me dixiſſe inueneris:ſi forte fragmēta illa addere uolueris:tūc nonū octaui loco me uoluiſſe ſcias.Si uero hominis generation é cum dictis fragmentis iuxta alias interpratationes locum tenuiſſe ultimum uolueris; q̄uis abre conceſſum ſit ea tunc quæ de uita; in ſeptimo quæres libro: in octauo mores cum aliis nōnullis.hominis autem generationem in nono. ac decimo reperies uolumine. Quare ſi liber de hiſtoriis decem habuerit uolumina; totus phyſicæ doctrinæ Ariſtotelis uoluminum numerus quinquagenarius inuenietur. aliter quadraginta & nouem pateſient uolumina

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Si qs aũt de ſuperioribꝰ aliquem libris aliter partiri uoluerit: dũmodo p̃fatum ordinẽ nõ mutauerit:cũ eo nulla eſt a me habẽda cõtentio.ordinẽ enim potiſſime in hoc meo curaui opuſculo.Et hæc. poſt diſputatũ ordinẽ ac numerũ libroꝝ ac uoluminũ phyſicæ doctrinæ Ariſtotelis de numeri certi ac ſpecificati collectione cõpendioſa ſatis ſint dicta.Nunc de principalioribus dictorum librorũ epilogis:qbus:& ordo & numerus librorũ collectus eſt dicendũ eẽ uideť. qbus expeditis ſecũdi uoluminis ĩ quo de erroribꝰ quorũdam diſputandum eſt traſtationi dabitur locus.

Compendium modorũ & locorum quibus expedita in p̃fatis libris colliguntur.& tractanda proponunť. pro ſufficienti numero & ordine inueniẽdo ꝑtium ac librorum doctrinæ phyſicæ Ariſtotelis. Caput. XX.

ORdo & numerus in ſuperioribus ꝑtractatus.ꝓ maiori parte ex dictis Ariſtotelis:nunc in principiis librorum ſuoꝝ:nunc in finibus:nũc in mediis diſpoſitis collectus fuit locis inquã potioribus:ex qbus partiũ dictaꝝ aut libroꝝ ſuoꝝ ſumi potuit cõueniens particio. de aliis locis ſiue locoꝝ dictis particularibus magis:nulla ad p̃ſens ſit cura.Dico igiť ꝙ ĩ pricipio & ĩ fine libroꝝ q̃tuor ſolis Ariſtoteles utiť modis.ꝑ pricipium & finem nõ ſolũ initiũ aut libri calcẽ intelligimus:ſed ea quoqꝫ q̃ inter media.ĩtermedioꝝ quoqꝫ partẽ illã appellans primã in qua noua incipit materia.finẽ quoqꝫ appellans ubi aliqua deſinit materia.Nã in principiis ac finibus aut ſolũ dicenda ꝓponit:aut ſolũ dicta colligit:aut colligit dicta & ꝓponit dicenda:aut neutrum facit:ſed materiã intentã ſolũ ꝓſeqť.At ſi ĩ pricipio ſolũ ꝓſequtur:tũc in anterioribꝰ uno de tribus locus ille diſponiť modis.Nã anterioꝝ locus uel nihil proponit nihilqꝫ colligit.& hoc in tribus reperio locis.ſ.in principio de cœlo & mundo:in cuius principio materiã ꝓſeqtur & in fine anterioris.ſ.de phyſica auditiõe nec ꝓponit nec colligit.ſimiliter ĩ quarto hiſtoriarum circa media exequiť de ſomno.& ĩ anterioribus neqꝫ colligit neqꝫ proponit aliqd.In octauo quoqꝫ de hiſtoriis loquẽs de reiuueneſcentia mox proſequiť ĩ principio illius materiæ ſiue tractatiõis illius:in anterioribus uero neqꝫ tractata colligit neqꝫ reiuueneſcentiã proponit. Vel finis anteriorum ſolum colligit.Et hoc in duobus reperitur locis.ſ.circa finẽ quarti de hiſtoriis.ubi mox de mare & fœmina proſequiť.& in anterioꝝ fine colligit de ſenſu & ſomno.ſimiliter in octauo de hiſtoriis de lãgore mox proſequitur:ĩ anterioribus uero ſolũ colligit uel finis anterioꝝ colligit & ꝓponit.& hoc in libro de morte reperitur in cuius principio mox materiã ꝓſequiť in anterioribus uero.ſ.in libro de longitudine ac breuitate uitæ & libro de iuuẽtute & ſenectute:q ambo eum qui de morte procedunt.proponit dicẽda de uita & morte & colligit prius diſputata . Vel in anterioribus ſolum ꝓponit.ſ.ĩ libro de inſpiratiõe.in cuius principio mox materiam ſuam proſequiť.in anterioribus uero uidelicet in principio de iuuentute & ſenectute ſolũ proponit.principia igiť ſolum ꝓſequentia materiam anterioribus collata quadrupliciter uariãt.& hæc ĩ ſeptẽ reperiunť locis:ſicut mox declaratũ eſt.Si uero principia ſolũ ꝓponunt tunc anterioribus cõparata quadrupliciter quoqꝫ uariant . uno quippe modo.cum in anterioribus nec colligiť nec ꝓponiť.Altero quãdo ſolum colligiť.Tertio cum colligiť & proponiť.Quarto uero qñ ĩ anterioribꝰ ſolũ ꝓponiť.De prĩo mõ pricipiũ de phyſico auditu cõputãdũ ẽ ĩ quo ꝓponũť tractãda in anretioribꝰ uero cũ aĩriora nulla ſint nihil fit.In pricipio quoqꝫ de ꝓgreſſu aĩaliũ ſolũ ꝓponiť.In aĩrioribꝰ uero.ſ.ĩ fine de ꝑtibꝰ uel fit.dato ꝙ totus epilogus loci illius ſupadditus fuerit.uno.n. de tribꝰ modis epilogus ille uiciari potuit . De ſcđo ẽ pricipiũ de aĩaliũ ꝓgreſſu.in quo dicẽda ſolũ ꝓponunť.in aĩrioribus uero.ſ.in fine de partibus ſolũmodo colligiť.dato ꝙ ea ſola pars qua in fine de partibus dicenda ꝓponuntur addita fuerit.De tertio ſeptẽ reperio loca primus eſt principiũ ſeptimi đ hiſtoriis: ubi ſolũ dicenda ꝓponit.ſ.de generatiõe hoĩs.& in anterioribus uidelicet in ſexto poſt mediũ tractata colligit.& de terreſtribꝰ ac hoĩs generatione ſe tractaturũ ꝓponit.Secundus eſt principium de generatione & corruptione.ubi dicenda ſolum ꝓponit in anterioribus uero.ſ.in principio tertii de cœlo & mundo dicta colligit.& agẽdũ de generatione & corruptione ꝓponit.Tertius eſt principiũ de ꝓgreſſu ubi ſolũ tractanda ꝓponit.in anterioribus uero.ſ.in fine de partibꝰ dicta colligit & dicẽda de ꝓgreſſu ꝓponit:poſito ꝙ ꝑs ſecunda q̃ ꝓponiť fuerit uiciata:de hac dictiõe ꝓgreſſu.ſ.ĩ generatione mutata.ꝙ inter tres p̃fatos uiciandi modos magis fuiſſe credimus.Quartus ẽ liber de aĩa in cuius principio ꝓponit dicenda de aĩa.in anterioribus uero.ſ.in fine de ꝓgreſſu dicta colligit & dicenda de anima ꝓpoſuit.Quintus eſt in eo qui de memoria.in cuius principio ſolũ ꝓponit.in anterioribus uero.ſ.in fine de ſenſu & ſenſibili colligit & ꝓponit ſe de memoria diſputaturũ.Sextus eſt liber de ſomno in cuius initio de ſomno ſe tractaturũ ꝓponit.& in anterioribus.ſ.in fine eius qui de ſenſu & ſenſibili colligit dicta & ſe de ſomno tractaturũ proponit.Septimus ẽ quoniã in initio eius qui de iuuentute & ſenectute ſolũ ꝓponit in anterioribus uero ſcilicet in fine de cauſa longitudinis ac breuitatis uitæ colligit & ꝓponit. Hii ſunt igitur modi ſeptẽ quibus in principio ſolum ꝓponiť.& in anterioribꝰ colligiť & ꝓponiť.Quare ſi in principio ſolum ꝓponiť cum anterioribus tripliciter compareť:Hoc in decem repeneť locis.ſ.primo modo duo.ĩ ſecundo unum.ĩ tertio uero ſeptẽ attamen cum in hoc tertio idem poſitus ſit ille.ſ.quo principium de aĩalium progreſſu anterioribus comparatur:& hoc ſecundũ triplicem deprauationis modum poſſibilẽ:de quo triplici deprauationis modo poſſibili q̃q̃ in ueritate unum ſolum fuerit uitium quodcũqꝫ de illis tribꝰ fuerit:q̃uis tertium magis credamus: ideo de illis tribus duo ſubtrahi debẽt.& ſic octo tantũmõ ſupererunt.Si autem ĩ principio tãtũ colligit unus ſolus de hoc reperiť modus.& in uno loco.ille.ſ.ꝙ in anterioribus nihil reperiať.& hoc ĩ principio octaui de hiſtoriis reperitur.ubi de ſubſtantia ac generatione aĩalium colligitur.ĩ anterioribus autem nihil fit.Si uero ĩ principio colligit & ꝓponit tunc anteriora dupli inueniunť modo.uno cum in anterioribus nec colligit nec proponit. Alio cum ĩ anterioribus ſolum colligitur.De primo quatuor repermus loca.primus eſt quoniã ĩ principio libri metheororum colligit & ꝓponit.ĩ anterioribus uero nihil tale fit.Secundus in principio quĩti de hiſtoriis ubi colligit & ꝓponit.& in anterioribus nihil.Tertius ĩ ſecundo de partibus ubi dicta colligit & dicenda proponit . in fine uero hiſtoriarum nihil facit.conferendo tamen principium hoc.ſ.ſecundi de partibus fini libri metheoro-

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

rũ:eo mõ quo cãs ea q̃ de cauſis cõſequũť ſic ĩ anterioribus aliqđ ꝓpõit & ſic eẽt unus alius modus ĩ nullo alio
loco reptus.ſ.qn̄ ĩ prĩcipio proponit & colligit & ĩ añrioribꝫ ſolũ ꝓpõit.Quartus ĩ prĩcipio đ ſẽſu & ſenſibili ubi
colligit & ꝓpõit & ĩ añrioribꝫ nihil fit.De ſcđo duo repimꝫ loca prius ĩ prĩcipio eiꝫ q de motu:ubi dcã colligit
& dicẽda ꝓpõit.ĩ fine uero añrioꝝ.ſ.libri de ſono ſolũmõ colligit.Scũdus ĩ prĩcipio de cã lõgitudĩs ac breuitatis
uitæ tractata colligit & agẽda ꝓponit.ĩ fine uero anterioꝝ.ſ. de generatiõe aĩaliũ ſolũmõ colligit Tertius autẽ
modus:uidelicet ꝙ ĩ principio colliganť & ꝓponanť eadẽ ꝑciſe q̃ in fine anteriorũ collecta ac propoſita fuerãt
cum ingenioſus non ſit uerũ potius nugatorius:eo non uſus eſt Ariſtoteles in ſuis epilogis:tanq̃ Ariſtoteli ĩge-
nioſiſſimo ac ĩ mõ ſcribendi eruditiſſimo indecẽs.loca igiť ꝑdicta numero uiginti duo ſunt ſeptẽ uidelicet cũ
in principiis materiam ſolum proſeqtur abſq; hoc ꝙ colligat aut ꝓponat.octo uero cũ in principiis ſolũ ꝓpo-
nit.in qbus aũt in principio tantũ colligiť.unus.ſex uero cũ ĩ principiis ꝓponit & colligit. ſi tamẽ principium
ſecundi de ꝑtibus ẽt fini metheoroꝝ cõparať uti diximus ſic erunt ſeptẽ & in uniuerſum uigintitria loca & mo
di decem aut undecim.ſ.tres cum in principio ſolũmodo proſequiť materiã.quatuor ſi in principiis tantum ꝓ
ponit.unus modus cũ in principio ſolũmodo colligiť.Duo modi cũ in principio colligiť & proponiť. Imo tres
ſi ſecũdus liber de partibus cõpareť fini quarti libri metheororum.quẽadmodũ ẽt libro de hiſtoriis cõparaba-
tur.Et hæc ſatis ſint de modis decẽ uel undecim epilogandi quibus Ariſtoteles in locis uigintiduobus aut ui-
gintitribus uſus eſt.ex quibus partium ac libroꝝ phyſicæ doctrinæ Ariſtotelis particio ac numerus collectus ẽ
quos qdem hic poneř uoluimus ut ſcitis iis modis:quiſq; faciliter illũ cognoſcat modũ illũ quo ĩ prĩcipiis eadẽ
præciſe colliguntť & proponunť quæ in anterioribus collecta & propoſita fuerant.qui poſitus eſt ĩ fine libri de
partibus animalium non fuiſſe Ariſtotelis modum ſed uiciatum fuiſſe. ſicut in mox tractandis demonſtraturi
ſumus.Cæterum anteq̃ huic primo uolumini calcẽ ĩponã circa ꝑfatum librorum Ariſtotilis numerum nõnul
læ ambiguitates diſſoluende ſunt.

Quod Ariſtotiles nullum de alimento proprium fecerit librum. Caput. XXI.

c Irca ea igiť quæ de libroꝝ numero definita ſunt.Primo qdẽ dubitať an Ariſtotiles de alimento librum
cõdiderit ueluti nõnulli latini ſenſere phi.ĩ quoꝝ fidẽ eiuſdem Ariſtotelis uerba deduci pũt.Nam ſecun
do de aĩaliũ ꝑtibus libro cum de uenis loqreť ſic ſcripſit.(Verũ cibi excremẽta qbus nã aĩalibus iuncta
ſint:& q̃s ob cauſas aptius in cõſiderãda diſcerendaq; alimẽti rõne expliceť.)In ſecundo quoq; de aĩa libro dixit
(Figuraliter qdem igiť qd ſit)ſuple alimentũ(Dictũ eſt.certificandũ aũt poſterius de ipſo ĩ propriis ſermõibꝫ)
Ad hoc dicimus Ariſtotelẽ de alimẽto nullũ ꝑticularẽ de eo ſolo edidiſſe librũ : ſed de eo ſparſim in plurimis
ſcripſiſſe locis.In libro enim de generatiõe & corruptiõe ꝓut ei comodũ fuerat de alimẽto breuibus egit.ipſum
uidelicet docendo eſſe nutribili cõtrariũ.& eius ſubſtãtiã cũ quãtitate augmẽtũ ꝓhibente in eodẽ eſſe. in libro
quoq; de aĩa plura ſecundũ loci oportunitatẽ de nutrimẽto ꝑtractauit ipſum duplex eſſe dicens.alterum uideli
cet nutribili ɔtrariũ alterũ ſimile.quo fit ut inuicẽ utraq; patiãť & agãt.dicẽs quoq; rẽ eãdẽ hoc.ſ.ſƀa nutrire il
lo uero.ſ. magnitudine quãtitatem augere.hæc igiť & plura alia ſunt q̃ de alimẽto ĩ libro de generatiõe & cor-
ruptione & libro de aĩa ſcipſit Ari.plura aũt iis de alimẽto:ĩ libro de aĩalium generatione ſe ꝑtractaturum poli
ceť:q promiſſa poſt hæc ĩ ꝑfato libro ꝓpriis ꝑſoluunť ſermonibus.ita ut cuiq; notũ fiat nõ in uno ſolo codice
ſed ĩ pluribꝫ de alimẽto docuiſſe Ari.ꝓmiſſa aũt ab eo ſunt hæc.Nam ĩ tertio de aĩaliũ partibꝫ libro cũ de uẽis
loqretur.tale nobis policitus eſt.(Sed quonã mõ & ex quo aĩalia nutrianť et quo modo et uentre capiant alimẽ
tum cũ de generatiõe agiť aptus & expectari & explicari põt)Ex qbus de alimẽto tria ſe ꝑtractaturũ policetur.
Vnũ qd ſit alimẽtũ ex quo oĩa aluntur aĩalia.Alterũ quonã mõ aliunde trahať. Tertium quo pacto in nutriti
ſubſtantia cõuertať:Quarto ẽt de ꝑtibus libro cũ de ea q̃ lactes diciť ageret poſt aliq̃ dixit . (Quẽadmodũ autẽ
capiãt alimẽtũ & quo nã pacto ꝑ uẽas ex alimẽto ĩgeſto ſubeat eas ꝑtes qđ ĩ uẽis digeriť . explicabiť cũ đ genera
tione alimentoq; animalium agemus).Hæc de ꝓmiſſis. quæ ꝓmiſſa cũ pluribus aliis:ĩ ꝓmiſſo libro per ſoluta
ſunt.hæc aũt ſunt.Alimẽti neceſſitas eiuſdẽ ſubſtantia.locus unde ſumanť uie ꝑ quas trãſit & diffundiť . Nutri
tiõis modus ad plantarũ ſimilitudinẽ.Cõuerſio ꝑ reſudationẽ in nutriti ſƀam. ſecundũ nobilitatẽ & ignobilita
tẽ mẽbroꝝ:alimẽti diuerſitas mẽbris diſtribuẽda diuerſis.Nã ſecũdo de aĩaliũ generatiõe.id qđ prĩo tractatuꝝ
fuerat ſic docuit.(Sed cũ potẽtia qdẽ aĩal ſit ſed ĩperfectũ:aliunde accipiat alimentũ neceſſe eſt.)Quid aũt eſſet
alimẽtũ parũ ante docuit cũ dixit.(Alimẽtũ aũt ultimũ aĩalis ſanguis eſt.)Vnde aũt alimentũ illud ad aĩal ĩ ute
ro trahať ſic docet.(Quãobrẽ utero & parẽte ut terra planta utiť ad cibũ hauriendũ donec perficiať.)Quo mõ
aũt & qbus uiis alimẽto fetui ĩ utero cõſiſtenti aditũ natura ſubminiſtrauerit docuit ſic dicens . (Quo circa ex
corde prĩo uenas illas duas natura deſcripſit.de quibus uenulæ depẽdẽt ĩ uterũ ex qbus q umbilicus uocať cõ
ſtat.)Et parũ poſt(bene aũt quaſi radices cõtingunt uterũ ꝑ q̃s alimentũ haurit.fetus eius.n. gratia ĩ utero ma-
net.)De prĩo cõſtituente ſanguine qđ alimentũ poſt hoc efficiť.ſubdit.(Sed ꝓtinus ut in plantarũ ſemĩbus ĩeſt
aliqđ tale primum qđ lacteũ uocať:ſic in aĩaliũ materia:excrementũ conſtitutiõis alimẽtũ eſt.)Poſt hæc ad nu-
tritionis modum qui & in utero & extra uterum fit ſe cõuertens:per comparationem ad plantas ſit ſcripſit. (In
crementum igitur fetuũ ꝑ umbilicũ contingit eodẽ quo plantis modo ꝑ radices atq; ẽt aĩalibus ipſis ubi abſo-
luta iam ſunt ex eo qđ continentur alimento idẽ accedit.)Cæterum poſt hæc quo nam modo membra reſudi
tione quadam alimenti & in membri naturam conuerſi nutrianť:oſtendit Ariſt.dicens. (Per uenas igiť & mea
tulos quoſq; alimentum reſudans quẽadmodũ aq̃ ꝑ tardiuſculũ funẽ in carnem aut carnis proportionale con-
uertiť frigore conſiſtens &c.)Ibi.n.modum quo diuerſa reſudante alimento nutrianť membra diuerſo quippe
mõ nũc frigore nũc alio mõ ſcđm mẽbroꝝ cõplexiões accutiſſime docet.nobile.ſ. alimẽtũ nobilibus ignobile
ignobilibꝫ mẽbris mediocribꝫ mediocre more ꝑrĩſfamilias natura diſtribuẽte.q nobiliores cibos filiis ignobi
liſſimos ſeruis bruta tractantibus medios uero mediis.Sic enim natura parens ſuos diſtribuit cibos.de quo ſcri

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

bitur.(Cæterũ partium unaquæq; ex alimento gignit̃ nobiliſſima quoq; ẽt potiſſimi principii particeps ex con
cocto ſinceriſſimo primoq; alimento reliquæ neceſſariæ & illarũ gratia iſtituẽdo ex deteriore & reliqs excremẽ
tiſq;.)Hæc igit̃ pro ꝓmiſſorũ ꝑſolutiõe dicta ſint.Ex qbus oĩbus patet Ariſtotilẽ nõ in uno per ſe ſolo libro de
alimento tradidiſſe.neq; unũ ad hoc ſolũ cõfeciſſe librũ.de eo.n.& in libro de generatiõe & corruptione & ĩ li-
bro de aĩa & ĩ libro de aĩaliũ generatione plura ſcripſit.Tametſi ĩter hos oẽs illi de alimẽto ꝓprii ſunt ſermões
q in libro de aĩaliũ generatiõe traditi ſunt. Sed qcqd ſit negociũ de alimẽto pluribus eſt cõe libris.& nõ uni pro
priũ.Et hoc ſenſit Ariſtotele, in ſecũdo de aĩa libro cũ dixit.(Certificãdũ aũt poſterius de ipſo ĩ propriis ſermo
nibus.)In plurali.n.(ſermonibus dixit & nõ ſermõe.q ſermões ſunt q in libro de generatiõe & corruptione & li-
bro de aĩa facti ſunt.& libro de aĩaliũ generatõe magis proprie fiendi ſunt.Ad hoꝝ aũt fidem eſt Iohãnis philo
pomi dicti grãmatici ſup ꝑfato Ariſtotiles ſermone comẽtatio. qui colligens ea q̃ de alimento ĩ libro de aĩa tra
dita ſunt ad memoriã deduxit.ea q̃ in libro de aĩaliũ generatione docuerat Ariſtoteles dicens.(Dixit eñi aliquo
mõ de nutrimento & in iis q̃ de generatiõe & tandẽ uerbũ Ariſto.poſterius)declarãs dixit.(Dicet ãt poſterius &
ĩ negocio de generatione aĩalium ad qđ prolongauit.)ꝑ quæ uerba hic expoſitor putauit Ariſtotelẽ nõ ad unũ
de alimento ſe remiſiſſe.ſed ad plures ĩ diuerſis libris ſermones.ſ.librũ de genetatiõe & corruptione de aĩa : ſed
inter cætera ad ipſius alimenti ꝓprios ſermones ĩ libro de aĩalium generatione traditos.Huic ẽt ſententiæ uer-
ba aueroys ĩ loco hoc idẽ uoluere.Ait.n.(Et dixit hoc qa ſermo de nutrimẽto & augmẽto nõ ꝑficit̃ niſi in plu-
ribus libris)quos libros ipſemet dixit eſſe librũ de generatiõe & corruptõe librũ metheoroꝝ.librũ de aĩa: librũ
đ aĩaliũ generatõe.At q̃uis đ alimẽto ĩ pluribꝫ traditũ ſit libris uti diximꝫ: ipſiꝫ tñ magis ꝓprii ſermões illi ſũt.q
ĩ libro đ aĩaliũ generatõe ſcripti ſũt.ſermões.n.đ ſꝑmate huic libro ſũt ꝓprii cũ ſꝑma generatõis ſit pricipiũ ſꝑma
ãt ẽ aliqđ nutrimẽti cũſit eius ultimũ excremẽtũ utile.ſermões igit̃ de alimẽto huic libro ſũt ꝓprii:& hãc rõnẽ
ꝑfatus ioãnes ĩ ſuis ĩnuit dictis.Ari.ẽt tertio de ꝑtibꝫ aĩaliũ:ſermões q đ alimẽto ĩ libro de aĩaliũ generatõe fiũt
ipſi alimẽto magis ꝓprios eſſe cenſuit.cũ dixit.(Sed quo nã modo & ex quo aĩalia nutriant̃ & ex uentre capiũt
alimentum:cũ de generatione agitur aptius & expectari & explicari põt.)Si de nutrimẽto ĩ libro de aĩalium ge
neratiõe aptius q̃ in aliis expectari debet:ſi in eodẽ ẽt aptior ſit huius explicatio quis eſt q nõ cõfiteat̃ ſermões
in libro de aĩalium generatione de alimẽto factos cæteris ipſi alimẽto ꝓpriores eſſe:nec alium ꝑ ſe de alimento
ſolo ediđiſſe librũ.Ad hæc quarto de aĩalium partibus libro hoc idem iis approbat̃ uerbis. (Quẽadmodũ aũt
capiant alimẽtũ & quo nã pacto ꝑ uenas ex alimento ĩgeſto ſubeat eas ꝑtes qđ in uenis digerit̃:explicabit̃ cũ de
generatione alimẽtoq; aĩalium agemus.)iis.n.librũ hunc non ſolũ de aĩalium generatiõe ſed de alimento quoq;
eũ nũcupauit Ari.Ad hæc illud cæteris efficacius demonſtrat qđ ĩ calce q̃rti de generatiõe libri epilogo ſic ſcri-
bit̃.(Sed de alimento extrinſecus miniſtrando aĩalium atq; de generatione ĩ lucẽ & ſeorſũ de ſingulis & ſumatĩ
dictũ iam eſt.)hoc.n.epilogo clare dignoſcit̃ ſermões ĩ hoc libro ꝑtractatos: non de ſola aĩalium generatione:
ſed & de alimento proprie nũcupari debere.quo fit ut liber hic nõ de generatione ſola aĩalium ſed ẽt de alimẽ-
to quodãmõ dici poſſit.Quod igit̃ Ariſto.nõ unũ de alimento ſolo librum ediderit ſed plures cõdiderit libros ĩ
qbus de alimento fiunt ſermones:licet illi qui in libro de aĩalium generatione tradi ſunt cæteris de alimento fa
ctis propriores dici debeant:Neq; ꝑ hoc numerus librorũ deffinitus noxã ſuſcipiat: ex iis ſatis manifeſtũ puto.

Quod libroꝝ numerus Ari.de naturalibus adiogene poſitus cũ noſtro cõcordat numero. Caput. XXII.

Ltera dubitatio circa ꝑfatũ libroꝝ numerũ ex diogenis laertii uerbis inſurgit.Hic.n.ĩ Ariſto.uita de na
a turalibꝫ trigintaocto ꝑ elementa dicit ſcripſiſſe uolumĩa ultra ea nouẽ q̃ nõ ſub elemẽtis de aĩalibꝫ ſcri-
pſiſſe refert.Cõpoſuiſſe quoq; dicit nõ ſub elemẽtis anatomiarũ octo de anatomiarũ electiõe unũ.de aĩa
unũ qõnũ aĩæ duo.de cõpoſitis aĩalibus unũ.de fabuloſis aĩalibus unũ.de generationis ꝓhibitiõe unũ.quæ oĩa
de naturalibꝫ ꝑtractata noſtri definitũ.xlix.excedũt numerum.Ad hæc de aĩalibus nouẽ ĩquit diogenes Ariſto.
ſcripſiſſe uolumina.nos aũt.xxxi.ſub quatuordecim libris cõtenta poſuimus uolumina.Plinius aũt ferme quin
quaginta quẽadmodũ inferius diſtinctius demõſtrabit̃.Ad hoꝝ ſolutionẽ dicimus cum ſuperioribꝫ.ꝙ naturale
negocium duplici docet̃ uia.una qa talia ſunt.q̃ ĩ aĩalibus libro hiſtoriarũ ĩſtructa fuit.Altera ꝑꝑ qđ cãs uideli-
cet naturaliũ reddendo.Amplius dicimus ꝙ aĩaliũ negociũ tribus docet̃ unũ eſt ſ̃ba cũ operationibus propriis
Alterum generatio tertiũ uita cũ ſibi cognatis.Ea aũt q̃ de naturalibꝫ ꝑ cauſas docent̃ ſunt ea q̃ ꝑ elementa &
elementoꝝ ordinẽ ab Ariſtotile ſcripta ſunt.ſub quo ordĩe librũ hiſtoriarũ ſecundũ diogenem minime poſuit.
Sunt igit̃ ſecũdũ diogenẽ ſub elementis de naturalibꝫ libri numero.xxxviii.qbus ſi nouẽ hiſtoriarũ addantur
erunt nũero.xlvii.qui numerus.a.noſtri ſupius diffinito nũero duobus diſtat. Quæ diſſonãtia miniã hoc cou-
cordabit̃ mõ quoniã diogenes forte librum de morbo & ſanitate cũ nõ uiderit no cõputauit.librũ quoq; de me
moria ab eo q de ſenſu.& eũ q de ĩſpiratõne librũ fortaſſis ab eo q đ morte nõ ſegregauit.uti nõnulli alii quoq;
celeberrimi fecere uiri.de qbus tribꝫ aut aliis huius ſi duo uera fuerit noſtri deffinitus cũ ſuo facilime cõcor-
dabit̃ numero. Cætera ãt uolumĩa uidelicet.anathomiarũ octo.& electione anathomiarũ uel explanatiõe ad li
bros hiſtoriarũ reducunt̃. potiſſime ad eas ꝑtes q̃ de ꝑtibꝫ & generatiõe agũt. Liber ãt de aĩa & aĩæ qõnes ad eũ
reducunt̃ librũ q de aĩa ſub elemẽtis traditus ẽ quẽ tripartitũ eẽ diximus. Liber ãt de aĩalibus cõpoſitis & ille q
de fabuloſis aĩalibꝫ ad eos q de ꝑtibꝫ aĩaliũ & generatiõe & libro hiſtoriarũ ſimiliter deduci debẽt.Sed ille qui
de generatiõis ꝓhibitiõe ad illũ q de aĩaliũ generatiõe dr̃.quẽ puto illũ eẽ quẽ nõnulli decimũ putarũt eſſe hi-
ſtoriarũ librũ quẽ theodorus gaza fragmẽta nũcupauit.ĩ eo.n.pluria generationẽ ꝓhibentia ꝑtractant̃ ii igit̃ li
bri qndecim q̃uis de naturalibꝫ tractẽt nõ tamẽ ſub ordĩe elemẽtoꝝ cõputati ſunt . nec ſub hiſtoriarũ lege.q̃q̃
ueluti appendices ꝑfatis libris ſub elemẽtis cõtẽtis & libro hiſtoriarũ dici debeãt.& ſi ꝑfatis addant̃ libris pro
certo numerũ noſtro deffinito.xlix.maiorẽ faciẽt nõ tamẽ cõtra noſtrum ſenſum q libros eos ſolos ĩtelligimus
q naturaliũ hiſtorias & libros cãs reddentes ſub ordine elementoꝝ cõſcripti ſunt.Siue igit̃.xxxviii.ſub elemẽ-

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

tis ſecundũ diogenẽ ſiue.xlix.uti nos poſuimus.Siue plures iis ponant̃ libri nihil intereſt. nec inter hæc ulla eſt cõtradictio.quoniã hæc diuerſa ſub diuerſis uerificantur ſenſibus.

Quod numerus libroꝝ Ari.de animali negocio a diogene & numerus a Plinio poſitus cum ſuperiori noſtro concordat numero. Caput.XXIII

Nſurexit ẽt altera dubitatio ex iis q̃ dicta ſunt.Nã nos cũ uolumina de aĩalibꝯ & libros enumeraremus
i diximus eoꝝ uolumina numero eſſe trigitaunũ.ſub q̃tuordecim cõtenta libris. Diogenes aũt hic dicit nouẽ de aĩalibꝯ Ari.ſcripſiſſe Plinius aũt ĩ naturali hiſtoria cũ de leone loq̃ret̃ ferme q̃nq̃ginta Ari.alexandro aſſeruit dediſſe uolumina.dixit.n.(Alexãdro magno rege ĩflammato cupidine aĩalium naturas noſcẽdi: delegataq; hac comẽtatione ari.ſumo ĩ omni doctrina uiro:aliquot milia hoium ĩ totius aſiæ græciæq; tractu parere iuſſa oium.quos uenatus aucupia piſcatuſq; alebãt q̃buſq; uiuaria armẽta aluearia piſcine auiaria ĩ cura erãt:ne q̃d uſq̃ genitũ ignoraret̃ ab eo:quos ꝑcũctando q̃nq̃ginta ferme uolumina illa ꝓ̃clara de aĩalibus cõdidit.)Ad hæc reſpõdendo ĩ primis dicimus ꝙ nihil ẽ q̃d negociũ aut methodus aut liber de aĩalibꝯ dici debeat niſi id ſcibile totũ de aĩalibus doceat,uidelicet ſ̃bam cũ operatiõibus ꝓpriis.generationẽ & uitã.Et hac de cauſa oẽs ꝓ̃fati decẽ libri.triginta & unũ cõtinẽtes uolumina:de aĩalibus negociũ & methodus dici põt: quoniam & ꝑ hiſtorias & ꝑ cauſas totũ de aĩalibꝯ ſcibile docẽt.Illa ẽt uigintiduo uolumina ĩ tredecim cõtenta libris cauſis aĩaliũ ĩquirentia cũ totũ de aĩalibꝯ ꝑ cãs ſcibile doceãt:negociũ de aĩalibus dici põt. Ceterũ nullus eſt liber q̃ de aĩalibꝯ liber dici ualeat niſi ille q̃ de aĩaliũ hiſtoriis dr̃ ipſe.n.ſcibile totũ.ſ.ſ̃bam generationẽ & uitam quo quo mõ docet.Cæteri aũt ſinguli libri nõ totũ de aĩalibus ſcibile ſed aliq̃d de ipſis docẽt aĩalibus.Verus igitur erit diogenis ſermo quo dr̃ ari.de aĩalibus nouẽ cõdidiſſe.ſunt.n.ea nouẽ q̃ ĩ hiſtoriis aĩaliũ cõtinent̃ q̃ de aĩalibus ꝓprie dr̃ liber.uerus ẽt eſt ſermo noſter cũ diximus ari.xxxi.de aĩalibꝯ feciſſe uolumina ĩ.xiiii.cõtẽta libris ii.n.oẽs libri totũ de aĩalibus cõtinẽt nogociũ.de hoc tamẽ noĩe(de aĩalibus) diſtincte magis ĩ inferioribus tractabit̃.Id ãt ꝙ Plinius dixit ſermone ꝓbabili ſic uerificari põt.ſunt.n.uolumina ferme q̃nquaginta de aĩalibus ab ariſt. edita ſi ꝓ̃fatis libris ſuos cõplices & apẽdices adiũxeris.q̃ nũero ſupius q̃ndecĩ enũerati ſũt.octo uidelicet anathomiarũ.unus de anathomiarũ electiõe uel explanatiõe. unus de aĩa.de aĩæ q̃õnibꝯ duo.de compoſitis aĩalibꝯ unũ de fabuloſis aĩalibus unũ.de ꝓhibitõe generatõis unũ.q̃ oẽs.xlvi.uel.xlvii. iuxta nõnulla exẽplaria græca ẽ q̃bus diogenes de anathomiis nouẽ dicit ſcripſiſſe uolumina reddũt numerũ.ferme q̃nq̃geſimũ attingentẽ ut ipſe quoq; Plinius dixit.Quod igit̃ nulla ſit ĩter diogenẽ pliniũ & noſtrã ſñiam dr̃ia circa numerũ libroꝝ phyſicæ doctrinæ ari.ex iis ſatis manifeſtũ ẽ.at quoniã octo uel nouẽ de anathomias uoluĩa ab ariſto. eſſe compoſita diximus;utrũ hoc ueritatẽ habeat rationibus aliquantulum diſputandum eſt.

Quod ariſtotiles de anathomiis uolumina ediderit. Caput.XXIIII.

Alenus.n.libro ẽ matricis anathomia aſſerere ur̃ ari.de anathomia ĩter cæteros ægregie ſcripſiſſe loq̃ns
g enĩ de uaſoꝝ mulierũ ſꝑmaticoꝝ ĩplãtatiõe dixit.(Has ãt ĩplatatiões neq; ari.neq; erophilus neq; eudomus nouit memini autem iſtoꝝ non ſolum q̃nia ſoli non nouerant ſed tanq̃ optimorum anathomizatorum)Ipſe ẽt ari. pluribꝯ locis ſe de anathomiis ſcripſiſſe nã tertio de ꝑtibꝯ li.ait.(Sed q̃ diligẽtius noſſe uelit quẽadmodũ uene ĩter ſe hẽant & ex anathomiis cõtẽplari oportet & ex aĩali hiſtoria.)theodo. uero gaza dixit.(ſpectare id tũ ꝑ diſectionẽ tũ ẽt ꝑ comẽtationẽ hoc ẽ hiſtoriã aĩaliũ debẽt.)Eodẽ ẽt li. ait(quonã mõ hæc ita ſe habeãt tũ ſitu tũ ẽt ſpecie ex hiſtoria diſectiõeq; aĩaliũ petẽdũ ẽ) Græce ãt ſcriptũ eſt ĩ plurali ex anathomiis prĩo ẽt de aĩaliũ generatiõe.de utero loquẽs dixit(quomõ ſe hẽant oportet & ex anathomiis & ex hiſtoriis cõtẽplari.)Hoc ẽt ſc̃do de generatiõe aĩaliũ dicẽs(patet hoc ex hiſtoriis & diſectionibus aĩalium.)Nõ parũ poſt ẽt ſic ſcribit̃.(Oportet aũt hæc cõtẽplari & exemplis eorum q̃ ĩ anathomiis & eoꝝ quæ in hiſtoriis & comentariis.) per hæc enim uerba ſe de anathomia ſcripſiſſe innuere uidetur. Tam & ſi per eadem uerba maxime ex uerbis theodori aliquis forte capere poſſet non libros de anathomiis.ſed inciſionum opus manuale intellexiſſe uerior tamen eſt prior ſñia.potiſſime cum a galeno comprobata ſit.niſi forte libros hiſtoriarum qui & partes & generationem narrãt ari.anathomias ĩtelligere uolueris.cũ & ꝑtiũ ſitũ & formã & iuuamẽta determinãt.q̃d ꝓfecto difficile eſt recte poſſe iudicare hoc tamẽ te ſcire uolumus ꝙ illud ꝙ diogẽis ĩterpres ſcripſit anathomoꝝ apud matrẽ græcã ἀντομῶν anathomõ repit̃.q̃ q̃dẽ genetiuus pluralis.& illius ανατομον anathomon. & illius nois ἀνατομη anathomi eẽ põt.ſed ſi illius noĩatiui anathomõ ponat̃ genetiuus:nihil penitus ad rẽ ſignificauit.anathomũ.n.diuiſũ ſiue ĩſertũ ſignificat.niſi forte diximus ꝑ illud anathomõ aĩalia ĩſecta ut opes ĩtellexiſſe ita ut de illis octo uel nouẽ cõpoſuerit uoluĩa.Sed hoc minĩe ẽ.eo q̃a talia aĩalia apud græcos peculiare non hñt.dicũt̃.n.ἔντομα.enthoma.nõ ãt enthoma.eſt igit̃ illius nois anathomi genetiuus.quã nos latini uocabulo græco anathomiã uocamus. melior igit̃ fuiſſet ĩterꝓ̃tatio ſi anathomiarũ dictũ fuiſſet.ut dixi quãdo cũ ĩſecta ut apes græci uolũt exprimer̃ aĩalia:nõ anathoma ſed ꝓprio eoꝝ noĩe enthoma dixerũt. Hic igit̃ anathomiarũ liber libro hiſtoriarũ ãnexus ur̃.potiſſime cũ ipſa anathomia eoꝝ q̃ ĩ hiſtoriis docent̃ maxĩe eius ꝙ ẽ de ꝑtibꝯ:ſit exẽplũ maxĩe cũ utrũq; ſimul librũ & hiſtorias & anathomias:ari. ĩ ſuis ſꝑ copulet dictis quoꝝ deĩde oium cauſæ & ĩ libro de ꝑtibꝯ & libro de generatiõe ĩq̃runt̃.Et hac de cã uti ſup deduximus ipſemet ari. ĩ hiſtoriis & ĩſectõibꝯ patere dicit.anathomias.n.ſꝑ cũ hiſtoriis copulat.q̃ſi earũ ſint exẽplũ & apẽdices. Et hæc ſatis de alimenti cõſcriptiõibꝯ & uera diogenis & plinii cũ noſtro libroꝝ definito nũero cõcordia dixiſſe ſufficiãt. Quis igit̃ ſit ꝑtiũ ac libroꝝ doctrinæ phyſicæ ari.numerus & ordo ſc̃dm uerã pateticoꝝ ſñiam ex iis q̃ in huius nr̃i libri prĩo uoluĩe tractata ſunt q̃ſq; ſufficiẽti ĩtelligere poterit.

Volumẽ ſc̃dm & ẽ diſputatõ ɔtra nõnullos errãtes circa ordinem q̃rtæ & q̃ntæ ꝑtis. Sectio prĩa. Vnũ habẽs caput in quo contra eos qui dixere plantarum negocium ordine doctrinæ precedere ad negocium de anima-

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

libus:pluribus diſputat rationibus.

Xpeditis generatī ac ſingulatim ī priori uolumine:particiōe:ordine: ac numero ptiū ac librorum phyſicæ doctrinæ ari. Nunc quorūdā errores circa pdicta corripiēdi ſunt.ac prio ordinis errorē partis ad
e
partē.illius ſcdo q circa ordinē cadit pticularū ptis unius q̄ ē de aīalibus:reprobabimus. Queſtio de ordie ptis ad ptē ē: q̄ nā ps ordine doctrinæ ac tractatōis pcedere debeat.an ea q̄ de aīalibus:an potius q̄ eſt de plātis Ad hoc latini oēs & Aueroys & Auicenā reſpōdēdo plātas pponūt aīalibꝰ.quoniā cū ſimpliciora ſint ſecūdū natură priora ſunt.natura.n.ab ināiatis ad plātas p gradus pcedit.a plātis gradatī ad aīalia.ad hoc āt nos dicimus ꝙ ſimpliciora cōpoſitoribꝰ:uti uere dicūt:ſecūdū naturā priora ſunt ſicut prīcipia ī libro de phyſica auditōe tradita: priora ſunt iis quæ ſunt ex prīcipiis.quoniā ſimpliciora.& ideo prius doceri dbuere.ſimiliter ſimplicia per tractata ſunt prius in libro q de cœlo & mūdo & li.de generatiōe & corruptiōe q̄ mixta:cū eis priora ſint natura. pari ēt mō iter ea q̄ mixta ſunt:ināiata ipſa:aīatis.tractatiōis.n.ordo ī ſciētiis habēdus: ab his q̄ ſimpliciora ſunt ac natura priora.ad minus ſimplicia gradato ſucceſſu procedere debet. modū tñ demōſtrādi quo pdcā tam ſimplicia q̄ cōpoſitiora ī nālibꝰ potiſſime doceri debēt:ab his q̄ nobis notiora ſunt licet ſimpliciter ignotiora ſint pcedere debet ut ī eo q̄ d phyſico auditu ſcriptū ē. Hæc igiť ī ordīe tractatiōis:& quo ad doctrinationē noſtrā ſic ſe hr̄e debēt ſi iter ea nulla ſit ī eorum iſtructiōe accōmodata oportunitas. Cæterū ſi cōpſitiora ac ſimpliciter poſteriora talia fuerīt ꝙ eorum cognitio ad cognoſcēda ſimpliciora:qdā forma ac exēplar ſit:in talibꝰ nō dixero tātū ī demonſtrādi mō:ſed ī ordine quoqꝫ tractatiōis.prius doceri debēt ea q̄ aliorum ſunt exēplar q̄q̄ cōpoſitiora & natura poſteriora ſint.ut ex eorum priori cognitiōe ī ſimpliciorum cognitionē:tāq̄ ab exēplari quodā:facilius aptiuſqꝫ manuducamur. Hac mōitiōe ductus Ari.ī prīo de hiſtoriis dixit prius de ptibꝰ hois q̄ cæterorum aīaliū:q̄q̄ ſimpliciora eēnt:cōmodiori ordīe ſe tractaturū.quoniā ptes noſtræ q̄q̄ plurimis aliis natura poſteriores ſint:cū ille ſimpliorē habeāt naturā: at tñ nobis certæ magis ac explicatæ ſūt cū eas familiariter aſſidue pertractemus. Nā ſicut numū rei alicui cōferēdo iā certæ ac explicatæ q̄le ſit experimur:ſic cæterorum ptes aīaliū p hois ptes optīe a nobis exploratas ac certas.cognoſci debēt hoc idē de reliqs dicať rebꝰ. Ait.n.(Sed primū ptes hois explicare dēmꝰ.ut.n.nūos ad id qđ ſibi qſqꝫ exploratū certūqꝫ habeat pbare ſolet. ita cæteri quoqꝫ ī rebꝰ agēdū ē.at hō aīaliū maxīe oīum notū nobis neceſſario ē. A ſimili dicimus ꝙ aīalia reſpectu plātarū magis certa ac explicata nobis natura.n.eorum nobis ē explorata plurimiſqꝫ explicata magis.q̄re ueluti plantarū exēplar ea nos prius diſcere dēmus.ut pportiōe q̄dā qđ de aīalibꝰ iā a nobis tāq̄ explicatioribꝰ:ſuſceptū fuerit: De plantis quoqꝫ id ī nobis elucefcat.de ordīe.n.loqmur quo nos rerum ignari ad capeſcēdā doctrinā paſſim manuducimur hoc āt fit ſi ab exēplari quodā aīalibꝰ īſcriptori plātarum exēplū accōmodatiſſime ducamur.de quo Theophraſtus ī hiſtoriis plātarū ait.(Ad ſumā oīum q̄ ī plātarū genere ſpectanť:ſimilitudo expetēda ex iis q̄ aīalibꝰ inſūt quoad fieri poterit.)Partes.n.plātarū īdiſtinctæ ſunt:ita ut diſcerni neqant niſi aīaliū ptibꝰ collactæ fuerint.qn ēt noīa ut inqt Theophraſtus ab aīalibꝰ ſuſcepe. Venā.n.carnē.cutī.matricē.de plātis dicius:ab aīali noīa ſuſcipiētes:q̄re aīalia tanq̄ plātarū exēplar prius tractari debēt. Nā & ſi plātæ ſimpliciores ſint nō pp hoc uti dixius prius doceri debēt.tūc.n.ſimpliciora ac ī natura priora prius doceri licet:cū cōpoſitōra ſimplicioribꝰ cognatio nis exēplar minīe fuerit.ſic.n.prīcipia iis q̄ ſūt ex eis:ſic ſimpliciora ueluti cœlū & elemēta q̄tuor: cōpoſitōribꝰ ſic ināiata aīatis prius doceri debēt. Nō.n.prīcipia:prīcipatorum.nō ſimplicia:cōpoſitorum: nō ināiata puta lapides aut metalla:aīatorum:cognitiōis modulus ſeu exēplar ſūt. Cæterū aīalia ipſa plātarū cognitiōis forma ſunt & exēplar. Hac de cā Theophraſtus ī plātarū cognitiōe hāc uidēs cognitiōis oportunitatē:de qbꝰ & quo ordine eius pceptor ari.de aīalibꝰ tradiderat:diſciplinā:de eiſdē pene rebꝰ.ſ.ſbā:generatiōe:& uita.eodēqꝫ fere ordīe:de plātis ipſis ī hiſtoriarū potiſſime libris:ī tractatōe ſua eiuſdē ſequutus ē ueſtigia. Ad hæc natura ī operibꝰ ſuis ut ī octauo de hiſtoriis libro ſcribiť ab ari.ab īaīatis paſſim trāſiens pcedit ad plātas.tali qppe lēto gradu:ut nōnulla inter ea talia pduxerit: q̄ uix an uita pticipēt diſcerni poſſit.a plātis ēt ſic pcedit ad aīal:ut qdā iter plātas & māifeſta aīalia pducanť:q̄ uix cognoſci poſſunt an ſenſu pticipēt.a brutis quoqꝫ ſic ad hoīes gradatī pceſſit:ut īter ea nōnulla reperianť: q̄ quodā uideanť uti rōnis ueſtigio. Inter q̄ oīa ſic a natura cōdita:hō notiores cæteris habet ptes. poſt quē pfecta bruta:puta ſanguinea notiores īpfectis ſanguīe carētibus. Impfecta illis notiores habēt ptes:q̄ media admodū ſunt uerſus plātas.plātæ ēt ſuas habēt cōſimiliter ptes aīalibꝰ quodāmō pportiōales. Queadmodū igiť ari.prius de hois partibus docuit:qa nobis notiores ſunt:Cæterorum aurē prius de ſanguineorum pfectorum partibus q̄uis cōpoſitores ſint deīde īperfectorum:quorum ptes nobis occultæ ſunt: & pportōe ad pfectiora cognoſcunť:pari rōne ante tractationē de plātis:prius doceri debēt ea q̄ de aīalibꝰ.ut ex illorum cognitiōe tāq̄ modulo ac exēplari quodā:ī plātarū cognitionē uti exemplū manuducamur. In aīalibus.n. imperfectis nō carnē diſcernimus:nō ſanguinē:nō cor:nō pulmonē.ſed p hæc de pfectis ſcita: tales cōcludimus ptes occultas uel pportiōales eē ī nō pfectis.puta cordi pulmōi.ſanguini pportiōale aliqd:pari ergo rōne de plantis reſpectu aīaliū dicēdū ē. ſi.n.aīalis cognitio plene priꝰ hita fuerit:tūc pfecto corticē eē uelut ī aīali cutis ptē: lignū uti Caro: humorem nutrire ut ſanguis: Radicem tanq̄ os cibum ad ſumere fructum tanq̄ fetum. & ſic de cæteris in plantis oportune doceri poterimus.dicimus enim ſurſum in plantis per analogiam ad animalia. ſimiliter deorſum. Quare neceſſe eſt cognitionem de animalibus:ad eam quæ de plantis precedere. Hoc idem Ariſtotiles in principio metheorologicorum nobis demonſtrat.ſacta eni tractatorū collectiōe: iis quoqꝫ ppoſitis q̄ in eo tradi debēt libro:ſe tandē in poſterioribus de aīalibus & plantis tractaturū nobis policetur dicens.(cū de his pertranſiuerimus temptabimus ſi quid dicere poſſumus ſecundū inductū modū de aīalibꝰ & plātis.)Itē in fine eius qui de cauſa eſt longitudinis ac breuitatis uitæ dicit(Sed de hoc quidem ſecundum ſe in his quæ de plantis determinabitur.) iis enim in duobus locis in quibus locis de ipſo ordine potiſſime cura eſt: animalia pposuit plantis.preter hæc cū ī fine quarti libri metheorologicorum ſimilares ptes dixiſſet fieri ex elemētis: ex

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſimilaribus át ꝑtibus diſſimulares:ex iis tádé aíata cõpoſita fieri oſtédit.hoiem uerbi gr̃a plátam.ꝑ quæ uerba nobis indicat ut Alexáder aphrodiſeus inq̃t librũ de ꝑtibꝰ aíaliũ mox comitem eius eſſe q de meth:eorologicis inſcribiť .ait.n.ibidé.Alexáder (Hũc librũ ſequi uideť q̃ de ꝑtibus aíaliũ.í ſecũdo.n.de ꝑtibꝰ aía iũ de qbꝰ hic dicebat oportere facere dixit . dicit.n.in ipſo primo qdé de ſimilaribus ꝑtibus . deinde de diſſimilaribus q̃ ſunt ex iis) per q̃ oía ſupius diſputata demõſtratũ eſt q̃tenus aíalia ante plantas doceri debeant . pro dictoꝝ tñ oportunitate ac dicẽdoꝝ intelligẽtia hoc ſciri oportet.ꝙ cũ in fine aut í pricipiis aut mediis libroꝝ ariſto.aliqđ de prius tractatis colligit aut de dicẽdis ꝓponit:tũc illud ꝓ uero ordine obſeruãdũ ẽ.niſi forte aliqua ꝑticulari de cá hoc factũ fuerit.quoniá dictoꝝ collectio & dicẽdoꝝ ꝓpoſitio :ordiné notat.q̃re illud qđ in pricipio metheoroꝝ ſic ſcriptũ ẽ (Téptabimus ſi qd poſſumus.ſecũdũ inductũ modũ aliqđ ſpeculari de aíalibus & plátis) ſicut ẽt in fine de lõgitudine uitæ.in iis.n.aíalia ꝑ̃ponit plátis.Ideo ex iis accipiendũ eſt ꝙ tractatio de aíalibus ꝑ̃cedere debeat eá q̃ de plantis.Nõ ab re aũt dictum eſt:niſi forte aliq̃ ꝑticulari de cá hoc factũ fuerit : Si.n.aliq̃ cá ꝑ̃ter ordiné colligere eũ impulit tũc talia in his locis uerba nõ oímode indicant ordiné. quéadmodũ in principio de generatiõe aíaliũ factũ eſſe cognoſcimus.ubi ea q̃ de ꝑtibus tractata ſunt colligit non ut hunc librum de gñatione cũ eo q de ꝑtibus aſocieť.ſed alia ꝑticulari ſupius definita & inferius magis definienda cá:ſic etiam in pricipio de cá lõgitudinis ac breuitatis uitæ ubi nõ gr̃a ordinis dicẽdoꝝ addicta collegit de ſomno & uigilia ſimiliter quoq; í pricipio eius q đ motu aíaliũ.ut ꝑti ſupius. ꝑti íferius magis demõſtaabiť.Cæteꝝ ſi forte í libroꝝ intermediis potiſſime nõ colligẽdo nec ꝓponendo ſed abſolute ꝓ oportunitate rei de q̃ ibidé agiť: dicat de tali re aut tali alicubi tractaſſe:aut tractatuꝝ eẽ:puta ſi in libris de aíalibus abſolute dicat de hiis dictũ ẽ in iis q̃ de plátis:uel ſimilia uerba:talia ꝑfecto uerba ordiné doctrinæ nõ demõſtrát.neq; ꝑ hæc aut ſimilia uerba ítelligere phas ẽ librũ de plátis ꝑ̃cedere ea q̃ de aíalibꝰ.& ſicuti de plátis hoc íductũ ẽ exéplũ reſpectu aíaliũ:ſic quoq; de cæteris dicať libris íuenies.n.nõnũq̃ ariſto.de aliq̃ materia ſcribẽté:dicẽté ſe in aliquo libro de tali re ꝑtractaſſe.q tñ liber doctrinæ ordíe eo poſterior ẽ q pre manibꝰ habeť quin aliq̃do de eodé nũc dicit ſe tractatuꝝ:nũc feciſſe tractatũ.q̃admodũ í libro de aíaliũ ꝑtibus ſcđo ait.(q̃obré de ſtirpiũ ſiue plátaꝝ forma ſeorſũ agẽdũ ẽ)Et prío de aíaliũ gñatiõe dicat.(Sed đ ſtirpibꝰ ſiue plátis ſeorſum ope ꝑ ſeipſis dicato agẽdũ ẽ)Cũ tñ alibi uidelicet circa ſcđi libri đ aíaliũ gñatiõe calcé cõtrariũ uelle uideať.loqués.n.de plátis dixit ſed de his alibi a nobis diſputatũ ẽ.) í primis.n.duobꝰ ſermõibꝰ ante plátas aíalia ꝑ̃cedere ſentire uideť í tertio át cõtrariũ í ſuis uerbis niſi recte ítelligať uelle uideť. talia.n.dicta nõ í pricipiis aut libroꝝ finibꝰ:ſeu nõ í expeditiõe alicuius materiæ uel íceptiõe alicuius materiæ.ſed intermediis potius materiebꝰ abſq; tractatoꝝ collectione & agẽdorũ ꝓpõne nec de ordine dicta ſunt. Per hæc itaq; pluribꝰ demõſtratũ ẽ:doctriná de aíalibus antecedere ad eá q̃ ẽ de plátis.ex qbꝰ manifeſtũ ẽ quoniá ponẽtes plátas áte aíalia í ordíe doctrinæ credẽtes ari.ordiné imitari: nõ ſunt ariſtotelis.ſequuti ueſtigia:imo ab eo in hoc & a paripateticis ueteribus non parum deuiauerunt.

Sectio diſputás ꝯtra illos q nõ recto đ aíalibꝰ negociũ diſponũt ordíe.Ca.I.đ duobꝰ epilogis íuicé aduerſátibꝰ.

d Iſputaturus de erroribꝰ í ordine libroꝝ de aíalibus phyſicæ doctrinæ Ari.cadẽtibꝰ í primis de duobus agá ſermõibꝰ:inuicé aduerſantibꝰ.quoꝝ alter ẽ quo í fine de ꝑtibus aíaliũ ſic ſcriptũ repiť(ſed de ꝑtibꝰ aíaliũ quá ob cám quæq; ſint dictũ iá ẽ ꝑ oía aíaliũ gñ̃a q̃ cũ explicata ſint ſeq̃ť ut de gñationibꝰ diſſeramus)ꝑ q̃ accipiť librũ de gñatiõe aíaliũ mox ad eũ ſeq debere q de ꝑtibꝰ agit Ex aduerſo át hẽť í fine de motu aíaliũ ſub iis uerbis.(De ꝑtibꝰ qdé igiť uniuſcuiuſq; aíaliũ & đ aía:Adhuc át & de ſenſu & memoria & ſomno & cõi motu dixíus cás.Reliquũ át de gñatiõe diceť).qno ſignificať libros đ aía:đ ſenſu:de ſõno:đ memoria: đ cõi motu íter eũ q đ ꝑtibꝰ & eũ q đ gñatõe medios eẽ.ergo ãbo hii ſermões íuicé aduerſari uideť.De hiis igiť qs uerus ſit qs falſus:& quõ falſus & q̃ ná fuerit đceptõis cá nũc docẽdũ ẽ.cũ qbꝰ ẽt de altero quodá diſputabimus ſermõe ab ariſto.í libro de lõgitudíe ac breuitate uitæ poſito rõne cuius plurimi oborti ſunt errores.

Quod epilogus ſeu ſermo poſitus in fine libri de motu animalium in communi uerus eſt:& qui í fine libri de partibus inuenitur eſt falſus. Caput. II.

d Icimus igitur ꝙ ſermo ille qui eſt í fine de motu uerus ẽ.alter uero deprauatus. qbus.n.illũ correxero: iiſdé hunc approbabo.Ná iſte de ꝑtibus inartificioſus ẽ.nec Ariſtoteli ígenioſiſſimo cõdecés :neq; poſteriora prioribus coniungés.idé.n.ẽ ac ſi diceret dixi de A nũc dicá de B & í pricipio ſequẽtis libri eadé ꝑ̃ciſe repetẽdo dicať.dixi de A nũc dicá de B.Eſt.n.nugatio potius q̃ prioribꝰ poſterioꝝ ígenioſa copula . in uigiti tribꝰ.n.dcís locis nõ repiť uti dixíus:q í li.fine collecta & ꝓpoſita fuerit eadé ꝑ̃ciſe ſe í li.pricipio mox ſeq̃ntis collecta fuiſſe & ꝓpoſita.Si.n.í pricipio alicuius colligiť & ꝓpõiť:í áterioribꝰ uel ſolũ colligiť uel ſolũ ꝓpõiť licet hoc raro cõtigat:uel nihil de his efficiť.Si át utrobiq; í fine ac pricipio colligať & ꝓpõať: hoc non preciſe idem fit:quale in principio de generatione animalium & fine de motu contingit.in principio enim de generatiõe colligũť ꝑtes & generatiões ꝓponũť í fine uero de motu generatiõis tractatõ ſimilirer ꝓpõiť : ꝑtes quoq; colligũtur.Sed í hac collectione nõ ſolas partes quæ ſolæ in principio de generatiõe collectæ ſunt: Sed q̃nq; alios colligit libros í tota pría ꝑte quæ ẽ de aíaliũ eſſẽtia & eẽntialibus opationibus cõtẽtos uidelicet de aía de ſenſu de ſomno & uigilia de memoria de cõi motu ; eadé.n.utrobiq; ꝑ̃ciſe colligere ac ꝓponere íartificioſum ẽ.nec Ari.cõſuetũ.Ná ſi epilogus í fine de motu ꝑticularis fuiſſet:iam ꝑtes ipſas non collegiſſet.cũ ab eo libello remotæ eẽnt.Sed ſomnũ potius ſibi cõterminũ.At cũ liber iſte totius iá exactæ ꝑtis q̃ ẽ de aíalium ſubſtátia ac ſubſtantíæ opaitiõibus ꝓpiquis terminus eẽt:neceſſariũ fuit feciſſe epilogũ generalé:non ſolũ cõterminos colligẽté libros :Sed remotiora quæq; diſputata & ꝓxiora cõphẽdẽté :& hac de cá ꝑtes quoq; uti prío diſputatas collegit:pari modo í pricipio de aíaliũ generatiõe ex ícidẽti cá:nõ gr̃a ordinis de ꝑtibus ad memoriá reuocauit. non.n.ordine ad hoc cogẽte hác de ꝑtibus fecit collectioné.quæ át fuerit ea ꝑticularis cá q eũ ad hoc impulerit:inferius poſt pauca dicẽdum erit.Preter hæc ſi liber de partibus cõtinuať cum eo qui de gene-

ratione:mox ea deſtrueret reſpōdētia q̃ hiſtoriæ iis que de cãis agũt:manifeſte cōgruũt nam inter partes & generationem in libro hiſtoriaꝝ in negocio de animalibus:ea quæ de ſenſu de uoce de ſomno & uigilia interpoſita ſunt. Quare in his q̄ de cauſis:poſt ipſas partes liber de animaliũ generatioue nō recte copulabit̃. Præterea ſimilitudo epilogi ĩ principio quinti hiſtoriaꝝ facti ubi primo de aĩaliũ generatione agere incipit per hiſtorias & eius cōgruitas cũ hoc epilogo iu fine de motu facto:nobis manifeſte oſtendit hũc ſermonem qui eſt in fine de motu ueꝝ eſſe ibidē.n.in quinti principio ſcriptũ eſt (Expoſui ꝑtes aĩaliũ oĩum tũ iteriores tũ exteriores atq; etiam de ſenſibus de uoce de ſomno : & quæ fœminæ mareſue ſint:iam explicaſſe exiſtimo:Reſtat ut eorundem generationes ꝓſequamur) hic.n.epilogus & eius locns cōformis eſt cũ epilogo ꝓ̄fato poſito in fine de motu eorundē.n.idē eſt proportione locus.ille.n.in fine eſt eius libri qui eſt de motu:ad quem de generatione mox ſequitur. hic autem in hiſtoriis poſitus eſt in priucipio eius partis in qua narratio incipit de generatione ille colligit partes:& ea quæ de anima de ſenſu de memoria de ſomno & comuni motu.poſtremo de animaliũ generatione proponit:iſte autē eadem omnia prædicta colligit quæ in fine de motu collecta fuerant.preter memoriam & animam:de quibns in hiſtoriis nihil determinati tractatũ eſt.Si autem in eo q eſt in principio quinti colligit de mare & fœmina:hoc nō tollit epilogoꝝ ſimilitudinem.quoniam in hiſtoriis ante hiſtoriam de generatione de iis determinatum fuerat. & iccirco iſta colligere oportuit.in contemplatione uero cauſarum non ante generationem de mare & fœmina.Sed ſimul cum generatione animalium. debita de cauſa ut ibidem ariſtoteles demonſtrat:licuit contemplari.Hæc itaq; duorum epilogorum ſimilitudo tam in his quæ epilogant̃. q̄ in ipſis locis epilogorum:nobis oſtendit ꝙ epilogus ille ſiue ſermo in fine de motu poſitus : illi alteri poſito in principio quinti hiſtoriarum conformis : uerus ſit. & ꝙ locus ille ſcilicet finis libri de motu : ei ſit libro propinquus qui de animalium generatione dicitur. Ad hæc expedita priori parte quæ eſt de animaliũ ſubſtantia ac ſubſtantiæ operationibus propinquis:merito tota illa pars prima in fine ſui per epilogum colligi debuit.priuſq̄ ſecũda pars pertractaretur.quemadmodum completa fecunda ꝑte mox in cōgreſſu tertiæ partis in principio octaui libri de hiſtoriis primam prius & ſecundam collegit dicens (Generatio & reliqua animalium natura ita ſe hēt)Hoc q̄ntũ ad primã & ſecũdã ꝑtē(Actioues ãt & uitæ ꝓ moribus uictuq; differũt)Hoc quantũ ad tertiã.Ex quo igit̃ ĩ pricipio tertiæ collecta eſt ſcđa ꝑs:rōnabile fuit ĩ fine primæ qđ factũ eſt in fine libri de motu aut ĩ principio ſcđæ qđ factũ ē ĩ prĩcipio q̄nti hiſtoriarum collegiſſe primã.& in fine primæ ꝓpoſuiſſe de ſcđa qđ fecit dicēs(Reliquũ ãt ē de generatione dicere)ĩ prĩcipio ãt tertiæ nihil ꝓpoſuit de tertia ſed ſtatim proſequutus ē.quoniã ipſa ſola tertia ꝑs ſuperat poſtremo hoc idē oñdit̃ quoniã in fine libri de aĩaliũ ꝓgreſſu ait(Quæqdē igit̃ de ipſis cæteris ꝑtibꝫ)hoc q̄tũ ad librũ de ꝑtibꝫ(& eoꝝ q̄ circa ꝓgreſſũ aĩaliũ circa oēm ſcđm locũ mutationē hũc habēt nodũ) Hoc q̄tũ ad librũ de ꝓgreſſu. (iis determinatis cōſequēs ē determinare de aĩa). ꝑ hoc itaq; patet ꝙ poſt eũ q de ꝑtibꝫ ſeq̄t̃ ille q de ꝓgreſſu.poſt quē deĩde ſeq̄t̃ ille q eſt de aĩa.nō ergo poſt illũ qui de ꝑtibus mox ſeq̄t̃ ille q de gñatione.ut ſermo ille alter in fine de ꝑtibus inuctus ſentire uidet̃. Quod igit̃ ſermo qui eſt in fine libri de motu animaliũ in cōi:ſiue epilogus ibidem poſitus ſit uerus. Alter uero ſcilicet q in fine libri de partibus reperitur falſus ſit:ab aliquo ſcilicet quemcunq; uolueris deprauatus :ex iis demōſtrarum eſt.quæ autem ſit falſitas uel deprauatio & deceptio:& quæ deceptiōis cã:ex mox dicendis fiet manifeſtũ.

Quænã fuerit deprauatio epilogi libri de partibus & quæ cauſa deprauatiōis & de ſimili deceptione q̄buſdã in libro de longitudine uitæ occurrente. Caput. III.

a Riſtoteles in primis quatuor hiſtoriarum libris partes omnes animalium:marem etiam & fœminam expediuit.Cæterum in libro de partibus qui quatuor illis congruit:neq; partes ad generationem neq; marem aut fœminam tractauit.Sed hæc uſq; ad libtum qui eſt de generatione:certa de cauſa rationabili diſtulit.ipſe igitur iam de generatione tractaturus:cum multa poſt partium tractationem interpoſuiſſet ſcilicet librum de anima de ſenſu & ſenſibili de memoria de ſomno & eum librum qui de cauſa motus animalium in communi dicitur:memor nundum partes ad generationem oportunas ſe pertractaſſe: neq; de mare & fœmina quæ duo in quatuor hiſtoriatum libris libro de partibus correſpondentibus pertractata fuerant ut lectoribus quæ reſtarent tractanda de partibus oſtenderet:mox in principio libri de generatione ea quæ de partibus pertractata ſunt:ad memoriam reuocans ſumatim collegit dicens(Cum de cæteris animalium partibus tum ſumatim tum ſingulatim ſeorſum de propriis generis cuiuſq; dictum ſit). & poſt pauca(Reſtat ut de partibus quæ ad generationem pertinent diſeramus de quibus nihil adhuc definitum eſt).ac ſi diceret de cæteris animalium partibus rectum hiſtoriarum ſequendo ordinem alias in libro de partibus pertractauimus.:ſed nō complete.quoniam nec partes ad generatōnem:nec marem nec fœminam determinauimus. nunc igit̃ ad illarum complementum uoluimus ſimul cum generatione ipſas tractare partes ad generationem oportunas.marem quoq; & fœminam.Si enim partes ad generationem prius in libro de partibus pertractaſſet:ea quæ de partibus ipſis pertractauerat hic minime collegiſſet.Cauſa ergo propter quam ea quæ de partibus in hoc collegerit principio:non ea fuit ut per hoc librum de generatione cum libro de partibus continuum indicaret:Sed ut oſtenderet ea ſe nunc fore perfecturum in libris de generatione:quæ in libro de partibus pretermiſſa fuerant uidelicet ſcientiã de ꝑtibus ad generationē aĩaliũ oportunis.Quod nō ſatis ĩtelligēs Apelicō theius diſcipliæ ꝑfecto amator:licet nō plurimũ eruditus:uel q̄ſq̄s alter fuerit q uerã Ari.lr̃am uitiauit:ĩ manifeſtũ ĩcidit errorē.hic.n.pluria ariſto.ut ĩq̄t Strabo deprauauit. Ariſtoteles.n. libros plurios cōgregauit.primuſq; bibliothecã ordĩauit adeo ut ſpeuſippi libros triginta argenti talentis emerit ut aulus gelius & diogenes laertius ſcripſit. a quo etiam egyptii reges bibliothecæ ordinem didicere.hãc autem librorum copia cum ſuis Theofraſto eius diſcipulo cum ſcola reliquit hic autem dictam ariſtotelis bibliothecam cum ſuis:Neleo ſuo diſcipulo & condiſcipulo ex ſcepſi ciuitate nato poſt eius mortem teſtamento conceſſit:qui Neleus illic recedēs: eam ſcepſim

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

detulit poſteriſq; ſuis litterarum ſane imperitis dedit.ii libros hos incluſos ac negligéter poſitos tenebant.Senti
entes autem Athalos reges ſub quibus erant:ſtudium in conquirendis libris maximũ habere ad bibliothecam
inſtituendam quæ pgami erat:ſub conſilio peſſimo eos ſub terra in quadam foſſa occuluerũt.quos tandem illi
qui ex eo genere erant Apeliconi theio magno uenditos precio tradidere. Ariſtotelicos ſcilicet & Theofra
ſticos: tineis & humiditate labefactos : ille uolens corroſiones emendare eos tranſcribendos dedit . ſcriptu
ra non recte ſuppleta libros edidit erroribus plenos.ut inquit ſtrabo.A Theofraſto igitur uſq; ad illa tempora
peripathetici cum penitus libris carerent:paucis dumtaxat exceptis:nihil habebãt in quo firmiter philoſopha
rentur. Cæterum poſteriores poſtq̃ ii libri in lucem uenere: Ariſtotelem inuitantes: longe melius q̃ illi priores
philoſophati ſunt.Addito etiam ad errorum augmentum.ꝙ cum Silla Athenas ceperit:cõtinuo mortuo Apeli
cone:eam bibliothecam Remam detulit & furtim gramation quidam ariſtotelis amator & librarii uendentes
corrupto eo qui bibliothece præerat tranſcripſere.& ut fit multa a ſcriptoꝝ incuria potius:non conferendo ex
emplum exemplari : & ſola lucri gratia ſcribentium quam phyloſophiæ amore multa deprauata ſunt Creden
dum eſt igitur illam dictiouem (πορεασ)quæ ſonat (progreſſu) tineis aut humiditate labefacta uel nõ labefa
ctam in hanc dictionem(γενεσεων) ideſt (generationum) ab aliquo prædictorum uel alio quem uolueris im
perito imitatam fuiſſe.tantoq; magis in hunc incidit erroré quia eam principio de generatione cõformem eſſe
cõſpexit.in quo ea quæ de partibus colligit.quo factum eſt ut non ſolum illam uitiauerit dictionem ſed libro
rum loca mutauerit.illum uidelicet qui é de generatione in locũ eius qui é de ꝓgreſſu traſferendo : corrigenda
eſt igiť hoc mõ ea littera qua dicebatur in fine de ptibus(Sequitur ut degenerationibus ipſoꝝ diſeramus)ut re
cte dicať)Sequitur ut de ꝓgreſſu ipſoꝝ diſeramus).in ſimilé errorem Cecidere nõnulli:q cũ Ariſtotelem cerne
rent í principio libri de cã longitudinis ac breuitatis uitæ.ea collegiſſe quæ in libro de ſomno & uigilia tracta
ta fuerant:credidere librum hũc qui eſt de uitæ longitudine ac breuitatæ:ei libro q de ſomno diciť & uigilia:
comité eſſe.ait.n.(De ſomuo quidem igiť & uigilia dictũ eſt prius de uita aũt & morte dicendũ poſterius ſimili
ter aũt & de langore & ſanitate quantũ adiacet naturali phyloſophiæ nũc auté de cã eius quod eſt hæc quidem
eſſe longe uitæ:hæc ãt breuis uitæ ſicut dictũ eſt prius cõſiderandũ) non.n hic ea de cauſa collegit q de ſomno
& uigilia:ut hos ambos libros oſtenderet uicinos:& cõtiguos.quoniã uere p multa media ſeparati ſunt.ſed ſom
ni & uigiliæ hic meminit:eo quia cum de coniugationibus tractaturus eſſet:de quibus in libro de ſenſu & ſen
ſibili ſe tractaturꝝ eſſe iam promiſerat minime cõiugationem quæ eſt ſomnus & uigilia expectaremus.cũ de ea
ſuo loco.ſ.inter operationes aïali propinquas iam egiſſet.Eſto igitur prudens cum Ariſtotelem alicubi uideris
aliq̃ colligenté:& aliqua proponétem:ſeu ſe tractaſſe aut tractaturꝝ pollicentem neq; putes p hoc continuũ ſem
per illorum uelle ordinem.Sed tunc certiſſime continuũ expectabis ordinem cũ in principio aut fine librorum
uel partis alicuis iam expeditæ uel incipientis colligit aut proponit.potiſſime cum nulla alia ſpetialis cauſa col
lectionis illius aut propoſitionis præter illoꝝ ordinem aſſignari potuerit. Qualis cauſa ſpecialis in collectione
facta in principio de animalium generatione aſſignari põt:quæ iam prædicta eſt qualis etiã aſſignata eſt ſpetia
lis cã eius collectionis quæ in principio de longitudine ac breuitate uitæ facta eſt qualis inſuper in pricipio de
motu aïaliũ aſſignari poteſt præter ordinem. Collegit.n.ibidem dicta de particularibus motibus: non ut librũ
hunc uicinum putaret illis in quibus particulares motus pertractati ſunt ſed ut neceſſitatem oſtendat illius tra
ditionis quæ eſt de cauſa motus in comuni aïalium:cum aliæ determinationes de particuaribus motibus & di
uerſo modo ab illo aliam requirant tractationem in quibus auté collectionibus aut propoſitiõibus ſpetialis cã
præter ordinem percipi non poteſt:ſed abſoluta dictoꝝ collectio & dicendoꝝ propoſitio reperitur í iis certus
partium aut libroꝝ ſolus attenditur ordo talis ſcilicet ut ea quæ proponuntur ſeqni mox debeant ad ea quæ
colliguntur.ut etiam in ſuperioribus demonſtratum eſt.Subtile ergo ingenium ac animi ſolertia hominé red
dit habilem ad haꝝ ſpetialium cauſarum inuentionem ad uerumq; librorum ordinem doctrinæ phyſicæ Ari
ſtotelis perceptionem .Quæ igitur fuerit deceptio & quæ deceptionis cauſa & erroris ex iis mamanifeſtum eſt
Nunc de plurimis erroribus qui ex dicta deceptione in philoſophoꝝ ſcolis ortũ habuerũt circa ordiné libroꝝ
phyſicæ doctrinæ Ariſtotelis ꝓ poſſe diſputabimus.Dato enim uno incõuenienti plura ſequi facile eſt.

Q đ diuiſio a q bnſdã de negocio aïaliũ facta eoſdé philoſophos & alios in ſex deduxit errorẽs. Caput. IIII.

Iximus in ſupioribus duas eſſe difficultates circa naturalis doctrinæ Ariſtotelis ordiné unã de pte unã
d ad alteram partem collata de qua ſuperius iã expediuimus Alterã de pticulis illius partis quæ eſt de aïali
bus inuicé collatis.q pars de aïalibus fuit quarta pars phyſicæ doctrinæ Ariſtotelis de qua ſecunda diffi
cultaie nunc diſputandũ eſt prius ſuppoſitis & apqrobatis qbuſdam de duobus p̃fatis epilogis ſiue ſermonibus
plurimos circa hãc difficultaté corrigédo errores.in primis tamé ipſos ponemus errores dehinc contra unum
quéq; ſingulatim diſputiabimus. Vidétes.n.plurimi phyloſophi ea q̃ in fine libri de ptibus aïaliũ & ea q̃ í prin
cipio de lõgitudine ac breuitate uitæ ſcripta repiunť nõ habétes í manibꝫ ſuis librũ q de ꝓgreſſu aïaliũ cõiter
dr̃ cũ ipſimet dicãt eũ nũq̃ uidiſſe nec aduertétes ad plurima ariſto.& pypatheticoꝝ de hoc ordíe dicta: íferius
p nos deducéda:ſed uerba potius ipſius auicénæ í pricipio ſui libri de aïa obſeruãtes dixerũt totã de aïalibus me
thodũ í duas priri ptes q̃ꝝ una é de principio formali aïaliũ.ſ.de aïa:cũ opatiõibus ipſam cõſequétibus.ſ.ſenſu
memoria:ſomno & uigilia & motu lõgitudíe ac breuitate uitæ iuuẽtute & ſenectute.reſpiratione: morte & ui
ta lãgore & ſanitate.& hãc ptem poſuere prioré quoniã aïa cõe eſt principiũ oïbus aïalibus imo ét plãtis:cõia ãt
uti dicũt p̃cedre debét Altera ps eſt de corpe ſenſitiuo:qđ eſt mãlis ps ipſius aïalis.de qua pte dicũt eé librũ de
aïalibus: ex tribus ſuo mõ cõfectũ.ſ.ex hiſtoriis ex ptibꝫ.ex gñatiõe .Ex qbus uerbis ſex colliguntur errores. Pri
mus error eſt ꝙ ſcđ n hos liber de hiſtoriis de ptibꝫ de gñatiõe í unũ copulati ſint.Scđs ꝙ illud totũ ex iis tri
bus cõfectũ de pte mãli aïaliũ dici debeat . Tertius ꝙ illud totũ ex tribus cõfecctum liber de aïalibus dicatur

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Quartus ꝙ liber iſte totus ultimus ſit totius de aīalibus negocii.imo totius negocii phyſici cum ſit ultima de animalbus pars.& hæc ſunt quatuor peccata circa partem illam quā iſti dicunt ex Ariſtotelis ſententia tractare de materia aīalium . De prima autē parte oritur quintus error uidelicet ꝙ liber de aīa ſit primus ī toto de aīalibus negotio.ad quā ſequuntur omnes animæ operatiōes p̃ſatæ. Oritur & ſextus error uidelicet ꝙ liber de longitudine ac breuitate uitæ cū ſibi cognatis:eos mox ſequat᷑ libros qui de aliis ſunt operationibus .ſ. ſenſu memoria & cæteris:& hæc ſatis de erroribus in cōi plurimorum phyloſophoꝝ.in quos etiā errores omnes Ariſtotelis expoſitores latini a tercentis annis citra incaute cecidere. inter quos omnes phyloſophoꝝ ſcolæ noſtri ēt temporis uerſantur.contra quos errores ſumptis ac ſuppoſitis quibuſdam in ſuperioribus iam approbatis . ſingulatim diſputandum eſt.

Contra primum errorem quo dicitur librum de hiſtoriis librum de partibus librum de generatione animalium copulari in unum.

Caput. V.

d Icentibus igitur hos tres libros ſimul in unum copulari ſcilicet hiſtorias.partes.& generationē:plurima accidunt abſurda . Deſtruunt enim primo epilogū illum in ſuperioribus ſæpe poſitum . quo in fine de animaliū progreſſu ſcribitur (Quæ quidē igitur de ipſis cæteris partibus & earū quæ circa progreſſus aīaliū circa oēm ſecūdū locū mutationē hūc habēt modū iis determinatis cōſeqns eſt ſpeculari de aīa). poſuit.n.ī iis uerbis eū q de aīa mox poſt eū q de ꝓgreſſu.q tractat ꝑtes ad motū aīaliū oportūas q liber mox ſeqᷓ ad eū q de ꝑtibꝰ aīaliū dr̄ :ī q̄tuor diuiſū.Deſtruūt īſup nobilē illū ī fine libri de motu ī cōi aīalium poſitum epilogum primæ partis totius generalem de quo ſuperius diſputatū eſt.in quo ſcribitur (De partibus quidem igitur uniuſcuiuſq aīalium & de anima adhuc autem & de ſenſu & memoria & ſomno & cōi motu diximus cauſas. Reliquum autem de generatione dicere)Deſtrueretur etiam ordo in ſuperioribus approbatus . quo dicebatur ſubſtantiam primo cum operationibus ꝓpiquis Secūdo generatōnē tertio uitam cum morte determinari debere præterea ubi locabit᷑ liber de aīa? nō ante hūc ex iis tribus cōfectū ex ſuperius oſtenſis:nec poſt ipſum ſecundū hos Deſtruitur Aueroys ſententia q in parafraſi ſiue ſuma metheorologiæ dixit.)Ordo aūt libroꝝ iſtorum manifeſtū quod debet eſſe talis.Nā liber in quo loqtur de membris animaliū & eoꝝ utilitatibus præcedit librū de aīa. nā hæc ſunt materia animæ)Ad hæc ſi ii tres libri in unum copulentur ea deſtruetur correſpondentia quam liber hiſtoriarum qui docet de animalibus : quia ſunt reſiduis habet libris qui de animalibus cauſas inquirunt.In hiſtoriis enim poſt partes ipſas nō ſequitur generatio ſed inter ea ſenſuum cognitio uocis & ſomni media cadit. Theofraſtus etiam in plantis p̄ceptoris ſui obſeruatiſſimi ſequens ueſtigia & merito in libro de hiſtoriis plantarum poſt plantarū partes non generationē ſtatim ſed ipſarum operationes & affectiones determinauit.merito etiam ſic proceſſit quoniam plantarum cognitio animaliū cognitiōem ueluti ſpecularis q̄dā imago & exēplar rē ſpeculo obiectā imitari debet.uti ſupius demōſtratū ē.Tot igit᷑ & tāta ac plura ſequūt᷑ incōuenientia ſi tres illos libros in unū cōtinuare uolueris . Cæteꝝ ex aduerſo ſi tres libros illos ſeparatos ſuis in locis ſupius definitis diſpoſueris:ſicut de iure diſpōi ac ordinari debēt:hoc ſolū cōtiget ꝙ litterā q̄ in fine de ꝑtibus repta eſt deprauatā fuiſſe cogamur dicere ꝙ ꝑfecto ueritati nō eſſe abſolutū liquido cognoſces : ſi ea q̄ de hoc diſputata ſunt diligenter attēderis.Falſum igit᷑ ac itollerabile putādū ē:illos tres libros de hiſtoriis : de partibus:de generatione:in unum coniūgi debere & hic primus fuit error de ſex erroribus ſupius poſitis quos aſſumpſimus eſſe corrigendos.Nunc autem illi duo ſimul corrigendi ſunt errores:qbus dicebat᷑ ꝙ tota illa ꝑs ex his tribus cōfecta libris de animalium materiali eſſet parte.& ꝙ illud totū dici debeat liber de aīalibus.

Contra alios duos errores uidelicet cōtra errorē quo dicūt tres p̃ſatos libros eē de corꝑe ſenſitiuo.i.materiali ꝑte aīaliū:& contra illū quo dicit᷑ illud totū ex tribus cōfectū nūcupari librū de aīalibus.

Caput. VI.

g Rauiori etiam peccarunt errore dicentes illam partem ex tribus illis confectam:dici debere de corporibus ſenſitiuis ideſt de parte materiali animalium.& totū illud appellari librum de animalibus . Nam de iis decē & octo uel decē & nouē uolumibus ſolū ſeptē cū dimidio uidelicet quatuor de ꝑtibus aīaliū & tria cū una ꝑte quarti eius qđ eſt de hiſtoriis ſolum de aīaliū materia tractāt.Reſidua uero oīa undecim uolumina fere uel duodecim:uidelicet qnq de gn̄atiōe:de hiſtoriis uero ſex fere uel ſeptē:nō materiā:ſed illa quæ de generatiōe: generatiōis cās & ſpecies & efficiētē cām:reliqua de oꝑationibus aīaliū:generatione:uita uitæq cognatis determināt.Ariſtoteles.n.ī pricipio de generatiōe aīaliū cū dicta de ꝑtibus collegiſſet:ꝓpoſuit dicēda hoc mō.(Reſtat ut de ꝑtibus quæ ad generationē ꝑtinēt diſceramus:de qbus nihil adhuc definitū ē.atq ēt de cā mouēte q̄ nā ſit:ſed de ea ipſa cā cōſiderare idem quodāmō ē atq de generatiōe cuiuſq agere).Cū itaq ipa generatio:& pricipiū generatiōis qđ eſt cā efficiēs aīaliū cū ꝑtibus ad generationem ſeruiētibus quæ ēt uicē efficientis tenent cauſæ ī hoc libro de generatiōe tractēt᷑:ſeqᷓ igitur ꝙ iſte liber qui eſt de generatiōe aīaliū qnq cōtinens uolumīa:nō eſt de ſolo pricipio materiali ipſius aīalis.imo de efficiēti cā:& ſi partes aliquas puta generationi ſeruientes tractat:nō ꝓut aīalis ſunt materia:ſed tanq̄ ad generationē īſtrumēta conſiderat & ꝑs illa de talibus agens ꝑtibus parua admodū ē. Nō recte igit᷑ dixerūt ꝙ totum illud ex decē & nouē uoluminibus confectū:dici debeat de parte materiali aīalis.cum eius minor pars.ſ.uolumīa ſeptem cum dimidio uel parum plus de numero decem & octo uel decem & nouem tali poſſint nuncupari nomine.Male ēt dixerunt dicentes illud totum ex illis tribus cōfectum dici librū de aīalibus. Ille.n. ꝓprie dici debet liber de aīalibus q totum ſcibile quoquomō de aīalibus continet.ſ.ſubſtātiā cū oꝑationibus:generationē:& uitā :& hoc mō liber de hiſtoriis de aīalibus liber nuncupari debet.Hoc mō diogenes laertius nouem dixit Ariſtotelem ſcripſiſſe de aīalibus . Per hæc.n.uolumina nouē hiſtorias intellexit non cōputatis fragmentis:de qbus ſuperius ſcripſimus ſufficienter. Simili quoq mō ſi reliqua oīa preter hiſtorias uolumīa ī unū copulent᷑.ſ.tredecim quæ eoꝝ q̄ ī hiſtoriis tradita ſunt cās inquirūt ita quidē ut unū totū conficiat᷑ negocium:illud totū pro certo. de aīalibus magis q̄ qđ

illi dixere nuncupari pôt.totũ.n.aĩaliũ ſcibile.ſ.ſubſtãtiam cum operationibus: generationẽ & uitam conti net utraq̃.n.hax partiũ rectius dici põt de aĩalibus liber:uel negociũ q̃ illi tres ĩ unũ copulati libri quoniã utraq̃ totum ſcibile aĩalium ptractat hiſtoria narrando:cõiori quadã traditiõe:ps uero reliqua cãs narratox & ,ppter qd diſtictius reddẽdo Nam ſi tria illa.ſ. hiſtorias quæ totũ aĩal ptractãt: & prium uolumina q̃ de ſola animalium materia docent:& generationis quinq̃ uolumina in unũ cõiunxeris:nõ librum:non formoſum de animalibus negocium:ſed quaſi monſtrũ quoddã imperitia ordinis diſciplinæ formabis.Sicuti ſi in naturæ operibus aĩal pfectũ in quo ſunt & ptes & gñationis prĩcipia ptibus aĩaliũ denuo & gñationis principiis indecẽter duplicaretur.Hoc.n.totũ ex aĩali pfecto & iterato ex ptibus ac gñationis principiis cõfectũ:nõ aĩal ſed potius in natura mõſtrum dici deberet a ſimili non liber de aĩalibus ,pprie dici debet illud ex tribus illis ab eis cõfectũ ſed uel hiſtoriæ ſolæ:uel tota de cauſis theoria ſola de aĩalibus liber uel negociũ uel methodus dici debet ſed ut uerum fatear hoc propriiſſime dici debet(de aĩalibus)qđ totũ & hiſtorias narrãtes totũ ſcibile:& theoriã cauſax in unum conprehendit.Perfecta eſt enim dictio hæc(de animalibus)ſi quodq̃ ſcibile de animalibus .ſ.ſubſtantia cũ opationibus:generatio:& uita:omni mõ doctrinæ.ſ.tã q̃ ſint per hiſtorias q̃ pp qd p cauſax theoriã cõprehẽſum fuerit.Hoc uoluit Ari.in li.metheorox dicẽs(cũ aũt ptrãſiuerimus de iis ſpeculabimur ſiquid poſſumus ſcđm inductũ modũ de aĩalibus & plãtis).Nõ.n.illũ ſolũ quẽ ex tribus cõficiunt & de animalibus librum uocant.Intellexit p hoc uerbum(de aĩalibus)ſed totã penitus & hiſtoriã & cãx redditionem. Quod Alexãder aphrodiſeus exponens dixit.(Pertranſiens aũt de iis quædam itex poſt metheorologicũ negocium quæ ſunt naturalis negocii apponit)per quæ uerba nobis demõſtrat q̃ poſt metheorologicam ſcientiam ſequitur negocium de aĩalibus.Et exponẽs quid ſenſerit ariſtoteles per illam dictionem de aĩalibus ſubiungit.(De aĩalibus enim ĩquit & plantis uniuerſaliter & ſingulatim.Ordinabit aũt in ea quæ de aĩalibus theoria.& cã quæ de aĩa. adhuc aũt cã quæ de ſenſu & ſenſibilibus adhuc aũt eam quæ de memoria & ſomno & diuinatiua ſecundũ ſomnũ.Adhuc aũt de ſenectute & iuuentute & longaq̃ & breui uita & quæcũq̃ alia ab ipſo ſcripta ſunt hãbẽtia relationẽ ad aĩalia quox hæc quidem cõmunem de omnibus aĩalibus theoriam habẽt:ut puta de aĩalibus hiſtoria & quæ de aĩalium generatione & partibus.Adhuc aũt quæ de aĩalium ,pceſſu & motu.hæc aũt ſingularia:ut quæ de memoria & ſomno.Et diuinatiua ĩ ſomno.plurima.n.ĩ iis dictox homini ſoli exiſtunt) Ecce q̃ p theoriã uel negocium de aĩalibus non librũ ex tribus cõfectũ ſed omne qđ ad aĩalis cognitionẽ attinet Alexander ĩtellexit. de quo etiam uocabulo ĩ fine de cauſa longitudinis ac breuitatis uitæ ſic ſcribitur.(Reliquum aũt nobis conſiderare de iuuẽtute & ſenectute & uita & morte.iis.n.determinatis finẽ utiq̃ hẽbit quæ de aĩalibus methodus).Hoc.n.nomẽ(de aĩalibꝰ) ĩis ĩ locis nõ illi cõfecto ex tribꝰ ſed toti ex hiſtoria & ex cãx ĩqſitiõe appoſitũ ẽ.De hac.n.tota ſpeculatiõe uocabulũ hoc (de aĩalibꝰ)ſiue liber ſiue libri ſiue methodus ſiue negociũ đ aĩalibꝰ dicaẗ:,pprie attribui debet.Cæterx ſi aliqd aliđ dici debeat li.uel tale qd de aĩalibꝰ:ñ illđ totũ ex tribꝰ illis cõfectũ:ſed ſola hiſtoria uel ſola cãx theoria in unũ cõiũcta:đ aĩalibꝰ dici põt Hiſtoria.n.ẽ li.ẽ negociũ : ẽ & methodus de aĩalibꝰ qa totũ ſcibile qđ ſit:iſtruit.Tota uero cauſax theoria:de aĩalibꝰ totũ ſcibile pp quid eſt:docet Male igitur dixerunt dicentes tria illa ĩ unũ coniuncta fuiſſe de parte animaliũ materiali & nũcupari librũ de aĩalibus Quibus iam declaratis nunc demonſtrandũ eſt illud ex tribus illis confectũ nõ eſſe ultimam totius negocii de animalibus partẽ uti p̃fati dixere philoſophi.

Quod illi tres libri in unum copulati:non eſt pars ultima negocii de animalibus. Caput. VII.

e Iſdẽ igiẗ de cauſis errauerũt dicẽdo:librũ ab eis de aĩalibꝰ dictũ: eẽ ultimũ ĩ toto đ aĩalibꝰ negocio:qbꝰ errauerũt cũ dixerũt librũ de aĩa cũ opitiõibus priorẽ eſſe totius methodi de aĩalibꝰ ptẽ.Imo eodẽ penitus errore.Idẽ.n.peccatũ ẽ ſi Peccatũ fuerit dicere A eſt prius B & dicere B eſt poſterius A Quare diſputatiões has loco ,pxias putaui eſſe locãdas.eiſdẽ.n.fere rõnibus utrũq̃ hox uinciẗ.In primis tamẽ diſputabimus cõtra illud quo dicũt librũ illũ ex tribus cõfectũ.ſ.ex hiſtoriis ex ptibus:& generatiõe aĩaliũ:eſſe ultimam negotii de aĩalibꝰ ptẽ.nã ſi hoc e ẽt deſtrui oporteret id quo ĩ ſine de cã lõgitudinis uitæ diciẗ. (Nũc ãt de aliis aĩalibꝰ dcã ẽ cã de magnitudine quoq̃ uitæ & de uitæ breuitate.Reliquũ ãt nobis cõſiderare de iuuẽtute & ſenectute & uita & morte.iis.n.determiatis finẽ uti q̃ hẽbit q̃ de aĩalibꝰ methodus).Liber ergo de morte & uita inter eos q de rebus a natura ſolũ ,pductis nõ ab arte poſterior ẽ cæteris:quo libro p ordinẽ ut ĩ ſupioribꝰ declaratũ ẽ prior ẽ li.de ĩſpiratiõe quo prior ẽ q de iuuẽtute & ſenectute ãte quẽ mox p̃cedit ille q de cã lõgitudis ac breuitatis uitæ dr̃ ſi ergo ii ſunt li.ultimi ĩ nã aĩaliũ falſo igiẗ ab iis dictũ fuit li.illũ quẽ de aĩalibꝰ appellant ultimũ eẽ totiꝰ negocii đ aĩalibꝰ.niſi forte pticulã illã (finẽ utiq̃ hẽbit q̃ de aĩalibꝰ methodus)ſic expoſuerit ut qdã expoſitor̃s hoc mõ expoſuerũt)cũ.n.determiatũ fuerit đ illis ſuiſiciẽt determiabiẗ đ aĩalibꝰ)quox expoſitio ĩ hoc adeo lr̃æ ari.& græco idiomati plane diſẽtiẽs ẽ:ut de ea diſputãdũ eẽ ñ cẽſeã Tollit ẽt hæc opĩo hiſtoriax ad eã theoriã q̃ ẽ de cãis approbatã ꝯgruẽtiã nã poſt gñatõnẽ quã iſti fecer̃ ptẽ ultimã ĩ hiſtoriis tractãẗ uita uitæq̃ cognata.ſ.lõgitudo ac breui.uitæ iuuẽtꝰ & ſenectꝰ.& aĩaliũ morbi Ergo iſta ĩ theoria cãx ſuo loco ſcđm cõgruã ad hiſtorias rñdetiã pari cã doceri debẽt.ſ.poſt gñatiõem: aliter utriuſq̃ debita perit mutua reſpõdẽtia Peribit ẽt Theofraſti Ari.fideliſſimi diſcipuli maxĩa auctoritas:q ĩ iis libris quos de plãtis ſcripſit ad exẽplar ſane lib.de aĩalibꝰ nõ generatõnẽ poſuit ultimã.Sed poſt eã ĩ hiſtoriis uitã breuẽ ac lõgã reiuueneſcẽtiã: morbos ac mortẽ recte diſpoſuit.Sed qd aliẽa petius nõ ne rei euidẽtia hoc idẽ clariſſĩe demõſtrat:ſimul cũ Ari. auctoritate ĩ li.de mor.& ui.Quiſnã negar̃ poſſit qn p aĩæ uegetatiẽ ĩ calido pticipatõnẽ nos oẽq̃ aĩal generẽur prio poſt hoc ea p̃diti natura:lon.uel bre.uiuius uita:nũc iuuenes nũc ſenes:caloris refrigerio quoquo mõ licet diuerſi diuerſimode a natura mutuantes.Deniq̃ poſt multa aĩalium ut ita loquar naufragia:morimur oẽs. Talis enim naturæ animalis diſpenſatio ac diſpenſationis ordo animalium non generationem:ſed uitam ipſam quæ generationẽ conſequitur uitæq̃ cognata:ac ultimo mortem ĩter ea quæ a natura ſola diſpenſantur: in ultima

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

pte ponendam eſſe nobis manifeſtiſſime declarat. Et hac de cá ipe Ariſtoteles cũ in anterioribus.ſ.in libro de generatione aíalium:& in eo q de longitudine uitæ ac breuis.& in eo q de iuuẽtute & ſenectute: cauſas generationis aíalium & cauſas uitæ breuis ac longæ uitæ cauſaſq; iuuentutis & ſenectutis pleniſſime tractaſſet : nullũ tñ illoꝝ illis í locis.ſ.nec generatõné nec uitá nec iuuentuté aut ſenectuté adhuc diffiniuiſſet: Iccirco in poſtréis libelli huius q eſt de uita ac morte:ultimi huius tertiæ partis:de natura aíalium tractantis:unũquodq; illorum ſcilicet generationé uitá iuuentuté ac ſenectuté deffiniuit dicens.(Generatio quidem igit́ é prima participatio í calido nutritiuæ aíæ uita aũt manſio huius iuuentus aũt eſt primæ refrigeratiuæ pticulæ augmétatio ſenectus aũt huius detrimentũ ætas florida aũt hoꝝ medium mors aũt &c.)Expeditis igit́ oíbus ad ſecundam q̇ eſt de aíaliũ generatione & ad tertiá q̇ eſt de uita ac uitæ cognatis expeditis inquá generationis aíaliũ cauſis & principiis í libro de generatiõe.expeditis í libro de cauſis longitudinis ac breuitatis uitæ & í libro de iuuentute ac ſenectute eorundem cauſis:expeditis íſup í hoc libello eoꝝ debitis diffinitionibꝰ:tandem oía í uno breui claudit epilogo dicens.(Quidq̇dem igitur eſt generatio & uita & mors.)Hoc quátũ ad illud quod oſtenſum eſt í libro de uita & morte(& pp quas cauſas erunt aíalibus dictũ eſt)hoc quátũ ad ea q̇ tractauerat í libro de generatiõe aíalium & ſequentibus libris.cauſæ.n.generationis traditæ ſunt í libro de generatione aíaliũ . cauſæ uero uitæ & mortis í libro de cauſa lõgitudinis ac breuitatis uitæ & í cæteris poſt illũ.hic ergo epilogus í ultimis poſitus nobis manifeſte demõſtrat ꝙ liber de generatione aíalium non ſit ultimus.ut iſti uoluere.ſed poſt generationé ſequant́ libri de uita & morte & cognatis uitæ & morti.Ex iis igit́ oíbus clariſſime demonſtratũ eſſe uidetur poſt librũ de aíalium generatione qué falſo ultimũ eſſe ponunt í negocio de aíalibus:ſeq debere libros plurimos qui de uita ipſa & uitæ cognatis ac morte ultima oíum agunt.plura át ad hoc probandum non adducam cum de hoc in ſuperioribus:ubi de libroꝝ ordine particulariter egimus plurima pertractata ſint.

Diſputatio contra erroré quo dicunt librũ de aía cũ ſuis opatiõibꝰ primá eé pté methodi de aíalibꝰ. Ca.VIII.

n On ſolũ uti diximus peccauere priores circa eá quá de aíalium negocio ſecũdá dixere partem & ultimá de qua hactenus diſputatũ eſt.cæterũ deliquere magis de ea parte quá priorem í ordine uoluere eé partem.Dicunt.n.eam eſſe prioré q̇ de cõi eſt oíum aíalium formali prícipio.ſ.de aía & ſuis operationibus uidelicet ſenſu memoria ſomno motu uita iuuentute & ſenectute & cæteris talibꝰ. Cæterũ quoniá libri de aía de ſenſu de memoria de ſomno & motu alium ab hiis qui de uita ac uitæ cognatis tenent locũ ; iccirco noſtra diſputatio primo circa librũ de aía cũ aliis quatuor ſibi ánexis uerſabitur.poſtea circa eos libros q de uita ſunt ac uitæ cognatis.Scito tamen ꝙ quæcũq; de ordine libri de anima dixero eadé de cæteris quatuor p̄dictis aíali propinquis operationibꝰ dicta putare uelim.cũ illa quatuor mox ad illũ ſequant́ librũ qui de aía dicit́ : ut iſti quoq; contra quos agimus ſenſere nobiſcũ.Accidit igitur talia de ordine dicentibus nec pſpicue aduertentibꝰ contraria dicere iis quæ í fine libri metheoroꝝ ſic ſcripta ſunt(Máifeſtatis aũt iis).ſ. ptibꝰ ſimilaribꝰ(ſimiliter diſſimilaria cõſiderádũ. & tandé ex iis cõſtituta.uelut hoíem & plantá & alia talia)ſi.n.cognitio ſimilarium ex elemétoꝝ cõpoſitiõe & actiõe cognoſcat́ p ſimilaria nõ ſolũ aíatoꝝ ptes ſimpliciores ſed ét inaíata mixta ſub ítelligédo de qbꝰ ét í tertio metheorologicoꝝ uolumíe tractatũ é & ſi ex ſimilaribꝰ ptibꝰ fiát diſſimilares ptes manifeſtũ é ꝙ poſt librũ metheoroꝝ naturæ ordiné ꝓſeq̄ndo ſeq debeat liber ille q é de ptibꝰ aíaliũ . poſt metheorologiá igit́ cõphenſis í ea lapidibꝰ metallis ac eoꝝ mediis uti cõphendit Ariſto.í tertio de iis libro : mox liber ſeqtur q de ptibus dicit́ í cauſarum íquiſitione.ergo ad metheorologiá mox non ſequit́ liber de aía ſicut iſti uelle uident́.dicentes aíam cæteris táq̄ cõe principiũ aíaliũ eſſe í ordíe prioré:is quoq; teſtimoniũ é Alexá. aphrodiſeus ibidé í ſuis cõmétariis dicés(Hunc ſeq uident́ q̇ de ptibꝰ aíaliũ)& reliq̄ uti í priori diffuſe ſatis adduximus uolumine Ariſtotiles ét in primo de partibus aíalium ordinem modum & uiam diſſerendi docet quæ de aíalium natura docere intendit.íter quæ manifeſtiſſime ꝓbat phyſico fore neceſſariam de aía tractationem cum ſit aíalis natura ſine qua neſcitur aíal.forma enim lectuli diſci debet ſi lectulum ſcire nitamur : neq; enim ut inquit ſat eſt materiam puta lignum uel tale quid cognoſcere niſi formam quoq; noſcamus imo magis formam ſcire neceſſarium eſt q̄ rei materiam ſi res ipſa compoſita ſciri debeat.uti ét in ſuperioribus demonſtratũ é.p hæc.n.clare demonſtrat Ari.ꝙ ipſa materia prius diſci debeat.q̄q̄ ad compoſiti cognitioné hoc non ſit idoneũ niſi forma ipſa ſimiliter adiſcatur.Oſtendit inſuper ibidem ꝙ in tradenda de operationibus animaliũ ſcientia:generalis de ipſis puta de ſomno de motu & cæteris debet eſſe traditio:ne forte ſi de unaquaq; operatione ſingularite in ſingulis animalibus traderetur.idem ſæpe ac ſepius inutiliter repeti oporteret . Plurima quoq; alia preter hæc in illo primo de partibus uolumine de ordine tractandi de animalibus negocii in primis docet. Ita ut quiſq; recte concipere poſſit hunc de partibus animalium librum eſſe primum totius negocii de animalibus:cauſas inquirentis . Cum in eo ordinem ac modum & uiam tractandi negocium de animaliũ naturis per cauſas doceat. Non parua enim Ariſtotiles fuiſſet imperitia de aía prius egiſſe & eius operationibus propinquioribus:quadá uniuerſali traditione:deinceps illarum tractationis ordinem ac neceſſitaté ídecenti docuiſſe ordine.Simile.n.feciſſet iis qui poſt completũ iudicium de cauſa ipſa conſulunt , cum in principio conſultum oportuit iri.non poſt rei exitum.tale profecto abſurdum uiro ingenioſiſſimo:non dixero in diſciplinis tantum;ſed in ordine ac modo tradendi diſciplinas:qualis fuit Ariſtotiles:minime conuenit. Preter hæc circa finem eiuſdem primi uoluminis de partibus animalium:diſpoſito ordine ac uia procedendi:iam ad ea accedens quorum ſua fuerat intentio:res naturales dicit in duas diſtingui partes:ſcilicet in immortales de quibus aſſerit ſe iam peregiſſe.uidelicet in libro de cœlo & mundo . & corruptibiles . inter quas aſſerit eſſe animalia & plantas . Expeditis igitur diuinis & immortalibus ; ad naturam animalem ſe proceſſurum dicit.dicens . (Sed cum iam ſatis de illis egerimus:noſtramq; explicarimus ſententiam:reſtat ut de animante natura diſſeramus.)Liquet igitur ex iis de animante natura ante hunc librum de ptibus aíalium nũdum diſſeruiſſe, ſed in hoc de ea iá ince

piſſe uti ſuperius quoqꝫ demōſtratum eſt.Periret etiá ſi aliter diceret ſermo ille ueridicus quo ĩ fine libri de pti
bus ad motum utilibus qui de animaliũ ꝓgreſſu dicitur:ſic ſcribiť.in fine.(Quæ igitur de ipſis aliis partibus
& eaꝝ q̃ circa ꝓgreſſum aĩalium circa omnẽ ſecundũ locũ mutationẽ hũc habẽt modũ:iis determinatis cõſe-
quens eſt ſpeculari de aĩa) Credo equidẽ ſi prefati uiri hũc ariſtotelis uidiſſent librũ: quẽ ipſi ſuis ĩ cométariis
ariſtotelẽ edidiſſe fatenť;ſed eũ nundũ uidiſſe dicũt quẽ ego & græce & latine interpretatũ habeo librũ de aĩa
cæteris de aĩalibus cõſcriptionibus nõ præpoſuiſſent.Auferri etiá ſecundũ eoꝝ ſentẽtiá aut ſaltẽ deſtrui opor-
teret illá nobilẽ ac uniuerſalẽ ſæpe dictá & græca matre aprobatá collectionẽ qua in fine libri de cá motus ani
maliũ ſic ſcriptũ reperiť.De partibus quidẽ igiť uniuſcuiuſqꝫ aĩaliũ & de anima . Adhuc ãt & de ſenſu & ſom-
no & memoria & cõi motu diximus cauſas:Reliquuũ autẽ de generatione dicere.)Ecce quonámodo ac ordĩe
animaliũ naturas docuerat:eodẽ in hac collegit collectiõe.& ꝓxime tractanda ꝓponit.primo.ſ.partes aĩaliũ eas
etiá includendo quæ motui aĩalium deſeruiunt.Secũdo ea q̃ de aĩa.& reliqua iuxta p̃fatum in ſuperioribus or-
dinem ante aĩam uidelicet p̃ponendo partes & poſt motũ qui ſomnũ memoriá & ſenſum & aĩam cõſequiť nõ
alias aĩalis remotiores opationes ſed generationẽ mox apponẽdo.Per hæc itaqꝫ uerba ariſtotelis ſatis paret il-
los nõ paꝝ erraſſe qui ſciam de aĩa in animaliũ negocio ordine doctrinæ dixere fore priorẽ.Non ſolũ aũt hoc
ab ariſtotele ſed.a.ſenioribus quoqꝫ illud agnoſciť qui ariſto.uerba primitus expoſuere Alexáder.n. aphrodiſe-
us qui ſub ſeuero & antonino ĩperatoribus floruit nõ ſolũ in expoſitiõe ſuper librũ metheorologicoꝝ ariſto.
uti diximus hoc notũ fecit:ſed in ſuo quoqꝫ libro quẽ de aĩa ſcripſit clariſſimis uerbis iis aprobauit.(Quare ſi
ea quæ comode & apte de animæ ſubſtátia ꝓferunť cõtradictionibus ĩplicare nõ uolumus primo loco ipſe poſ
ſidentis animam corporis apparatus cõtemplandus eſt &釘 internaꝝ inuicem externarumqꝫ partium cũ ipſo ue-
nuſtatis & pulchritudinis concentu lex & diſpoſitio cõquirenda.ſimul enim hæc ipſa ſpeculati fuerimus:haud
quaq̃ ulterius:admirabile & noſtra opinione maius eſſe uidebiť ut in corpore ſupraq̃ opinari poſſumus mira-
biliter atqꝫ ambitioſe diſpoſito anima tot in ſe motionũ principia poſſidens cõtineatur .)per quæ uerba clariſ-
ſime cognoſcimus corporis partes interiores & exteriores ornatũqꝫ corporis:quæ & in libro de partibus ꝓpter
qd.& in libro de hiſtoriis.quia ſunt tractanť áte animæ tradicionem doceri debere.iis enim ſcitis omnis de ani
ma difficultas tollitur.ſcitis enim diuerſis partibus diuerſis ſtructuris:ornatis facile eſt agnoſcere animam ĩ ſe
plurima continere principia ad tot motus in tot partibus deſeruientia.Poſt hunc per plura ſecula aueroys ĩ pa-
raphraſi metheorologie hoc idem ſenſit dicens.(Ordo aũt iſtorum librorum manifeſtum ꝙ debet eſſe talis Ná
liber in qno loquitur de membris animaliũ & eorum utilitatibus præcedit librum de anima.nam eæ ſunt ma-
teria animæ.)Non ſolum autem ex uerbis ariſtotelis & ſuorum expoſitorum hic error correctione eſt dignus
uerum ex rationibus quoqꝫ uerbis ac ſententiis ariſtotelis conformibus emendandus eſt Ná prefate operatio-
nes uti in libro de anima & in eo qui de ſenſu probatũ eſt:aĩæ & corpori ſunt comunes earũ itaqꝫ cognitio ab
utriſqꝫ p̃cognitis mutuari debet quare anteq̃ cauſæ ipſaꝝ operationũ totius coniuncti doceri ꝑ cauſas debeant
prius oportuit nos animaliũ partes & animá p̃ſciuiſſe.ſi enim aĩæ cognitio ab operationibus p̃endeat : pendet
quippe ab eis qua ipſæ operationes q̃a ſunt præcognoſi debẽt qđ fit in hiſtoriis.Clarius fiet hoc ſingula exami
nant:quomõ.n.ea quæ de ſenſu & ſenſibili ſuo loco ab ariſto.tradita ſunt: cognoſcere poteris niſi membra ſen
ſib9 deſeruiẽtia q̃ in li.de ꝑtib9 declarata ſũt prius agnoueris mẽoriæ ẽt & ſõni & motus agnitiões te p̃ſciuiſſe
nãm cerebri ſupponũt uenaꝝ ẽt ná & cordis a quo ſáguis & per q̃s in ſõno ad primũ ſenſitiuũ reflectũť uapo-
res ſi natura ſõni ſciri debeat : p̃cognoſci oportet:ꝑtes ẽt ad motũ deſeruiẽtes áte ipſũ motũ aĩaliũ in li.de mo
tu ĩ cõi tradito p̃cognouiſſe phas ẽ.Reſpiratio ẽt & caloris ĩnati refrigeratio q̃ ĩ li.de ĩſpiratione ĩſtruunť quo
modo per cauſas ſciri poterũt niſi partes nonnullas aĩalium ſcilicet pulmonẽ in reſpirantibus & bráchas ĩ pi-
ſcibus ĩ libro de parribus aĩalium prius didiceris.Ita quoqꝫ de uita uitæqꝫ reliquis cognatis ſuo mõ dicať.Clariſ
ſime igiť mõſtratũ eſt ꝙ ante libros de operationibus coniuncti partes aĩalium & ipſa etiam aĩa cũ ſit eorum
principiũ ſeorſum præcognouiſſe neceſſe eſt.Sed dices fortaſſis quomodo aĩa ante operatiões precognoſci de
bet cũ potentias cognoſcimus per operationes.non econtra.Ad hoc dicimus ꝙ in determinando non dico de
mõſtrádo ordo a prioribus ſecũdũ naturá ſemꝑ ꝓcedere debet ad poſteriora ꝓſequẽdo:niſi forte ut in ſupiori
bus diximus poſteriora & cõpoſitiora ad ſimplicioꝝ cognitõnẽ exẽplaria fuerint:ſicut aĩalia q̃q̃ cõpoſitiora ac
natura poſteriora fuerint ipſis plantis:tamẽ cũ ipſaꝝ plantarum ſint exemplar:ideo plantis p̃cognoſci debẽt:&
cũ priora preſciri debeát:Iccirco aĩalium partes & anima ipſa prius ipſis opatiõibus doceri debẽt.illaꝝ .n.cau-
ſis ſcitis faciliter opationũ ſuaꝝ cognoſceť natura & cauſæ.Sic igiť põtẽtiæ ipſæ p̃determinari & p̃ſciri debẽt
ipſis opatiõibus.quoniá ad opationũ cognitõnẽ ꝓpter qd neceſſe fuit preſciuiſſe cás & naturá potẽtiaꝝ.Nihil
ominus tamen ſi partiũ cás & animæ rationes agnoſcere curamus neceſſario opatiões ipſas nobis primo quia
ſunt p̃cognouiſſe oportet.Conferunt.n.magnam partem ad cognoſcendum ipſum quod quid eſt.hæc aũt con
ferentia eſt:cũ ea quia ſunt p̃cognouerimus.Talis aũt cognitio quia ſunt ipſaꝝ opationũ in libris de hiſtoriis
habita eſt.& ſic ꝑ opationes ipſas in libro de hiſtoriis qđ ſunt prius cognitas:partiũ aĩalium & ipſius aĩæ diſcũ
tur cauſæ & rõnes.q̃bus ſcitis ad operationũ cás ingreudas accomodatæ accedimus Cõtrariũ át iis eſſet ſi liber
de aĩa & libri de opationibus in cõi p̃cederẽt ad librũ de hiſtoriis.Ná opationes cõiuncti traditæ ĩlib.de ſenſu
memoria ſomno & motu in hiis libris doceť ꝓpter qd tales ſint:in illis.n.libris eaꝝ opationũ eſt cauſaꝝ inq
ſitio in hiſtoriis át ſola narratione qđ ſint quare ſi liber de aĩa & libri de opatiõibus eos anteirẽt libros qui &
hiſtorias & partes docẽt ĩcõgruus ac ineptus ad doctriná fieret ab Ariſto.ĩdeteminatiõis ordĩe ꝓceſſus. uideli-
cet prius docere de eadẽ re quoniá ꝑꝑ qd.dehĩc docere ipm q̃a ẽ.hoc.n.dictis Ari.ĩ naturalib9 repugnat.q ĩ plu
ribus locis ait prius eẽ tractáda aĩalia ꝑ hiſtorias dehĩc illoꝝ q̃ in hiſtoriis narrata ſunt:ĩ libris aliis q nõ hiſto
riæ ſed ſciẽ nomẽ aſſumũt cauſæ inq̃rẽdæ ſũt.tá dico de ꝑtibus & operationibus q̃ de generatione animaliũ.&

uita cũ morte & his cognatis. Ait.n.in primo de hiſtoriis (Vt primũ differentias atq; accidentia q̃ iuncta cuiq; ſunt accipiamus deinde eoꝝ ad cõperiẽdas cãs enitamur)& in principio de ꝑtibus aĩaliũ ſub dubio ꝓponẽs tandem res ipſas prius tradi debere cõcludit dehĩc cãs eoꝝ inqri oportere.dicẽs) Nec illud manifeſtũ ẽ utrũ ut mathematici rem ſuã celeſtẽ demonſtrare cõſueuerũt ſic homo reꝝ naturaliũ ſtudioſus primũ q̃ parẽt in aĩalium genere parteſq; ſingulas explorare:deinde cãm quãobrem ita ſint reddere debeat an ſecus agẽdũ ſit) & parum infra (ſed.n.exordiendũ qđ dictũ iam eſt ut primum res perſequamur q̃ quoq; i genere cõſpectiores promptioreſq; habenť deinde cauſas reddamus) in ſecũdo ẽt de ꝑtibus ait(Ex quibus nã & quot numero membris ſingula animalia cõſtarẽt libris hiſtoriaꝝ q̄ đ iis ſcripti a nobis ſunt planius explicauimus nũc q̃s ob cauſas quæq; ad hũc modũ ita ſe habẽt cõſideremus uidelicet ita ut omnis ratio ſeiuucta ab iis quæ ꝑ hiſtorias expoſuimus tractetur)Et libro de animaliũ ꝓgreſſu cũ narrauerit quedã in hoc diſputãda libro cõcludit (Quod igitur ſic contingat manifeſtũ ex hiſtoria naturali propter qđ aũt nunc conſiderandũ.)ac ſi diceret cognitio quia eoꝝ q̃ in hoc libro diſputanda ſunt in libro hiſtoriaꝝ narata eſt ſed ipſoꝝ cognitio ꝓpter quod cauſas in hoc habenda eſt libro ex quibus omnibus liquet ea quæ in hiſtoriis de eſſentia & operationibus & de generatiõe aĩalium ac uita:prius cognitione quod ſunt pertractata ſunt:eadẽ hæc & plura ſeiunctim in cæteris libris poſt hæc per cauſas propter qđ talia ſint diſputata fuiſſe.Quod ſi ipſa anima:ſi coniuncti oparationes:ipſis hiſtoriis p̃determinatæ fuiſſent qualis nã in hac & ea quæ eſt de hiſtoriis ꝑte debitus cuſtodireť ordo prius.n.cauſæ ipſaꝝ oparationũ inquirerentur dehinc prepoſtero ordine:diſciplinæ ariſtotelis cõtrario in hiſtoriis eaꝝ operationũ fieret ipſa narratio Ad hæc quæ nã eſſet utriuſq; modi doctrinæ.ſ.quia eſt & ꝑꝑ quid congrua reſpondentia: cũ in hiſtoriis primo de partibus agatur:in cauſaꝝ uero theoria ſecundum horum ſententiam imo in toto de animalibus negocio prior eſſet aĩa.Si igitur liber de anima cum libris de perationibus cæteros præceſſerit libros:congrua hiſtoriaꝝ & cauſaꝝ theoriæ ac decẽs peribit reſpondentia.Hinc igitur accipito librum de aĩa cum operationibus ſibi annexis non eſſe primam totius methodi de animalibus partem.ut iſti dixerunt . Soluitur autẽ eorum ratio hoc modo.Nam aĩaliũ ſuſtantia duo ĩ ſe continet.corpus quod eſt materia & animam quæ eſt aĩalium principium & forma.Volens igitur Ariſtoteles docere animalis naturam:In primis materiã ipſius.ſ.partes erudit dehinc formam ſcilicet animam & utriuſq; ideſt coniuncti operationes agit;præter hæc de efficiente cã in eo qui de generatione aĩalium:uitam quoq; cũ morte & iis cognata nos inſtruit.Cum itaq; ab iis dicitur aĩa eſt principium oĩum animantium dicimus profecto ꝙ eſt eoꝝ principium.cũ ſit aĩalium forma . & ſimul cum corpore eſt operationum cõiucti efficiens cã generationis ſed & uitæ . Cũ igitur ſit hoꝝ principium: de anima priuſq̃ de illis.ſ.operationibus & generatione ac uita agendũ eſt.prius ergo de aĩa & animaliũ partibus determinandum eſt q̃ de opatĩonibus.ex quo partes & aĩa ſimul concauſæ ſunt illaꝝ prius.n.tractari ,debet qđ ẽ principium eo qđ ſit ex illo & cũ ipſa anima & corporis ꝑtes principiũ ſint generationis & uitæ:& ideo aĩe gñationem & uitã uitæq; cognata p̃cedere debẽt Cæteꝝ cũ aĩa nõ ſit corporis ,ſeu partiũ cuius eſt entelechia:prĩcipiũ ſed ad animalis confectionem potius cõcauſa;iccirco ꝓpter hoc ſua cõtemplatio ad eam q̃ eſt de partibus p̃cedere non poſtulat ſi igitur eſt principiũ aĩalium cõe iis precognoſi debet omnibus quoꝝ ipſa ẽ prĩcipium quæ de aĩali tractanť:tractať ãt eſſentia ipſa cuius ipſa aĩa eſt ꝑs & cõcauſa cũ ipſo corpore ſiue ꝑtibus quaꝝ ꝑtiũ aĩa non eſt principiũ ſed forma tractanť opationes generatio & uita quoꝝ ipſa eſt principiũ & eadẽ merito p̃cedeř debet.Ea.n.rõne q̃ aĩa p̃dictis.ſ.operationibus gñatiõe & uita prius ꝑtractari debet;eadẽ ẽt cognitio de corpore ſiue ꝑtibus p̃cedere debet corpus.n.ſiue ꝑtes aĩalis cũ ipſa aĩa:opationũ ipſoꝝ generatiõis & uitæ:q̃ oĩa ſunt cõiuncti & nõ ſolius ꝑtis:ẽ cõcã & prĩcipiũ q̃re rõ q̃ utunť cõis erit & corpori & aĩæ.neq; ꝑꝑ hoc ipſa aĩa p̃cedere debet ꝑtes. Tota igiť q̃ſtio in hoc unũ decidit an aĩa q̃ ẽ forma & principiũ an corpus qđ eſt mã p̃cedere debeat ĩ doctrinæ ordĩe. Sed de hoc nũc ñ ſit ulterior diſputatõ quoniã de ſola ari.ĩtẽtiõe circa ordinẽ libroꝝ ſuoꝝ nr̃a uerſať ĩtẽtõ.Satis.n.nobis fuit illoꝝ rõnẽ:ex q̃ ꝓbař nituť li.đ aĩa p̃cedeř đbeř eo ꝙ ſit oĩum aĩaliũ prĩcipiũ foꝛale cõe:ñ cõcludeř clař đmõſtraſſe.eoſq; iuniořs auctořs ari.aliorũq; plurioꝝ ꝑipatheticoꝝ uerbis diuerſis ĩ locis ſcriptis:cõtrarios ac rõnibus deuictos fuiſſe. Cæteꝝ cũ iſtoꝝ opĩo ab Auicẽ. ortũ hũerit· Ordini uero Ariſtote. penitus aliena. Iccirco ut priora magis pateant ea quæ de iis duabus dc̃is partibus anima.ſ.& corpore ſenſerit Auicẽna mox diſputabo.

Sentẽtia Auicẽnæ. qui animã uoluit precedere in ordine doctrinæ ad reliqua quæ de animalibus tractanť :& de ſolutione ſuarum rationum. Caput. VIIII.

a Vicẽna de ipſius animæ ordine duo probare nititur quoꝝ alterum eſt ꝙ de anima ipſa prius agendũ ſit q̃ de corporibus.alterum ꝙ non ꝑticulariter ſed in genere potius.puta nõ de uegetatiua:dehinc de ſuo corpore uegetabili:deinde de altera ſcilicet ſenſitiua dehinc de corpore ſuo agẽdũ·ſit.Talis enim tractãdi interſectio rem faceret ut ait difficilem:neq; tractare de uegetabili anima uegetabiliũ dici potius de uegetabilibus poterat q̃ de ſenſibilibus.ex quo ipſa quoq; animalia uiuunt.ſimiliter de brutis reſpectu hominum:qui cum brutis ſenſũ ꝑticipãt:quapropter concludit & recte tractatũ de aĩa partiri non debere.ſed cõi quadam diſciplina ſecundum ſe & partes ſuas de aĩa agendum eſſe.Alteꝝ uero quod probare nititur eſt ꝙ de ipſa priuſq̃ de ſuis corporibus tractandũ eſt.Cæteꝝ anima expedita ut inquit:quod ſupereſt corpus ẽ ac corporis affectiones.ex q̄bus uerbis rõ ĩ hoc ſtrĩgiť ꝙ de aĩa prius agendũ ſit q̃ de aĩaliũ ꝑtibus ſiue corporibus: erit.n.inq̄t ſciẽtia liberior ac certior.Rõ aũt ipſius ẽ quoniã cũ ſit aĩalium forma melior ẽ corpore qđ ẽ eoꝝ materia.Ad hæc ĩq̄t aĩa ad ea quæ corporis ſunt cognoſcẽda magis adiuuat q̃ econuerſo.Cæteꝝ ĩ hoc nr̃o libello nr̃um nõ eẽt officiũ iis reſpõdere rõnibꝰ.nõ.n.cõtra illos diſputamus q̄ de phĩcis ſcribẽtes ſuo ꝓprio ordĩe ſuos diſpoſuere libros ſed de li.Ari.ordĩe nr̃a ẽ diſputatõ.Capiat unuſq;ſq; & Auicẽna & alter quẽ uolueris ſibi placẽtẽ ordinẽ. ſuũ.n.cuiq; recte poſitũ fuiſſe ordinẽ a nobis cõceſſũ ſit,q̄cq̄d tamẽ fuerit.Ari.ordo ĩ aliquo corripi nõ poterit

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

De illis.n.hoc i opuſculo tãtũ curãus q Ari.ordinẽ declarãtes eiuſq; ſemitã imitari credẽtes:Aui.potius ordinẽ
Ariſtoteli cõtrarium:ipſis minime aduertentibus.imitati ſunt:hoꝝ.n.peccatũ maius eo eſt peccato qđ Auicen
næ . ipſe.n. ſuis i operibus ſuo ꝓceſſit ordine.ſcribit.n.talẽ ſibi q̃lem diximus ellegiſſe ordinẽ.ſi qs.n.iquit hũc
uoluerit mutare faciat.nos.n.ut ait nõ calũniabimꝰ eũ.ſed de iis ſatis.Cæterũ ne Auicẽnæ rõ iperitũ idicet Ari
ſtotelem ultra id qđ conceperã ſuis reſpõdebo rationibus.Non.n.eo qa aliqd eſt melius id prius pertractari de
bet.ſed quo cognito alterũ facilius cognoſcit̃.nõ e cõtra.tales ſunt corporis ꝑtes reſpectu aiæ.p corpus enim &
corporis paſſiões ad aiæ cognitionẽ manuducimur.ẽ.n.aia entelechia corporis phyſici organici potentia uitam
habẽtis.niſi.n.corpus ipſum corporiſq; ꝑtes q̃ aiæ organa a natura deputatæ:ſunt cuius corpis talibus organis
muniti aia eſt entelechia:ꝑcognoſcat̃ aiæ ipſius ſba minie cognoſci poterit.ea.n.q̃ corporis ſunt ad cognoſcen
dam aiam magis faciũt q̃ e contra.cũ ſenſibiliora ſint quẽadmodũ ẽt i ſupioribꝰ de mẽte alexandri aphrodiſei
i ſuo libro de aia oſtẽſum ẽ q̃re nõ recte ſenſit Auicẽna i hoc cõtra Ariſtotilem dicens aiam plus adminiculari
eoꝝ q̃ corporis ſunt cognitiõi q̃ e cõtra.Neq; recte putauit pp̄ hoc de aia priuſq̃ de corpore tractari debere. eo
ꝙ aia melior eſſet corpore.nõ.n.bonitas ipſa rem facit i doctrina priorẽ:ſed id qđ poſterioꝝ exẽplar eſt uel ſal
tẽ id quo cognito accõmodatius alterũ adiſcit̃.Ad illud aũt quo dicit̃ aiam eſſe cõe principiũ oium aiatoꝝ &
ideo pp̄ hoc debere ꝓcedere:i capite nuperime ꝑtractato ad plenum reſponſum fuit ſed de iis hactenus.nũc ad
priora reuertens de eo i quẽ plurimi cecidere errore cõi diſputabo.declarãdo uidelicet ꝙ opatiões uitæ attinen
tes eos ſeq non debeant libros qui ſunt de operationibus aiali propinquis.

Diſputatio contra errorem quo dicũt ꝙ libri de longitudine uitæ & de uitæ cognatis mox ſequant̃ librũ de
ſomno & de ambiguitate inuenta in libris eorum.

Caput.X.

ſI recte ea q̃ i ſuperioribꝰ diſputata ſunt de operationibus itellexeris cognouiſti aialiũ opationes quaſdã
eſſe aiali ꝓpinquiores ſoli aiali attinentes. q̃ ſunt ſenſus & memoria & ſomnus cũ uigilia.q̃ aialia ſequũ
tur uti ſenſitiua ſunt.& motus.q ẽt licet a ui motiua fiat & tamẽ nõ ſine apetitu & ſenſatiõe fit in aiali
imo ad motũ ſenſu fit cõcurrente.quaſdã ẽt a b aiali remotiores.quoniã nõ ſolũ aialibꝰ ſed oibus ẽt uiuentibꝰ
cõueniũt.ſicut uita & mors ſiue lõga ſiue breuis.iuuentus & ſenectus.lãgor & ſanitas.iſpiratio ẽt & expiratio.q̃
ẽt remotæ ſunt.nõ qa aliis ab aiali ſed qa paucis conueniũt aialibꝰ.illæ opatiões cũ ſint aiali ꝓpinquæ ac fere
eſſentiales mox poſt aialis eſſetiã docendæ ſunt.Ceteræ q̃ uitæ ac morti cognatæ ſunt ſuo loco.ſ. poſt genera
tionẽ ponendæ ſunt.Hoc ẽ igit̃ id i quo plurimi deffecere & de quo ad ꝑſens diſputandũ eſt.Reperit̃.n. uti in
ſupioribꝰ diximus tale ab Ariſtotile i libro de cã longitudinis ac breuitatis uitæ ſcriptũ.(De ſomno qdem igit̃
& uigilia dictum ẽ prius de uita ãt & morte dicendũ poſterius ſimiliter aũt & de langore & ſanitate quantum
adiacet naturali ꝑhiæ.nũc ãt de cã eius qđ eſt hæc qdem eẽ lõgæ uitæ hæc ãt breuis uitæ ſicut dictũ ẽ prius cõ
ſiderandũ.)propter hæc.n.potiſſime uerba plurimi credidere librũ de lõgitudie ac breuitate uitæ cum ſibi co
gnatis mox ſeq ad eũ q de ſomno & uigilia . q̃ aũt de cã decepti ſint: & quare de ſomno & uigilia memoriam
hic fecerit:i ſuperioribꝰ demonſtratũ ẽ.Non.n.ut librũ hũc illi libro coniungeret:ſed qa ſomnus & uigilia una
erat de quatuor cõiugationibꝰ uti ſuperius diffuſe ſatis declaratũ ẽ.Nũc ãt qbus abſurdis ac rationibꝰ opinio
hæc falſa appareat hoc ultĩo i loco docendũ ẽ.Hoc tamẽ te ꝑſcire opere ꝓciũ ẽ ꝙ hii tales i ſuis ſcriptis de ordi
ne hoc ualde ꝑplexi cognoſcunt̃.legentes.n.hũc ſermonẽ:mox librũ illũ qui de cã lõgitudinis ac breuitatis ui
tæ dr̃ ei q ẽ de ſomno copulãt ſed ſic faciendo ubi librũ q de motu i cõi dr̃ ordie diſponãt:cũ ſuus hoc mõ ſur
ripiat̃ locus minie inueniũt.Cũ igit̃ interim cõſiderãt librũ q de motu agit rõnabiliter ſequi debere ad ea q̃ de
ſenſibus de memoria & ſomno:ſtatim libros qui de uita uitæq; cognatis poſt eum qui de motu apponunt. tor
quentur tamen ex hoc ꝙ ſe uident ſermoni prædicto in fine de cauſa longitudinis & breuitatis uitæ non ſatiſſe
ciſſe.Quare apud eos plurimam iſcriptis ſuis uidemus ambiguitatem.ita quidem ut aliquãdo eos uideas de or
dine unum dixiſſe.cum uero poſt hoc ad alia loca ſuis dictis ac opinionibus non conſentientia deuenerint:ſub
ſilentio abſq; ueritatis diſcuſſione pertranſeunt.In hunc eundem errorem pachymeris græcus ſumans librorũ
Ariſtotiles deſcribens incaute prolapſus eſt.q̃uis enim eum librum qui eſt de anima poſt librum qui de progreſ
ſu animalium ſiue de partibus ad motum animalibus utilibus quem ei qui de patibus mox comitem fecit ſuo
loco & recto ordine depoſuerit:poſt quem librum de anima eum qui de memoria ad quem eum qui de ſomno
& uigilia:dehinc illum qui de motu in communi ordine diſpenſauerit:in hoc tamen reliquis ab eo bene diſpo
ſitis a uero ordine deuiauit.quoniam poſt eum qui de motu eum poſuit qui de cauſa longitudinis ac breuita
tis uitæ dicitur cum cognatis iis.Refellitur autem hæc opinio primo quidem ex eo ꝙ in fine libri de cauſa lon
gitudinis uitæ ſcribitur(Nunc autem de aliis animalibus dicta eſt cauſa de magnitudine quoq; uitæ & de uitæ
breuitate Reliquum autem nobis conſiderare de iuuentute & ſenectute & uita & morte.iis.enim determinatis
finem utiq; habebit quæ de aialibus methodus)per q̃ uerba caper̃ poſſumus ꝙ liber de morte & uita ultĩus ſit
eoꝝ libroꝝ q ſub negocio de aialibus de rebus aiali atinentibus a natura ſola pendentibus:agunt. hoc dixi pp̄
eum qui de lãgore ẽ & ſanitate q̃ nõ a natura ſola ſed ab arte quoq; depẽdent.ſi igit̃ liber de uita & morte mõ
dicto ultimũ tenet locũ i tota de aialibꝰ methodo:& cũ ante ipſum mox antecedãt tres illi ſupius ordiati libri
ſcilicet. de iſpiratione liber ante quem de iuuentute & ſenectute:ante quem liber de cã longitudinis ac breui
tatis uitæ:omnes ergo ii quinq; ꝓdicto modo ordinati:uitam & mortem iiſq; cognata ꝑſcrutantes . ultimi erũt
ultimaque pars totius de animalibus negocii . quare iſtos quatuor libros cum ãnexo iis in ultimis poſito eo.ſ.
qui de langore eſt & ſanitate:ſequi neceſſe eſt ad illos qui de hiſtoriis de partibus & de generatiõe aialiũ dicũt̃.
quos iſti licet non recto de animalibus librum nomine nuncuparunt.itaq; tandem concludere cogimur hos
libros qui ſunt de uita & morte & iis cognatis; non debere ſtatim poſt librum de anima & libros de operatio

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

nibus aíali propíquis collocari.uti ii dixere uiri ṕter hæc ſi de hoc uera dicerẽt: periret oís hoꝝ libroꝝ q ſunt
de uita ac uitæ cognati, ad ea q̄ ĩ hiſtoriis de iis tractanť:cõformitas.Nõ.n.ĩ hiſtoriis poſt operatiões ꝓpiquas
ſenſum.ſ.& ſomnũ:ſeqtur uita aut mors uel iis cognata.ſed generatio ipſa.Ná in primo hiſtoriarũ & ſecũdo &
tertio:ac maiori pte quarti expeditis ptibus aíaliũ & operationibꝫ ꝓpinqs:paucis de mare & femina nõ ab re in
terpoſitis:mox ĩ qnto ſexto ac ſeptimo de aíaliũ generatiõe agit.poſt q̄ de generatione p lõgũ ſermoné ptracta
ta:ĩ octaui plurima ac priori pte de uita & morte & iis cognatis ptractat.cũ igiť ĩ hiſtoriis talis ab Ariſtotile ob
ſeruatus ẽ ordo:talis ét in cauſarũ ſcrutinio approbádus eſt.talis ĩquam ut libri q ſunt de uita & morte iiſq̧ co
gnatis nõ ad libros de operationibꝫ ꝓpinqs aíali:ſed poſt libros de generatiõe mox collocádi ſint . ſicut recte ĩ
hiſtoriis factũ fuit. ṕterea nobis dicẽtibꝫ hæc cogimur Cõcedere Ariſtotelẽ prius docuiſſe de re aliq̄ cás & rei
alicuius pp qd:q̄ de re ipſa qđ eſſet ṕcognouiſſe: qđ ꝓfecto ĩ naturalibꝫ ueritati diſſonat. Ná libri hii de qbus
eſt ṕſens diſputatio.ſ.liber de uita & morte & de iis cognatis eoꝝ inqrunt cás & pp qd:q in octauo de hiſtoriis
ſolũ qđ ſunt tradita ſunt. Quod.n.aíalia q̄dá in aqua q̄dá ĩ terris q̄dá utrobiq̧.reſpirádo q̄dam:nõnulla p aquá
refrigerádo:ꝙ ét alicubi cõſeruenť alicubi uero morianť:ꝙ aliq̄ breui aliq̄ lõgiori uita:nũc iuueneſcẽtia:nũc ſe
niora ét aliq̄ reiuueneſcát ꝙ ét nõnulla lágueát aliquádo & nõnũq̄ ſana ſint ĩ octauo de hiſtoriis traditum eſt.
quoꝝ oíum uidelicet lõgæ ac breuis uite iuuentutis & ſenectutis reſpiratiõis uitæ ac mortis.lágoris & ſanita-
tis cauſæ:ĩ his libris de qbus eſt ṕſens ſermo ſcrutatus ẽ ſi igiť libri iſti eos. q de hiſtoriis ut iſti referũt indebi-
te ṕceſſerint:neceſſariũ erit nos uti diximus cõcedere:cauſarũ ſpeculationé ĩ naturalibꝫ ante eá q̄ ſolũ qa res
ſic eſt ĩ ordine doctrinæ Ariſtotilé ṕdocuiſſe.qđ in naturalibus abſurdũ reputať uti ſuperius p plura Ariſto.di
uerſis ĩ locis ſcripta mõſtratũ ẽ.Quare nõ recte ſenſere dicentes libros de uita & morte & de iis cognatis mox
ſeq ad eos q ſunt de operationibꝫ aíali ꝓpinqs.ſ.de ſenſu memoria ſomno & motu ṕcedente libro de aía . ſed
ueritas eſt ut iſti libri poſt illos ſequanť:iterpoſitis iis qnq̧ q de aíaliũ generatiõe dicunť. Hic át ordo ab effe-
ctu rerũ rõnabiliter quoq̧ trahiť.Ná generať aíal primo.deinde uiuit diuerſo uitæ genere.ac ultimo moritur.
hæc.n.ĩ natura ſub uirtute uegetatiua:tali ſuccedũt ordíe.ſ.generatio uita.& mors.ná ſuppoſita rerũ eſſentia q̄
ĩ oíbus natura ṕcedit:ĩ calido naturali aía prío participať nutritiua.q̄ fit generatio.dehĩc natura nunc iuuenis
nũc ſenex ſub eo manens calido adminiculis qbuſdá ſuffragata.ſ.iſpiratiõe uel alio refrigerio:diuerſos diſcurit
ſtatus.tádé moriť aíal.& hæc fuit cauſa uti ét ſuperius diximus:cur ĩ ultimo de generatione aíaliũ.ſ.ĩ fine quĩti
libri epilogũ non fecit uniuerſalé.ſed pticularé potius de iis de qbus ultío egerat.ſ.đ dentibꝫ.& de paſſionibus
a ſola aíalium materia ꝓcedentibꝫ.ná licet aíalium generationis cauſas & modos dilucidaſſet:nũdũ tamé gene
rationis eſſentiá q̄ ĩ diffinitione cõſiſtit diſpoſuerat.diſtulit aũt hoc uſq̧ quo tandé naturæ effectum aíaliũ tra-
ctaret.ſ. ad librũ de uita & mor te. Illucuſq̧ aũt inquá generatiõis diffinitioné diſtulit.quoniá generatiõis & ui
tæ ac mortis deffinitio ab eiſdem fiunt naturis.ſ.a calore naturali & aíæ nutritiue cõione.Ea igiť tádé ſic ſimul
diffiniuit dicens.(Generatio qdem igiť eſt prima pticipatio ĩ calido nutritiuæ aíæ.Vita át máſio huius iuuen-
tus aũt ẽ príæ refrigeratiuæ pticulæ augmẽtatio.Senectus át huius detrimentum ætas florida át hoꝝ medium
Mors aũt & corruptio uiolẽta qdem callidi extinctõ & marcor corrũpetur aũt utiq̧ pp ambas has cauſas &c.)
Quibus tádé oíbus expeditis.ſ.cauſis generatiõis ĩ libro de aíalium generatione:cauſis uitæ ac mortis & iis co
gnatoꝝ ĩ libris cæteris.ſ.de longitudíe uitæ de iuuentute & iſpiratiõe:expeditis ét illoꝝ oíum diffinitionibus
ĩ hoc ultimo de naturæ aíalium effectu.ſ.generationis uitæ & mortis:tandé ſuũ facit generalé epilogũ dicens.
(Quidqdé igiť ẽ generatio.& uita & mors)hoc traditũ eſt ĩ hoc ultimo libro)& pp quas cás erunt aíalibꝫdictũ
eſt)cauſæ.ſ.generatiõis ĩ libro de generatiõe cauſæ uero uite & mortis ĩ hoc ultimo & ĩ libro de cá lõgitudinis
ac breuitatis uitæ de iuuentute & ſenectute & iſpiratiõe.ĩ oíbus.n.iis aliq̄ de cá uitæ ac mortis tradita ſunt . ex
iis igiť clare đmõſtratũ ẽ nõ recte illos diſpoſuiſſe libros de uita & morte & iis cognatis:ante hiſtorias mox poſt
libros de opationibꝫ aíali ꝓpinqs.Colligendo itaq̧ ea q̄ ĩ hoc ſecũdo docuimus libro generaliter dicius ꝙ non
recte dixerũt q dixere libros de plantis ĩ ordine doctrinæ ṕcedere debere ad eos q de aíalibus. Male ét dixerũt
dicendo negociũ de aíalibus ĩ duas ſecari ptes.ſ.ĩ parté q̄ ẽ formale principiũ & parté q̄ eſt de materiali princi-
pio quá uocant corpus:dicentes libros de cá materiali eſſe tres.ſ.librũ hiſtoriarũ librũ de partibus.& de genera
tiõe.& hoc totũ librũ de aíalibus nũcupari nõ recte ét ſenſiſſe cũ dixerint librũ de formali prícipio.ſ.aía cũ ſu-
is operationibꝫ ṕcedere:librũ aũt ab eis dictũ de aíalibus qué dicũt eſſe.de corpore ſenſitiuo eſſe ultimá doctri
næ huius ptem.deniq̧ ꝙ libri de uita & morte & ſibi cognatis mox ad libros de aíalium operatõibꝫ propinqs
nõ aſſocienť: ut iſti aſſeruerũt:demõſtratũ ẽ.Hii igiť ſunt errores q a uia recta perypateticoꝝ de ordine ptium
ac libroꝝ doctrinæ phyſicæ Ariſtotelis plurimos declinare fecerũt.Hæc itaq̧ de ordine ptium ac librorum di
ctæ Ari.doctrinæ ſatis ſint.

Excuſatio repetitõis uel forte nimiæ ꝓlixitatis:aut puitatis ipſius opis:& qbꝫ ná liber iſte utilis erit. Ca.XI.

On eſt mirandum ſi in hoc meo libello eadé diuerſis ĩ locis repetiuerim.neq̧.n.ab re id factũ eſſe puta
n
bis.cum enim de re non parua plurimiſq̧ uiris in phía notiſſimis cõtraria mea eét diſputatio: me opor-
tuit eadem ſæpe diuerſis ĩ locis eo repetere:ut ĩſuetis auribꝫ auditoꝝ mea monita clara magis & uerio-
ra uidereť.hoc.n.eſt hoíbus plurimis inſertum ut qđ conſuetum eſt eis arbitrẽtur uere dici.eo etiam potiſſime
eadem repetita ſunt:quoniá hoc nobis ĩ hoc libello fuit ĩſtitutum uidelicet ut unum prius altero alterum uero
poſterius eo:ĩſtitueremus.qđ abſq̧ non inutili repetitione minime conceſſum fuit.qbus eni rationibus partem
unam uel librum unũ altera parte uel altero libro priorem ꝓbauero:eiſdem ferme(aliis forte adiunctis) alterá
partem uel alterũ librũ ṕfatis poſterioré & ſequẽtibꝫ prioré me ꝓbaturũ eſſe.oportebit.ſic igitur eorũdé naſci
tur repeticio.ſed forte non inutilis.nõ igiť de inutili repetitione me redarguendũ puto.Sunt forte aliq qui me
de longitudine nimia aliqui de inſufficientia corripere conabuntur.Sed ſi ii conſiderabunt me primum fuiſſe

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

inter latinos qui ueritatem hanc præter cæteros cæterorū́qꝫ ſententias ſi nō ad plenum amplecti libare ſaltem potuit illi uero ſi a preceſſoribus de hac materia pauca uerba fuiſſe facta:& auctoritatibus ſeu epilogis Ariſtotelicis carentia:imo dictis ariſtotelis contradicentia ſcrutabunt: non me preſati uiri de nimia longitudine aut breuitate nimia corripere audebunt. Facile.n.eſt iuuentis addere & bene ac plene ſcripta ab aliis cōpendioſæ colligere non.n.græcos non latinum aliquem non arabū unq̄ legi auctorem qui talia plene ſcripſerit ſed me oportuit plurimis inſudare uigiliis ut oīa hæc in unum colligerem potiſſime cū latinorum ſectam in plurimis errátium emandare coactus fuerim ſed quouis mō ſit ueſtrum eſt omniū́mqꝫ poſterioꝝ officium.de primo iuuentis gratias agere. Eia igitur fili mi ioannes aureli uoſqꝫ cæteri ad quorum manus hæc mea pauca munera peruenerint: ea præcor illari animo ſuſcipite quo animo paterna munera licet exigua placide ſuſcipi congruum eſt. Tibi igitur fili mi illiſqꝫ ſolis mea hæc elaboraui:qui liuore omni depoſito:omnia Ariſtotelis ſcripta curare nituntur.non autem iis qui principiis philoſophiæ uix deguſtatis:ipſius ſacræ philoſophiæ funera facientes extremum dicunt uale ii .n. cum phyſicæ doctrinæ Ariſtotelis partes omnes aut libros nunq̄ uiderint:quiſnam eorū́ ſit ordo aprehēdere minime ualent. Diſcite igitur quæſo nō ſola naturæ principia: ut a multis fieri mos ē ſed ultra principia ea quoqꝫ diſcite quæ ex principiis ortum habent uel illa ſimplicia ſint uel mixta.ſiue inanimata ſiue animalia ſiue plantæ. Hæc.n.omnia ac plene diſcere uobis ſit cura poſt principia enim naturalia celorum & elementoꝝ naturas & motus inanimatorum etiā diuerſas naturas animatorū quoqꝫ eſſentiā cū operationibus:generationem & uitam cum morte & ſibi cognatis erudiri curate:ſi naturalis philoſophiæ terminū ac uerum eius ordinem agnoſcere cupitis:Si enim hæc feceritis deſcriptis in hoc libello uobis indicare conceſſum erit ſin autem mea uobis non liceat corripere monita cum enim totius perfectæ naturalis philoſophiæ inquiratur ordo:pfecti phyſici non autem diminuti iudicium poſtulat. Vale.

Franciſci a caballis de numero & ordine partium ac libroꝝ phyſicæ doctrinæ Ariſtotelis ad Ioannē aurelium eius filium Liber finit.

Emendatio impreſſionis

A i in titulo Linea pría de numero & ordine A ii pría facie linea ix. q̄plurimos Linea xxv. in uno quoqꝫ linea xxxvi. temporis linea xliiii.aſcribas linea xlix.documenta linea liii. partitione linea liiii.ſiue corpus Secunda facie Linea .l. materiam linea lvi. ſententia A iii. prima facie linea xxi. ellementa recte linea xliii. continent linea xlviii. materiali linea lviii. aīalia Secunda facie Linea prima manuducimur linea xix. eum linea xxiii. eas Ariſtoteles linea xxxi. determinauerimus linea liiii. autem linea lvi. annectendus A iiii. prima facie linea xxviiii. in particulari Secunda facie Linea lvi.demōſtrādū A v prima facie linea xii. aīalia & plante linea xxxvii. rei alicuius linea lvi. tria natura Secūda facie Linea vii. preſciuiſſe linea viii. ſolius ſed linea xliii. Ariſtoteles linea lvi. cauſa linea lxi ΔΕΤΩΝ linea lxi. ΠΡΟΣ ΤΗΝ A vi prima facie Linea ii. diſputare linea ix. eſſētia linea xlii. ΤΩΝ ΖΩΩΝ linea xliii. ΨΥΧΗΣ linea xliii. Η ΚΟΙΝΗΣ linea xliiii. cōi motu linea xlv. dicere linea xlviii. comode Secunda facie Linea iiii. de utriſqꝫ linea viii. limites egrediēs B i facie prima Linea ſecūda aīalis eſſētia Secūda facie Linea xxxv. de ſenſu & ſenſibili linea xliiii. propinquus linea l. percipiente B ii. prima facie Linea xvi. opōnes B iii. ſecūda facie Linea xxiiii prope B v. prima facie Linea xviii. ut ſupius linea xli. trium ſimul Secūda facie Linea xlvi. quíta pars B vi. ſecūda facie Linea vi. tractationi linea xxxiiii. nihil fit linea lviii. duplici C i. pría facie Linea xxxviii. aptius linea li.uenæ autē Secunda facie Linea x. Ariſtotelis Linea xxxiiii. traditi linea xli. noſtrū linea xlix. noſtro linea lii. noſter C ii. ſecūda facie Linea vi. Auicēna linea xxiiii. cæteris linea xxxiiii. cognitōis C iii. ſecūda facie Linea xxx. modum C. iiii. prima facie Linea viii. imitantes linea x. Romam linea xv.imutatā Secūda facie Linea xxxiiii. abſonum liquido D ii. Secunda facie Linea xii. propter quid cauſas inquirendo linea xx. de opationibus. 10.

LANDES-
UND STADT-
BIBLIOTHEK
DÜSSELDORF

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Scr. Gr. 262. (Ink.)

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf